

❗ כל אדם זכאי לרמת חיים נאותה, לבריאותם ולרווחתם שלו
 ושל בני ביתו. לרבות מזון, לבוש, שיכון, טיפול רפואי,
 שירותים סוציאליים כדוש, לזכות לבטחון במקרה
 של אבטלה, מחלה, אי-כושר לעבודה, התאלמנות,
 זקנה או מחסור אחר בנסיבות שאינן תלויות בו. ❗

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם 10.12.1948 - נחתם על ידי ממשלת ישראל

תוכן עניינים

2.....	ארגון לתת
3.....	מהות ומטרות הדו"ח
4.....	מתודולוגיה
8.....	עיקר המסקנות
	הצבעה בבחירות - מדיניות חברתית
12.....	ז'יל דרמון, יו"ר ארגון לתת
	ומה עם המלחמה בעוני?
13.....	עו"ד ערן וינטרוב, מנכ"ל ארגון לתת
	מיזם חדשני של ארגון לתת
14.....	מודל עירוני לפתרון בעיית הביטחון התזונתי
18.....	העוני שלהם ושלנו סבר פלוצקר
	בעיית העוני בישראל -
9.....	תוצר כישלון מדיניות ממשלתית
20.....	אתיקה וכבוד האדם ד"ר אבשלום אדם
22.....	חינוך והשכלה
26.....	תעסוקה
34.....	(אי) ביטחון תזונתי
44.....	בריאות
50.....	דיור
54.....	יוקר המחייה ואיכות חיים
64.....	האחריות לטיפול בעוני
71.....	רשימת עמותות שותפות
	כל התמונות בדו"ח צולמו על-ידי זיו קורן

תחומי פעילות

ארגון לתת יוזם ומפעיל מספר תוכניות בתחומים שונים: 'מזון לחיים' - סיוע קבוע במזון לעשרות אלפי משפחות, העצמת עמותות מקומיות והעלאת המודעות בחברה הישראלית למצוקה, לבעיית המחסור במזון ולתופעת העוני. 'לתת עתיד' - תוכנית שמטרתה להוביל בעלי יוזמה עסקית החיים בגבולות קו העוני לעצמאות כלכלית באמצעות מעטפת תמיכה: אשראי זעיר, הכשרה וליווי עסקי. התוכנית מעניקה הלוואות זעירות בתנאים מועדפים, הכשרה עסקית קבוצתית, תמיכה וליווי מקצועי אישי להקניית כלים לפיתוח צמיחה וניהול של עסק עצמאי, לחיזוק הביטחון העצמי וליצירת מסוגלות תעסוקתית בדרך לעצמאות כלכלית. 'סיוע לחיים' - סיוע לניצולי שואה במזון, בתרופות ובהעברת מסר של ערכות הדדית ואכפתיות. 'אני בשבילך' - חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות והעצמת בני נוער משכבות סוציו-אקונומיות נמוכות. 'סיוע חירום' - סיוע הומניטרי חוצה גבולות במצבים של אסונות טבע או מלחמות אזרחים. בנוסף, יוזם לתת פעולות שמטרתן שינוי מדיניות והעלאת מודעות ומפרסם מדי שנה את "דו"ח העוני האלטרנטיבי".

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי נוסד בשנת 1996 במטרה להעניק סיוע לאוכלוסיות במצוקה, בארץ ובעולם, על בסיס אוניברסלי ושוויוני, על ידי הנעת החברה האזרחית בישראל למעורבות בשדה הפעולה ההומניטרי ובכך ליצור מודעות חברתית, להקנות ערכים של ערכות הדדית ונתינה ולפעול לצמצום העוני. לתת הוא ארגון עצמאי, לא ממשלתי, א-מפלגתי, הפועל ללא כוונות רווח וממומן אך ורק מתרומות.

לתת הינו ארגון גג ארצי המקיים שותפות עם 150 עמותות מזון וארגונים מקומיים, הפועלים ב-95 יישובים ברחבי הארץ ותומכים ב-60,000 משפחות. בארגון פעילים יותר מ-6,000 מתנדבים.

דו"ח העוני האלטרנטיבי של ארגון לתת מבקש להדגים את הפן האיש והפיזי של העוני והעניים, המסתתר מאחורי המספרים והנתונים הסטטיסטיים היבשים שמפרסמים מוסדות ממשלתיים. דו"ח העוני האלטרנטיבי מצביע על מגמות בנושא העוני ואי הביטחון התזונתי ומשקף את המצב העדכני בשטח, כפי שמכירים אותו בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף עם 150 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

בניגוד לדו"חות רשמיים, דו"ח העוני האלטרנטיבי מבקש להמחיש את מהות הקשיים ומשמעותה של ההתמודדות במלכודת העוני, על מכלול התחומים העיקריים של החיים. הדו"ח מאפשר היכרות והבנה מזווית אלטרנטיבית לתופעת העוני, דרך שיקוף המציאות והאתגרים איתם נאלצים להתמודד אנשים נזקקים החיים במצוקה. באמצעות ראייה רחבה, ניתוח של מגמות ומתן ביטוי לקולם של הנתמכים בסיוע, מצליח הדו"ח להציג ניתוח מעמיק של החיים בעוני בישראל, מעבר לניתוח סטטיסטי צר שאינו משקף את הפן האנושי של העוני ובכך הוא ייחודי ביחס לדו"חות אחרים.

דו"ח העוני האלטרנטיבי מורכב משלושה מחקרים ייחודיים המשקפים את פרופיל העניים הנתמכים בעמותות הסיוע, מגמות העוני בעמותות המזון ותפיסת העוני בקרב הציבור הרחב. עבודת המחקר ושילוב הנתונים משרטטים תמונה אמינה, מקיפה ועדכנית על החיים בעוני ועל טיבו המורכב, בישראל 2012, שנה המאופיינת בגזירות כלכליות רבות והחמרה במצב האוכלוסיות המוחלשות ומעוטות היכולת בישראל כתוצאה מכך.

שתי מטרות עיקריות עומדות בבסיס דו"ח העוני האלטרנטיבי: האחת, לחשוף בדרך הישירה והאותנטית ביותר את החברה הישראלית, אשר מכירה את העוני 'מרחוק', בעיקר דרך ערוצי התקשורת ותפיסות רווחות, למשמעות האנושית של החיים בעוני, על גורמיו ומאפייניו ובעיקר על החסמים הגבוהים והמדיניות הממשלתית, המצמצמים את יכולתם של אנשים החיים בעוני להיחלץ ממנו. השנייה, לשמש כאמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בממשלת ישראל, לממש את תפקידם ואחריותם המלאה לרווחת אזרחי המדינה ולפעול באופן עקבי ויסודי לפתרון בעיית העוני והפערים החברתיים, על ידי גיבוש תוכנית מתאימה והשקעת המשאבים הנדרשים.

במהדורה העשירית של הדו"ח, בחרנו להציג תוכנית להקמת מיזם חברתי חדשני ופורץ דרך, המבוסס על מודל אפקטיבי ובר קיימא לצמצום בעיית אי הביטחון התזונתי, תוך יצירת סדר חברתי חדש בישראל.

מטרת המיזם הינה ליצור מודל עירוני בר קיימא, אשר ייתן מענה לאוכלוסיות הסובלות מבעיית אי הביטחון התזונתי בעיר, באמצעות ארגז כלים רב מימדי, המציע פתרונות המותאמים לצרכיה של אוכלוסיית היעד, על מאפייניה השונים.

הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים ואובייקטיביים, מהמובילים בישראל.

ניתוח השאלונים ובדיקת הממצאים של סקר נתמכי הסיוע ועמותות המזון בוצעו על ידי החוקר יניב שלמה ובחינת תפיסת העוני בעיני הציבור הרחב בוצעה באמצעות רפי סמית' ממכון המחקר סמית'.

פרופיל נתמכי הסיוע

מחקר נתמכי הסיוע נערך השנה בקרב 675 נשאלים מקרב הנתמכים בעמותות מקומיות, בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ומרכזי חלוקת מזון. אוכלוסיית המחקר מורכבת מכלל המגזרים והיא מצויה בכל רחבי הארץ ועל כן זהו מדגם מייצג של כלל נתמכי הסיוע. השאלונים ששימשו כבסיס לאיסוף נתונים לטובת המחקר, כללו שאלות שתשובותיהן יוכלו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב ואינה מועברת באופן ישיר כל כך אל מקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית. העוני בישראל מהווה מלכודת ממנה קשה להיחלץ, לאור התגברות החסמים ליציאה מהעוני, התפשטות התופעה, החמרה והעמקה שלה בקרב אוכלוסיות רבות והיעדר תוכנית ממשלתית לטיפול במצב. מחקר זה שופך אור על הסיבות שהביאו את הנחקרים - האנשים הנזקקים והנתמכים לסיוע, לחיים בעוני ועל האתגרים הרבים שעומדים בפניהם.

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המבוסס על אינטגרציה בין ממצאים ונתונים שנאספו במהלך המחצית השנייה של השנה החולפת והוא משקף את תמונת העוני דה־פקטו לשנת 2012 (בניגוד לדו"ח של המוסד לביטוח לאומי המתייחס לאשתקד). הנתונים לדו"ח נאספו באמצעות שלושה מחקרים ושאלונים: המחקר הראשון עוסק בניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות של אנשים החיים בעוני, אשר נעזרים בשירותים וסיוע מעמותות המזון ומארגונים חברתיים נוספים. המחקר השני נעשה בקרב עמותות הסיוע הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, והוא נועד לבחון את מגמות העוני והצרכים הנדרשים לסיוע בשטח. מחקר נוסף בוצע בקרב הציבור הרחב ומטרתו לבחון את תפיסות הציבור בנושא העוני והפערים החברתיים בישראל.

נתוני המחקרים שבוצעו, כמו גם הניתוח האינטגרטיבי ביניהם, משקפים תמונת מצב מקיפה של העוני והפערים החברתיים בישראל של שנת 2012. דו"ח העוני האלטרנטיבי מתייחס לפרמטרים השונים המרכיבים את החיים בעוני וממחיש את מורכבות החיים ואת ההתמודדות עם המצוקה הכלכלית.

הדו"ח עוסק בחמישה תחומים מרכזיים:

- « חווית העוני והמשמעות שלו בחיי היומיום
- « השפעות של החיים בעוני וביטויי מצוקה הנובעים מנסיבות אלה
- « דרכי ההתמודדות עם הבעיה
- « אופי הקשר והתמיכה של עמותות המעניקות שירותים חברתיים
- « תפיסות של עוני, פערים חברתיים ומצוקה כלכלית

מחקרי השטח נערכו במהלך החודשים אוגוסט - נובמבר 2012 על ידי מתנדבי לתת והעמותות השותפות של הארגון. הכנת הדו"ח התבצעה ע"י מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי והתייעצות עם אנשי מקצוע ומומחים בתחומי רווחה, כלכלה ושינוי מדיניות חברתית.

פרופיל נתמכי הסיוע:

מגדר	זכר	36%
	נקבה	64%
	סה"כ	100%
גיל	30-18	6%
	40-31	26%
	50-41	31%
	60-51	20%
	70-61	12%
	70+	5%
	סה"כ	100%
מצב משפחתי	רווק	9%
	נשוי עם ילדים	46%
	נשוי ללא ילדים	2%
	חד הור/גרוש/אלמן - עם ילדים	12%
	גרוש/אלמן - ללא ילדים	27%
	לא השיבו	4%
	סה"כ	100%
הגדרה מבחינה דתית	חילוני	35%
	דתי	24%
	חרדי	10%
	מסורתי	31%
	סה"כ	100%
השכלה	יסודית (8 שנות לימוד)	24%
	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	26%
	תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות	23%
	תיכונית מלאה כוללת בגרות	14%
	תעודת קורס / הכשרה מקצועית	7%
	אקדמאית	6%
	סה"כ	100%

מחקר מגמות העוני בעמותות המזון

עמותות המזון וארגוני הסיוע, מהווים מקור לעדות עדכנית וייחודית מהשטח. נקודת מבטם של הארגונים החברתיים על מגמות העוני בישראל, הינה קריטית עבור יצירת תמונה מקיפה במחקר זה. היות שמדיניות הרווחה הממשלתית הנהוגה כיום לא נותנת מענה מספק לנתמכי הסיוע, שהרי העוני מתגבר ומחמיר וסיכויי ההיחלצות ממנו הולכים וקטנים, הארגונים העוסקים בביטחון תזונתי בפרט ובעוני בכלל, "זוכים" להיות ערוץ דיווח עיקרי לטובת שיקוף המציאות של החיים בעוני ושל מאפייני המצוקה.

השאלון הועבר בקרב כ-100 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגזרים ברחבי הארץ.

הארגונים עובדים בשיתוף פעולה עם ארגון לתת, ביעילות ובמקצועיות, בכדי לתת מענה הולם למשפחות החיות בעוני. יחד, מחלקים הגופים השונים מזון לכ-60,000 משפחות נזקקות בחברה הישראלית.

תפיסות הציבור הרחב בנוגע לעוני

סקר תפיסות העוני הינו מחקר עדכני שנערך בקרב מדגם מייצג של הציבור בישראל. ממצאי הסקר מתארים את הדעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני.

הסקר נערך כשאלון טלפוני בקרב 500 מרואיינים המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת (מעל גיל 18) בישראל. איסוף הסקר נערך על ידי מכון המחקר סמית' במהלך חודש אוגוסט 2012 וניתוח הנתונים בוצע על ידי מכון סמית' ומחלקת המחקר של ארגון לתת.

פרופיל נשאלים מקרב הציבור הרחב

מין	זכר	49%
	נקבה	51%
	סה"כ	100%
גיל	29-18	26%
	49-30	35%
	50+	39%
	סה"כ	100%
מצב משפחתי	רווק/ה	24%
	נשוי/אה עם ילדים	57%
	נשוי/אה ללא ילדים	6%
	חד הורית - גרושה - אלמן/ה ללא ילדים	3%
	חד הורית- גרושה - אלמן/ה עם ילדים	10%
	סה"כ	100%
הגדרה דתית	חרדי/דתי	21%
	מסורתי	27%
	חילוני	52%
	סה"כ	100%
רמת השכלה	עד 11 שנים	13%
	14-12 שנים	49%
	15 שנים ומעלה	38%
	סה"כ	100%
רמת הכנסה (ביחס להכנסה ממוצעת של 10,000 ש"ח בחודש נטו)	מתחת לממוצע	37%
	ממוצע	20%
	מעל לממוצע	43%
	סה"כ	100%

ילדי העוני

50% מקרב הילדים למשפחות נתמכות הסיוע נאלצו לעבוד כדי לסייע בפרנסת משפחתם, עליה חדה בהשוואה ל-2011 (19%). שליש (27%) מהילדים חוו ימים שלמים ללא אוכל בשנה האחרונה. עלייה בשיעור של 28% משנת 2011.

62% מקרב ההורים הנתמכים בסיוע ציינו כי אין ביכולתם לשלם עבור תרופות ושירותי בריאות נדרשים לילדיהם.

10% מקרב הילדים למשפחות הנתמכות קיבצו נדבות במהלך השנה האחרונה, בשל המצוקה הכלכלית בביתם, עליה מדאיגה בהשוואה ל-3% מהילדים ב-2011.

« מדיניות נאו ליברלית המובילה לשחיקת השירותים הציבוריים והפרטת הזכויות החברתיות של ילדים, משקפת את רמת התמיכה הנמוכה של המדינה בפיתוח ההון האנושי של אזרחיה, וודאי במדינה צעירה כמו ישראל, בה אחוז הילדים מהווה כשליש מכלל האוכלוסייה, ומס' הילדים העניים בה גדל בכל שנה.

« מנתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2011, עולה כי בישראל חיים **860,900 ילדים מתחת לקו העוני**, עליה של 60% בעשור האחרון (531,000 בשנת 2,000). בשל מגמת עלייה מדאיגה זו והיעדר מדיניות המטפלת בבעיית העוני והשפעותיה החמורות על ילדים, ניתן לשער כי במהלך 2012 נוספו עוד עשרות אלפי ילדים הגדלים במלכודת העוני.

« שליש מהאוכלוסייה הצעירה בישראל תיאלץ להתמודד עם חסמים לרכישת השכלה, יכולת השתלבות בשוק העבודה וחסכים אחרים, הדרושים למימוש ומיצוי הפוטנציאל שלהם. הפערים העמוקים בין אוכלוסיות שונות במפה הסוציאל-דמוגרפית של ישראל, מאיימים על החוסן והלכידות החברתית בישראל, בהווה ובעתיד.

חינוך

בשנת 2012 רוב הילדים למשפחות נתמכות הסיוע אינם משתתפים בפעילויות חברתיות (69%) ואין להם ספרים וציוד לימודי נדרש (62%). 21% נשלחו לפנימייה ו-18% נשרו מהלימודים.

« חינוך הוא מנוף משמעותי ביותר להיחלצות מעוני, בתנאי שיסודותיו מושתתים על שוויון הזדמנויות ומאפשרים לכל אדם לרכוש השכלה ולממש עצמו ללא תלות ביכולת כלכלית. על אף הרפורמות השונות

והמלצות ועדת טרכטנברג שטרם הובאו ליישום בתחום החינוך, ילדי העוני בישראל אינם יכולים לממש עצמם באופן מלא, ולהבטיח את עתידם מחוץ למלכודת העוני.

« חוסנה החברתי של ישראל עתיד להיות בסכנה כאשר כל ילד שלישי בישראל חי בעוני וגדל למציאות של מחסור והדרה חברתית, ללא שוויון הזדמנויות. חסמים כלכליים וחינוכיים יוצרים דורות חדשים של עוני, ואינם מאפשרים התפתחות אישית ועצמאות כלכלית.

« על הממשלה החדשה שתקום, לפעול בנחישות לצמצום הפערים ואי השוויון במערכת החינוך, ליישם באופן מלא את חוק חינוך חובה, חינוך מגיל 3 ולקדם תוכניות ומסגרות חינוכיות ותעסוקתיות, לטובת אוכלוסיות מוחלשות.

תעסוקה

« בשנת 2012 שליש (31%) מנתמכי הסיוע העובדים אינם מקבלים זכויות סוציאליות, 23% מקבלים זכויות באופן חלקי בלבד ושליש (27%) 'זוכים' לקבל את כל הזכויות המגיעות להם ע"פ חוק. רוב (75%) נתמכי הסיוע מעדיפים לצאת לעבוד בשכר בגובה הקצבה, לו רק היה הדבר מתאפשר ו-53% מקרב המובטלים דיווחו כי אינם מוצאים עבודה בשל בעיות ומגבלות בריאותיות.

« נתוני דו"ח העוני של המוסד לביטוח לאומי לשנת 2011, משקפים את העובדה שעבודה אינה מחלצת מעוני, בעיקר לאור העובדה ש-72% מכלל העניים בגיל העבודה נמצאים במעגל התעסוקה. ככל ששכר המינימום נמוך יותר, כך גבוה יותר אי השוויון בחלוקת ההכנסות ובעומק הפערים ביניהן. מרבית העובדים הנזקקים משתכרים שכר נמוך משכר המינימום, שאינו מאפשר קיום בכבוד ואינם זוכים למלוא הזכויות הסוציאליות המגיעות להם בהתאם לחוק. אם נוסיף לכך מציאות של העלאת מחירי מוצרי הצריכה, מדיניות של העלאת מיסים גרסיביים (מע"מ) ומצב של משק במיתון, נבין כי ללא מדיניות ממשלתית פרו-אקטיבית שמטרתה לשנות את המצב, מגמת ההתדרדרות עלולה להימשך.

« על הממשלה החדשה שתיבחר לפעול למימוש פתרון רב מימדי של בעיית התעסוקה על כל מישוריה ולהפוך אותה למנוף ליציאה מהעוני. זאת באמצעות הגדלת כושר השתכרותם של עובדים, כך שיהיה מותאם ומעודכן ליוקר המחיה, הרחבת האכיפה והפיקוח על חוקי עבודה ומתן תנאים סוציאליים והגדלת

ההכנסה החודשית באמצעות תשלומי ההעברה המיועדים לחילוץ אפקטיבי מעוני (אשר ברמתם הנוכחית יוצרים מלכודת עוני, אינם מהווים תמריץ לצאת לעבודה מחד, ואינם מגנים על אלה שאין ביכולתם להשתלב בשוק העבודה). על המדינה לפעול לצמצום פערי אי השוויון באמצעות תוכניות ומסגרות לשילוב אוכלוסיות מוחלשות ובעלות צרכים מיוחדים אשר יאפשרו השתלבות ומוביליות חברתית, בדגש על הרחבת תשתיות תעסוקה בפריפריה וביישובים ערביים ועידוד תעסוקתי של אזרחים בגיל העבודה במגזר החרדי.

דיוור

72% מנתמכי הסיוע עלולים להיוותר ללא קורת גג במידה ולא יוכלו לממן את תשלומי הדירה עקב הרעה במצבם הכלכלי. רבע (26%) מקרב נתמכי הסיוע ייאלצו להתגורר ברחוב במידה וייאלצו לפנות את דירתם.

« הוצאות הדיוור (וההוצאות הנלוות להן) מהוות כמעט מחצית מההכנסה החודשית הממוצעת של נתמכי הסיוע, ומכיוון שהן הוצאות קבועות, קשה לצמצם אותן (רוב הנתמכים מתגוררים ממילא בדירות שההוצאות עליהן נמוכות באופן יחסי ובאזורי מחיה זולים ופריפריאליים, כך שמעבר דירה לא יכול לסייע בהפחתת העלויות). חוסר נגישות לשירותים נדרשים ותנאי דיוור שאינם עומדים בהלימה לצרכי המשפחה (סוג הדירה, גודלה, שכונת המגורים והיישוב), מובילים לזיכרונות על צרכים בסיסיים שונים, ומונעים היחלצות מעוני.

« על הממשלה החדשה שתבחר לפעול למימוש הזכות לדיוור כזכות יסוד, באמצעות יישום מלא של חוק הדיוור הציבורי ולהקצות את המשאבים המתאימים ליישום מדיניות דיוור בר השגה וסבסוד דיוור למשפחות בעלות הכנסה בינונית ונמוכה, כפי שנהוג במדינות מפותחות רבות בעולם המערבי.

בריאות

למעלה משליש (36%) מנתמכי הסיוע הם חולים כרוניים ובעלי נכויות. 60% מנתמכי הסיוע זקוקים לשירותים רפואיים ותרופות מרשם על בסיס קבוע. 63% דיווחו כי אינם יכולים לשלם עבור שירותים הנדרשים לטובת שמירה על מצב בריאותי תקין. 27% מנתמכי הסיוע דיווחו כי הגורם העיקרי למצוקתם הכלכלית הוא מצבם הבריאותי.

« הזכות לבריאות הינה זכות יסוד ועליה להיות מוגנת באופן שוויוני לכל האזרחים. בפועל, הנגישות הבסיסית לשירותים רפואיים מוגבלת עבור משפחות עניות וילדיהן, בשל העלויות הגבוהות הנדרשות לשמירה על מצבן הבריאותי.

« מגבלות בריאותיות מהוות חסם עיקרי ומהותי במימוש הפוטנציאל התעסוקתי וביכולת הבסיסית להשתכר בכבוד. מצב זה משקף בצורה מלאה את מלכודת העוני והסיכויים הקלושים להיחלץ ממנה, בהיעדר פתרונות תעסוקה מותאמים.

« על הממשלה החדשה שתבחר לפעול לחיזוק מערכת הבריאות הציבורית ולהרחבת שירותים המותאמים באיכותם ונגישותם לכלל האוכלוסייה. יש לעשות שינוי מהותי במדיניות ההפרטה הפוגעת בזכות האוניברסאלית לבריאות, ולפעול לשמירה על בריאותן של אוכלוסיות מוחלשות ובעלות צרכים מיוחדים.

בטחון תזונתי

65% מנתמכי הסיוע חיים באי בטחון תזונתי. שליש (27%) מקרב נתמכי הסיוע דיווחו כי במידה ולא היו מקבלים סיוע מעמותה, היו נאלצים להישאר רעבים. 14% הודו כי ללא סיוע היו נאלצים לקבץ נדבות (11%) או לגנוב אוכל (3%). בשנה האחרונה שליש (27%) מקרב הילדים חוו ימים שלמים ללא אוכל. 73% מנתמכי הסיוע נאלצים לבחור בין רכישת מוצרי מזון לבין תשלומים על צרכים בסיסיים אחרים.

בנוסף, 98% מקרב הציבור הרחב סבורים כי על הממשלה לטפל בבעיית אי הביטחון התזונתי ולאפשר לכל משפחה נגישות למוצרי מזון בסיסי ומזין.

55% סבורים כי על הממשלה להוריד את המע"מ על מוצרי מזון וכ-41% סבורים כי נדרש להוסיף מוצרי מזון נוספים לפיקוח. 37% סבורים כי הפתרון הוא העלאת קצבאות ושכר המינימום.

« היעדר נגישות בסיסית למזון פוגעת בתפקוד היומיומי ואינה מאפשרת התנהלות חיים תקינה, מאוזנת ובריאה. אנשים החיים בעוני ובאי בטחון תזונתי נמצאים בחשש מתמיד שלא יוכלו לרכוש מזון הדרוש לקיומם, נאלצים לצמצם את צריכת המזון ולעיתים אף לוותר על ארוחות, ובמקרים רבים מחויבים בלית ברירה לבחור בין רכישת מזון להוצאות נדרשות נוספות על צרכים בסיסיים.

« על הממשלה החדשה לממש את אחריותה על הביטחון התזונתי של אזרחיה ולטפל בה ביסודיות ובאופן מקיף, לרבות הקצאת תקציב רב שנתי ויישום תוכנית לצמצום היקפי הבעיה וחומרתה, כפי שהובטח לא פעם במהלך השנים האחרונות. בתקופתו של השר יצחק כוז'י הרצוג הוחלט על יישום "מיזם לאומי לביטחון תזונתי" ואף נחתם הסכם עם משרד האוצר, אולם הנושא הוקפא בכהונתו של השר משה כחלון. האחרון התחייב יחד עם ראש הממשלה להקצות 100 מיליון ₪ לטיפול בנושא, אולם עקב מערכת הבחירות, יש אי ודאות גבוהה האם ההבטחה תקום דה פקטו. בינתיים, קיים צורך של 800 מיליון ₪ בשנה על מנת לתת מענה ליותר מ-220,000 משפחות הסובלות מאי ביטחון תזונתי, והיחידות שנותרו מענה בשטח הן עמותות הסיוע.

« מחירי המזון והמע"מ במדינת ישראל הם מהגבוהים ביותר בעולם המערבי. בידי הממשלה לשנות את המציאות שבה 10.5% מהמשפחות בישראל חיות באי בטחון תזונתי ניכר, באמצעות מערך מנגנוני הגנה, כגון הפחתת המע"מ על מוצרי מזון, כנהוג במדינות ה-OECD, הוספת מוצרי מזון לפיקוח, חקיקה ושיפור הרגולציה בתחום הצלת המזון והובלת שיתוף פעולה תלת מגזרי שניב פתרונות יעילים למען אוכלוסיות הסובלות מאי ביטחון תזונתי.

איכות חיים ויוקר המחיה

95% מהנתמכים נאלצים לוותר על שירותים חיוניים ומוצרים בסיסיים, מתוכם כשליש באופן קבוע. רק 4% מהקשישים מדווחים כי הקצבה מאפשרת להם קיום בכבוד. מחצית (54%) מנתמכי הסיוע דיווחו כי חלה הרעה במצבם הכלכלי בשנה האחרונה, עליה של 20% ביחס ל-2011.

« מצוקה כלכלית ופערים גבוהים בין יוקר המחיה לרמת הכנסה נמוכה בקרב אוכלוסיות מוחלשות, פוגעת ביכולתן הבסיסית לשמור על איכות חיים תקינה, לדאוג לכל צרכי הילדים וודאי להתפתח ולהתקדם.

« על אף המחאה החברתית הגדולה והמלצות ועדת טרכטנברג שקמה בעקבותיה, 2012 התאפיינה בעליות מחירים (מוצרי צריכה רבים, לרבות מוצרי חלב ולחם, חשמל, מים ודלק) שגרמו לעליית יוקר המחיה בישראל. בנוסף לגל התייקרויות של מוצרים ושירותים בסיסיים, בוצעה העלאה של 1% במע"מ ו-1% נוסף במס הכנסה. גזירות אלו מעמיקות את חולשתן של אוכלוסיות במצוקה ואת הפערים החברתיים ואי השוויון בחברה.

« על הממשלה החדשה בישראל לפעול להמשך יישום מלא של המלצות ועדת טרכטנברג בנושא יוקר המחיה, ולקדם שינוי מהותי במאזן המיסים הישירים והעקיפים, לטובת הגדלת ההכנסה הפנויה וצמצום אי השוויון והפערים בהכנסות במשק, המאופיינים כגבוהים ביותר מבין מדינות ה-OECD. שינוי במערך המיסוי והפיקתו לפרוגרסיבי, יחזק את יכולתן של אוכלוסיות מוחלשות ומעוטות יכולת לשפר את מצבן.

אחריות לטיפול בעוני

רוב הציבור (69%) סבור כי הבעיה הדחופה ביותר לטיפול היא העוני והפערים החברתיים. בעיית החינוך נתפסת כבעיה שנייה בדחיפות לטיפול (61%) והביטחון רק שלישית בחשיבותה (44%). 56% מהציבור הצהירו כי התחייבות של מפלגה מסוימת לטפל בעוני תשפיע באופן מהותי על החלטתם בהצבעה לבחירות. 42% מהציבור סוברים כי הסיבה העיקרית לעוני בישראל נעוצה במדיניות הממשלתית.

75% מהציבור הרחב מאמין כי קריסה כלכלית-חברתית מאיימת על ישראל יותר מהאיום האיראני.

רוב הציבור סבור כי שר הרווחה נכשל בטיפול בעוני. רק 19% מאמינים כי הוא פועל במידה רבה לטיפול בבעיה, נתון המשקף ירידה חדה בשיעור של כ-55% בהערכת הציבור הרחב את תפקוד השר.

על הממשלה החדשה מוטלת אחריות להציב את הטיפול בבעיית העוני בראש

סדר העדיפויות. לכונן תוכנית חירום לאומית חוצה משרדי ממשלה לצמצום העוני

והפערים החברתיים, להציב יעדים ולהקצות תקציב רב שנתי לטיפול בבעיה.

כדי לעודד אותו לעשות זאת ברצוני להזכיר לו - כי גם ב"לתת" איננו אוהבים את סוג השיח הגורס שהעוני אינו נגע הפוקד את כל חלקי החברה. מי שסבור שהעוני רלוונטי רק לערביי ישראל או לחרדים, חוטא בבורות בלתי נסלחת, משום שגם אם לא נביא בחשבון את שתי האוכלוסיות האלו, נישאר תמיד אחת מהמדינות המערביות העניות ביותר.

העוני פוגע בכל חלקי החברה הישראלית בלא הבחנה. פוליטיקאי שיתמודד עם בעיה זו ימלא את תפקידו במלוא מובן המילה. הוא ישקם את הלכידות החברתית, יעניק עתיד לכל האוכלוסיה ויתקוף חזיתית את אחת הבעיות המרכזיות בחברה שלנו. בסופו של דבר, הוא ייתן תנופה חדשה למדינה בכך שיחזיר לציבור את האמונה במערכת הפוליטית ובפוליטיקאים.

לנו, **הבוחרים הפשוטים**, ברצוני להזכיר אמת בסיסית: ההצבעה בבחירות היא האמצעי העיקרי הנתון בידינו כדי להשפיע על גורל ארצנו. גם אם יש לנו טענות כלפי המערכת הפוליטית, הבחירות הן עדיין הדרך היחידה שפתוחה בפנינו כדי להביא לשינוי אמיתי בחיי היומיום.

על כל אחד מאיתנו לקבוע סדר עדיפויות ולחפש במצעי המפלגות השונות את ההצעות שאיתן הוא מזדהה.

אם גם אתם סבורים, כמונו, כי בעיית העוני בישראל היא בהולה ובלתי נסבלת, וכי יש לתקוף אותה ברצינות ובעוצמה, בשאפתנות ועם כושר דמיון - אנא הצביעו בהתאם לכך, ומלאו את חובתכם האזרחית, תוך שאתם מנתחים בתשומת לב את המצעים השונים ומצביעים לאלו שיצליחו לשכנע אתכם, כי ברגע שיגיעו לשלטון, ימלאו את אחריותם ויעשו הכול לחיסול העוני.

אנו מפרסמים את דו"ח העוני האלטרנטיבי שלנו השנה, מספר שבועות לפני רגע יחודי בחיי המדינה: הבחירות לכנסת. הבחירות והקמפיינים המפלגתיים שקודמים להן אמורים להפיח תקווה ולבטא שאיפות ביחס לאופייה של החברה בישראל בארבע השנים הקרובות (זהו בכל אופן, פרק הזמן התיאורטי).

והנה, בפעם הראשונה מזה עשרות שנים נראה כי הבעיות החברתיות עומדות במרכז מערכת הבחירות.

עד היום חיינו בפרדוקס דמוקרטי: לתופעה אשר פוגעת בשני מיליון ישראלים, ומטרידה, כך נראה, את מרבית אזרחי המדינה, לא נמצא ביטוי בשיח הפוליטי בישראל.

פער זה נובע לא רק מחוסר יכולתה של האליטה הפוליטית לטפל בבעיה - בין אם מתוך בורות ביחס לחומרת המצב ובין אם בשל חוסר יכולתה להציע פתרונות; אלא גם מהפסיביות שלנו, האזרחים.

המערכת הפוליטית פועלת בהתאם לחוקי השוק, ובדרך כלל המבחר הפוליטי המוצע לציבור עונה על דרישת הבוחרים. אלא שנדמה כי במשך שנים רבות נותרה הדרישה החברתית שולית, או לפחות נתפשה ככזו.

היום, כשאנו עומדים ערב בחירות, בהתבוננות על הדברים בפריזמה חברתית, ישנם שני דברים שברצוני להזכיר לפוליטיקאים, וגם לנו, הבוחרים הפשוטים:

לפוליטיקאים המבקשים להותיר חותם בתולדות המדינה, ברצוני להזכיר שהמאבק בעוני הוא הזדמנות שאין שנייה לה להגשמת שאיפתם ומימוש תפקידם.

מי שיצליח ליזום תוכנית נרחבת ושאפתנית למאבק בעוני ולהקטנת הפערים החברתיים - תוכנית חדשנית ואמיצה דוגמת ה־Obama Care של הנשיא אובמה, שלה הוא חייב כנראה את בחירתו מחדש - תוכנית שתחזיר את תחושת הערך העצמי למאות אלפי משפחות שהודרו מן החברה, תעניק עתיד ל־860,000 הילדים העניים ותשיב לארצנו את כבודה בכך שלא תהיה עוד המדינה הענייה ב־OECD - אדם כזה יחרוט את שמו בספרי ההיסטוריה.

בעולם המערבי. ומשום שישראל היא עדיין מדינה צעירה אשר מחפשת את דרכה - אם לא נשכיל להשקיע בחוסן החברתי, בדאגה לחלשים ובחזרה לערכי הסולידריות והערבות ההדדית, לא נוכל להציע לילדים שלנו חברה בטוחה, שבה הם יכולים לקבל הזדמנות שווה, ולא נצליח גם להגן על עצמנו מהאויבים שמאיימים לכלות אותנו מבחוץ.

לקראת הבחירות הקרובות, יש לנו אולי סיכוי לטמון את זרעי השינוי. זה יקרה אם נצליח למצב את הטיפול בעוני כחלק מרכזי באג'נדה של המפלגות השונות המתמודדות לכנסת, אלה המבקשות לקבל מאיתנו מנדט לקבוע את סדרי העדיפויות ולקחת עבורנו את ההחלטות שיעצבו את חיינו.

על אף שאנו אווזים באמתחתנו לא מעט פתרונות ומודלים להתמודדות עם העוני (ובהם העלאת שכר המינימום והגברת האכיפה, שינוי מדיניות הקצבאות, השקעה מהותית בחינוך ובכלים ייעודיים להבטחת העתיד של הדורות הבאים, שינוי מדיניות המיסוי, הרחבת הדיור הציבורי והדיור בר ההשגה, הנגשת שירותי הבריאות לשכבות המוחלשות, פיתוח תכניות לאוכלוסיות מיוחדות ויישום מיזם לאומי לביטחון תזונתי), אנחנו לא מבקשים בעלות על פתרון זה או אחר וגם לא מעוניינים לקדם אידיאולוגיה מפלגתית מסוימת. **הדבר המרכזי עליו אנחנו מתעקשים - הוא התחייבות על גיבוש תכנית סדורה לצמצום העוני ועל יישומה הלכה למעשה.** גם אם ההתחייבות הזו לא תהיה שווה כרגע יותר מ"הבטחת בחירות", תהיה זו לפחות נקודת מוצא קונקרטית, אליה נוכל לשוב עם כיוון הממשלה. ואם נצליח לעצב את סדר היום הזה, יש סיכוי אמיתי שגם המדיניות האנטי חברתית שהונהגה פה בשני העשורים האחרונים תשתנה; ברגע שתגובש תכנית ממשלתית (חוצה משרדי ממשלה, בעלת ראייה מערכתית וכוללת) שבצידה תקציב ייעודי, יעדים ברורים ומדדי הצלחה, נוכל כולנו לשפוט בעוד ארבע שנים, האם מי שקיבל מאיתנו את הכוח לפעול עבור עתיד החברה הישראלית, גם סיפק את הסחורה.

בתום עשור לפרסומו של דו"ח העוני האלטרנטיבי, אנחנו מאמינים שהצלחנו להשפיע על התודעה ועל דפוסי המחשבה וההתנהגות של רבים מאזרחי ישראל, אשר מאות אלפים מהם בוחרים מדי יום בדרך של התנדבות ועשייה חברתית. ביחס להשפעה דה-פקטו על מקבלי ההחלטות ועל סדר העדיפות הלאומי, זוהי כבר משימה משותפת של כולנו - כל מי שישראל היא ביתו היחיד, שחפץ ליצור חברה צודקת יותר ושמאמין שהשינוי אפשרי ושכוחה של החברה האזרחית להשפיע על מימושו.

נדמה שאנחנו יודעים להילחם על הכול. נלחמים בעזה או בלבנון כשצריך, מאיימים על איראן, נלחמים על תקציב למגזר, על מקום ברשימה או על כיסא בכנסת, נלחמים לנצח בעימות טלוויזיוני, נלחמים אחד בשני, בכביש או בתור בסופר, נאבקים לשלם את המשכנתא, לגמור את החודש ולהעניק חינוך טוב לילדים, נלחמים לשמור על קשר עם החברים מהצבא, נאבקים לשמור על הבריאות, ועל הדיאטה, "נלחמים" שהקבוצה שלנו תנצח, נלחמים לשמר את הזוגיות כשהיא נשחקת. רוב היום אנחנו נלחמים. חלק מהמלחמות היומיומיות אנחנו חולקים עם רוב האנשים בעולם. חלק אחר הוא ייחודי לנו, לישראל.

ההיסטוריה של העם היהודי ומאבק התקומה של מדינת ישראל, הפכו אותנו ללוחמים מקצוענים בעל כורחנו (ועיצבו לנו מזג לוחמני גם בזירות בהן היינו יכולים להיות קצת יותר מפויסים).

אז איך קרה, שדווקא את המלחמה בעוני אף אחד לא מוכן להילחם? איך יכול להיות שאנחנו הכי עניים בעולם המערבי ואין תכנית ממשלתית לטיפול בעוני ואפילו לא יעד לשנים הקרובות?

איך ייתכן שהעוני מצוי בכל המגזרים בחברה שלנו ומפושט לאורכה ולרוחבה של ישראל, ש-72% מהעניים בגיל העבודה הם אנשים עובדים, שיותר מ-200,000 משפחות סובלות מאי ביטחון תזונתי ועדיין יש יותר מדי אנשים שמאמינים ש"המספרים מנופחים", שאין באמת "רעב" ושהעוני הוא בעיה של "ערבים וחרדים", של "בטלנים שלא רוצים לעבוד" ושל "הכסף השחור"?

אפשר לנסות ולהסביר את העובדה שהעוני הופקר בכך שהעניים אינם יכולים להתאגד, מכיוון שהם משתייכים לכל המגזרים בחברה ועסוקים במלחמת ההישרדות הקיומית. לכן, הם לא מהווים קבוצת לחץ ואין להם כוח פוליטי מול מקבלי ההחלטות, אשר מונעים בדרך כלל מאינטרסים של כוח והישרדות ופחות מהאינטרס הציבורי הכללי. העוני, העניים והרעבים הם גם לא נושא "סקסי" כל כך לעסוק בו, ולכן דרך התמודדות נפוצה היא להסיט את הדיון לבעיות אחרות ולהרחיק את הבעיה מאיתנו ובכך לא להיחשף לאתגרים העצומים ולסכנת אי ההצלחה הטמונה בעיסוק כל כך מורכב.

ובכל זאת, משהו חייב להשתנות, מכיוון שהמקום האחרון בעוני ב OECD (שיעורי העוני בישראל הם פי 2! מהממוצע ב-OECD ומצבנו עגום גם בפערים החברתיים, באי השוויון ובחינוך), מקרב אותנו יותר להשוואה למדינות העולם השלישי (ואז, באופן יחסי, נוכל להגיד שמצבנו מצוין) ומרחיק אותנו מהמדינות המפותחות והמתקדמות

הצורך

העוני הוא הבעיה הדחופה ביותר לטיפול בחברה הישראלית, בה כל ילד שלישי, כל אדם רביעי וכל משפחה חמישית חיים מתחת לקו העוני. ישראל היא גם המדינה הענייה ביותר מקרב המדינות המפותחות ומימדי העוני בה בקרב נפשות (24.8%) גבוהים פי 2 מהממוצע במדינות ה-OECD (11%)

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. אי ביטחון תזונתי פוגע בתפקוד היומיומי, בהתפתחותם של ילדים וביכולתן של משפחות בישראל לחיות בכבוד וברמת חיים סבירה. על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי¹, 18.7% מאוכלוסיית מדינת ישראל חיה באי ביטחון תזונתי, מתוכה 10.5% חיים באי ביטחון תזונתי ניכר.

הבעיה

מימדי העוני, חומרתו ועומקו, עלו באופן עקבי בעשור האחרון, ובמקביל התפשטה גם תופעת אי הביטחון התזונתי בכל הארץ ובכלל המגזרים.

הסיבות לכך נובעות מהגורמים הבאים:

- « חוסר מענה של המערכת הציבורית - בישראל אין תכנית ממשלתית חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים לטיפול בבעיית העוני. בנוסף, היכולות, הכלים והמשאבים של השלטון המקומי, אינם מותאמים לספק את המענה הנדרש לאוכלוסיות המוחלשות.
- « מענה חלקי של החברה האזרחית והמגזר הפרטי - אמנם קיימות יוזמות ותוכניות רבות במגוון תחומים אולם אין מענה למכלול הצורך, אין תיאום ואיגום משאבים בין הגורמים השונים או גורם מתכלל ברמת המאקרו.
- « מחסור במקורות מימון - מקורות המימון לטיפול בבעיה חסרים, אינם ברי-קיימא ומגיעים מריבוי של גורמים ציבוריים, פרטיים ופילנתרופיים.

החזון

הקמת מיזם חברתי חדשני ופורץ דרך, שיתגבר על מכלול האתגרים בתחום, ויציע מודל אפקטיבי ובר קיימא לצמצום בעיית אי הביטחון התזונתי, תוך יצירת סדר חברתי חדש בישראל.

המשימה

צמצום ומתן מענה כולל לבעיית אי הביטחון התזונתי בישראל, באמצעות פיתוח מודל עירוני בר קיימא הניתן ליישום בכל הארץ. מטרת המיזם הינה לתת מענה לאוכלוסיות הסובלות מבעיית אי ביטחון תזונתי בעיר, באמצעות ארגון כלים רב מימדי, המציע פתרונות המותאמים לצרכיה של אוכלוסיית היעד ומאפייניה השונים.

אוכלוסיית היעד

משפחות ובודדים נזקקים, החיים בחמישונים התחתונים ומוגדרים כחיים באי ביטחון תזונתי, וביניהם: משפחות חד הוריות ומרובות ילדים, קשישים, ילדים בבתי ספר ובלומודוניות, בעלי מוגבלויות, משפחות ובודדים הנמצאים בתלות מתמשכת או במצבי משבר.

הדרך - מודל הפעולה

דרך הפעולה במיזם מושתתת על גישת Bottom up, מתוך הבנה שטיפול באוכלוסיה מובחנת באזור גיאוגרפי מוגדר, באמצעות ארגון כלים רב מימדי, שילוב כל המענים הנדרשים והמותאמים לאוכלוסיה, איגום, ארגון מחדש והוספה של משאבים נדרשים, יכול לחולל שינוי מהותי ולהוביל לפתרון בר קיימא אותו ניתן יהיה ליישם בכל הארץ. יישום מוצלח של המיזם מותנה בשותפות אמיצה עם הרשות העירונית ומחויבות מוחלטת שלה לתהליך, ובשיתוף פעולה מקסימלי של הארגונים הפועלים ברמה המוניציפאלית בנושא הביטחון התזונתי ובתחומים משיקים נוספים, כגון: עמותות מזון מקומיות, ארגונים הפועלים בעיר בתחומי רווחה וסנגור קהילתי, המוסד לביטוח לאומי, ספקי מזון ארציים ומקומיים, משקיעים ופעילים בסקטור הפרטי, בתי"ס, מרכזי ותנועות נוער, מכוני מחקר ואקדמיה, משקיעים, תורמים והתושבים המקומיים.

1 בטחון תזונתי 2011 מוהלך הסקר וממצאים עקריים, המוסד לביטוח לאומי, 2011

המיזם יפעל על ידי מינוף משאבים הקיימים בקהילה, חיבור ותיאום בין תוכניות קיימות, שיפור תשתיות ומרכזים עירוניים רלוונטיים וכן, גיוס והנעת התושבים להיות סוכני שינוי בעירם. במקביל, מבקש המיזם להביא לשינוי משמעותי וארוך טווח, על ידי מתן כלים קונקרטיים ופרקטיים לתושבים שאינם נמצאים בנזקקות כרונית, במטרה לחלצם מהמצב של אי הביטחון התזונתי בו הם שרויים.

לתת, שהינו ארגון גג ארצי המשתף פעולה עם 150 עמותות מקומיות ב-95 יישובים ברחבי הארץ, ישמש כגורם מתכלל בין הגורמים השונים, יעסוק ביישום המודל, בהתאמתו לעיר, באיתור קהל היעד, בשיתוף הגורמים העירוניים ובפיתוח המענים הנדרשים בתחום איסוף וחלוקת המזון, על מנת לבסס תשתית ברת־קיימא.

תוקם מנהלת פרויקט שתכלול נציגים מובילים מהמגזר השלישי, העסקי והציבורי, שתרכז את המידע ותבצע מעקב שוטף על מצבם של הנתמכים. בנוסף, המנהלת תעסוק בתיאום ובהתאמת המענים הקיימים לצרכים השונים, תפעיל תכניות, תפתח שירותים משלימים ותהיה אחראית על מתן מענה מלא לבעיית אי הביטחון התזונתי בעיר.

העקרונות עליהם מושתת המיזם:

« **שיתוף פעולה מלא** - יוזמה משותפת של ארגון לתת והרשות המקומית, תוך שיתוף פעולה עם כל הגורמים הרלוונטיים הפועלים ברמה המוניציפאלית בתחום הביטחון התזונתי ובתחומים משלימים.

« **מיפוי האוכלוסייה** - מיפוי כלל אוכלוסיית היעד וחלוקתה לקהלי משנה בהתאם למצבם (קשישים ונתמכים כרוניים, אוכלוסייה במצבי משבר, ילדים וכו') ובהתאם לכך ניסוח המענים הנדרשים.

« **ארגון כלים רב מימדי** - פיתוח תשתית חלוקת מזון רציפה וקבועה, באמצעות שימוש במענים מגוונים ואפקטיביים המותאמים לצרכי קהלי היעד השונים של המיזם.

« **יצירת מחויבות לתהליך בקרב הנתמכים** - יצירת תוכניות משלימות, מותאמת לקהל יעד שאינו נתמך באופן כרוני, כך שאספקת שירותי הליכה תותנה בהשתתפות בתהליכים ובשירותים משלימים בהתאמה לצרכי התא המשפחתי על מנת לחלץ את הנתמך מהצורך בסיוע (התנדבות, ניהול תקציב, תזונה נכונה, שיעורי תגבור וכיוב').

« **מינוף, איגום וארגון מחדש של משאבים קהילתיים קיימים** - המיזם מושתת על שימוש יעיל במשאבים הקיימים כבר בקהילה, תוך יצירת תיאום מלא בין הגורמים השונים בהתאם למיפוי הצרכים ועל מנת לתת מענה מיטבי ומותאם לצורך.

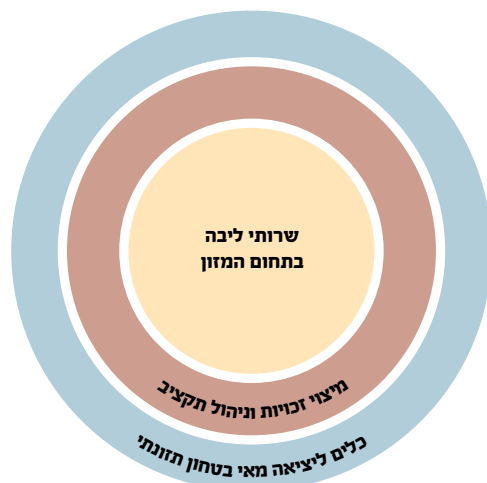
« **מעורבות התושבים והעצמה קהילתית** - גיוס ורתימת התושבים כסוכני שינוי וכמנהיגים מקומיים, לטובת פעילות אקטיבית וקולקטיבית, שתוביל לשינוי הרצוי תוך חיזוק ערכי הסולידריות וההתנדבות. זאת, במטרה לייצר השפעה ישירה בתחום הביטחון התזונתי והשפעה רחבה יותר בתחומי איכות החיים, לכידות וחינוך.

המיזם יספק מענה מלא לבעיית אי הביטחון התזונתי בעיר במספר אפיקים:

« **שירותי ליבה בתחום המזון** - הצלה וחלוקת מזון, הקמת גינות קהילתיות, כרטיסי מזון, מטבחים קהילתיים ובתי תבשיל, סופרמרקט ייעודי, ארוחה חמה בבי"ס ובמועדוני יום לקשיש ועוד.

« **מיצוי זכויות וניהול תקציב** - צרכנות נכונה, מתן כלים לתזונה בריאה, ניהול תקציב משק הבית, מידע לתושב, מיצוי זכויות ועוד.

« **כלים ליציאה מאי ביטחון תזונתי** - מתן מענה מקיף וארוך טווח לצמצום הבעייה באוכלוסיות שאינן נמצאות בתלות מתמשכת, באמצעות: שילוב בתוכניות יציאה לתעסוקה, פיתוח יזמויות עסקיות זעירות ומתן אשראי, סיוע בהשמה במקומות עבודה, סדנאות העצמה וליווי משפחות.

הדרך לקיימות חברתית

המיזם יפעל בהתאם למספר אסטרטגיות ויוביל לפתרון בר קיימא:

« ייעול ואיגום משאבים: מיפוי המשאבים הקיימים בעיר בתחום הביטחון התזונתי, איגום משאבים, ארגון מחדש והתאמה לקהלי היעד השונים.

« תכנון ומעבר: יצירת מקורות חדשים בתחום המזון, הענקת שירותים משלימים בתחום הביטחון התזונתי ובתחום ניהול תקציב ומימון זכויות.

« עיצוב מחדש: מימוש אחריות ממשלתית והקצאת תקציב רב שנתי, קידום שינויים רגולטוריים בתחום הצלת מזון, ביטול המע"מ על מוצרי מזון ועוד.

אסטרטגיית ייעול

- « תיאום, ייעול ואיגום משאבים
- « מינוף הצלת מזון
- « תמיכה במקורות קיימים
- « בניית מודלים יעילים של חלוקת מזון
- « גיוס ספקים וחנויות מזון לרכש מוזל
- « ברמה המקומית והארצית
- « גיוס שותפים ומשקיעים מכל המגזרים

אסטרטגיית תכנון ומעבר

- « פיתוח שירותי ליבה בתחום המזון: מטבחים קהילתיים, גינות קהילתיות, הזנה בביה"ס, כרטיסי מזון ועוד
- « יצירת כלים לתעסוקה והשתלבות בשוק העבודה
- « סדנאות וקורסים בנושא מימון זכויות, תזונה בריאה, ניהול תקציב.

אסטרטגיית עיצוב מחדש

- « מימוש אחריות ממשלתית והקצאת תקציב רב שנתי
- « עידוד תמריצי מס ומנגנונים ממנים, כדוגמת הורדת המע"מ על מוצרי יסוד
- « שינויים רגולטוריים לקידום הצלת המזון
- « עידוד מנהיגות מקומית והעצמת התושבים

ישראל מתרגלת לעוני. מאמצע שנות האלפיים שיעורי העוני לא השתנו בהרבה. התנודות סביב המגמה קטנות. רבע מהאוכלוסייה, חמישית מהמשפחות, מתקיימות מהכנסה חודשית נטו נמוכה מקו העוני. ממשלות באות והולכות, שרי אוצר מתחלפים, מדיניות כלכלית וחברתית חדשה מוצהרת חדשות לבקרים - ותחולת העוני לא זזה. שנה אחת עולה במקצת, שנה אחריה יורדת במקצת, בלי מפנה לרעה, בלי מפנה לטובה.

ישראל מתרגלת אם כן לעוני. הדוחות שזעזעו בעבר את דעת הקהל מתקבלים כעת באדישות, ציבורית ותקשורתית. הסיבה לכך אינה רק קיפאון סטטיסטי המשקף כישלון מדיניות מתמשך. העוני נעלם מהרדאר כי הוא ברובו לא "שלנו". הוא "שלהם": העוני הוא של החרדים והערבים, המהווים ביחד שני שלישים מכלל תושבי ישראל החיים בעוני. בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית שיעור העניים התייצב על כ-11% (שיעור המשפחות היהודיות הלא-חרדיות מיוצב סביב 13%). האחוז הזה אינו גבוה במיוחד גם בהשוואות בינלאומיות ולא מעורר חרדה מיוחדת בקרב היהודים הלא-חרדים, שהם כמובן הקבוצה המרכזית והחשובה בחברה הישראלית. קבוצה זו, המונה 80% מסך כל משקי הבית, מודאגת ממה שנתפס כ"שחיקת מעמד הביניים" ולא מהעוני, הרחוק מהעין ומהלב.

לא במקרה המלחמה בעוני כמעט ולא מוזכרת במצעים הכלכליים של המפלגות המתמודדות בבחירות הקרובות לכנסת, מול המלל הרב המוקדש, כאמור, ל"מעמד הביניים". העניים, אומר לעצמו ישראלי ממוצע, הם לא באמת כאלה. חצי מהעניים הם ערבים

והערבים - כך גורסת דעת הקהל - "משקרים בסקרים". לפי אותה הדעה הרווחת, בסקרים "משקרים" גם החרדים, המתקיימים "היטב" ממעגלים של כלכלה שחורה. בנוסף לכך הרי מן המפורסמות הוא שחלק לא מבוטל מהציבור החרדי בוחר לחיות בעוני מרצונו החופשי, אז למה לנו להיות מוטרדים מכך? שיילכו לעבוד.

אומנם בדוח העוני האחרון נכתב במפורש כי הצטרפות הגברים החרדים והנשים הערביות לתעסוקה רק מגדילה את העוני בקרבם, בגלל רמות השכר העלובות, ולכן היציאה לעבודה לא תחלצם מהעוני, אבל הניתוח הזה קבור בין עשרות הלוחות והנתונים האחרים. ועוד נתון דרמטי הקבור בין דפי הדוח: **מסתבר שבעלות תקציבית ממש נמוכה, סדר גודל של חצי מיליארד שקלים תוספת לקצבאות להבטחת הכנסה (או מס הכנסה שלילי) ניתן להוריד את תחולת העוני באחוזים רבים** - אבל למי אכפת? סביר להניח שבתקציב 2013 נראה רק קיצוץ נוסף בקצבאות, גם היעילות ביותר. הרי מאותו הדוח עולה כי בשנה שעברה הצטרפו 65 אלף ישראלים למעגל העניים - כולם ערבים (תוספת של 52 אלף עניים) וחרדים (15 אלף).

ישראל שהתרגלה לעוני, ישראל שהתרגלה להיות המדינה עם אחוזי העוני הגבוהים ביותר - ועם השחיתות הגבוהה ביותר - בעולם המפותח מתקרבת בצעדי ענק למצב מפניו הזהירו כלכלני OECD כשהצטרפנו לארגון מכובד זה: **חברה קרועה ומפוצלת, שאינה מסוגלת לצמוח. וכשזה יקרה אולי נבין כי העוני "שלהם" הוא הבעיה של כולנו.**

בעיית העוני בישראל - תוצר של כשלון מדיניות ממשלתית

ד"ר מומי דהן, ראש ביה"ס למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית, טוען כי התפיסה לפיה הבעיה המרכזית ששיעורי העוני הגבוהים בישראל נעוצה בהיקף העוני בקרב חרדים וערבים, מסיטה את הדיון לסטטיסטיקה של העוני ואינה מתמודדת עם המהות של בעיית העוני בישראל כתוצר של כשלון המדיניות הממשלתית.

דהן סבור שהגורם הראשוני במעלה לבעיית העוני בישראל הינה המדיניות הממשלתית והיקף הקצבאות הנמוך הפוגע בחלשים (ישראל מקצה 14% מהתוצר לקצבאות בהשוואה ל-21% במדינות ה-OECD). גורם משמעותי נוסף נעוץ בחסמי הזדמנויות העומדים בפני האוכלוסייה הערבית בשוק העבודה. לדעתו ההעדפות התרבותיות של ערבים וחרדים הינן גורם משני בלבד למימדי העוני במדינה.

ממחקר שערך המחשב את מימדי העוני בישראל ללא האוכלוסייה החרדית והערבית, עולה ששיעור העוני בניכוי חרדים בלבד עומד על 19.6% וכמעט ואינו משנה את שיעורי העוני העומדים על 19.8% בכלל האוכלוסייה ועדיין מותירים את ישראל בצמרת העוני בהשוואה למדינות ה-OECD. תוצאה זאת נובעת מעליית הכנסת קו העוני בעקבות הוצאת החרדים ומהוספה של משפחות שאינן חרדיות הנמצאות בטווח ההכנסות שבין קו העוני הרשמי לקו העוני בניכוי החרדים. שיעור העוני בניכוי האוכלוסייה הערבית בלבד עומד על 17.8% ובניכוי שתי האוכלוסיות עומדים שיעורי העוני על 16.6%, שיעור הגבוה בערך בכ-50% משיעור העוני במדינות המפותחות.

לצורך חישוב קו העוני בניכוי האוכלוסיות, חישב דהן את הכנסת קו העוני בדרך הרגילה (מחצית ההכנסה החציונית לנפש סטנדרטית) אך עפ"י הכנסות האוכלוסייה למעט חרדים וערבים. דהן מציין, שהטעות הנפוצה היא, לחשב את שיעור העוני של האוכלוסייה הישראלית למעט החרדים והערבים כאשר הכנסת קו העוני מחושבת עפ"י הכנסותיהם של כלל אזרחי ישראל ובהם החרדים והערבים, כך שהכנסותיהם משפיעות על הכנסת קו העוני על אף הוצאתם מהתחשיב. החישוב של דהן מוציא את האוכלוסיות הנ"ל ומחשב את הכנסת קו העוני בדרך הרגילה, אולם על פי הכנסות האוכלוסייה למעט הערבים והחרדים.

עמדת ארגון לתת היא שהעוני הוא הבעיה הלאומית הדחופה ביותר לטיפול, אשר פרוסה לאורכה ולרוחבה של המדינה ובכלל המגזרים. העוני הינו תוצאה של מדיניות ממשלתית כושלת, אשר בשל חוסר טיפול מתמשך מעדיפה למזער את חומרתו ולשרטט אותו כבעיה מגזרית ולא כבעיה לאומית. על הממשלה לכוון תוכנית חירום לאומית לצמצום העוני, חוצה משרדים, להציב יעד ברור ולהקצות תקציב רב שנתי. בד בבד, עליה להתמודד עם ריכוזי העוני הגבוהים בקרב האוכלוסייה הערבית והחרדית ולטפל בכל אחת מהאוכלוסיות בהתאם למאפיינים התרבותיים הייחודיים לה. כמו כן, עליה להתיר חסמים קיימים ולפתח מנופי צמיחה ליציאה מהעוני כך ששיעוריו יהיו דומים לממוצע במדינות ה-OECD.

האם המחויבות לכבוד האדם צריכה לכלול את הדאגה לסיפוק צרכים בסיסיים, דוגמת בטחון התזונתי של האדם, קורת הגג שלו, ובריאותו? ואם כן, האם מוטלת על המדינה חובה לשמור על כבוד האדם ולהגן עליו? האם הימנעות ממילוי חובה זו היא עוול? האם ההימנעות מהושטת עזרה לזולת שאינו מצליח לדאוג לסיפוק צרכיו הבסיסיים איננה הזנחה? שאלות אלה חוזרות ועולות על סדר היום הציבורי שלנו, משום שהפער בין המחויבות לכבוד האדם לבין המצב בפועל הולך וגדל.

הצהרות לחוד ומעשים לחוד. ההצהרה של מדינת ישראל כי היא מחויבת לדאוג לסיפוק צרכיהם הבסיסיים של תושבי המדינה, לרבות בטחון תזונתי, קורת גג, ובריאות אינה עומדת במבחן המציאות. לפי דוח העוני של הביטוח הלאומי ל-2011, גדלה קבוצת המשפחות העובדות הנכנסות למעגל העוני ונזקקות לצרכים בסיסיים. שני כובעים היו לשר משה כחלון: תחת כובע שר התקשורת הוא פעל להתחלת רפורמה מוצלחת בשוק התקשורת, אבל תחת כובע שר הרווחה הוא נכשל כישלון חרוץ. יעידו על כך לא רק המספר הרב של פניות נציגי משרד הרווחה והרשויות המקומיות ברחבי הארץ בבקשת סיוע מהעמותות לנזקקים או הפניית נזקקים אל העמותות לקבלת סיוע, אלא גם כמות העבודה הרבה שיש ליותר מ-150 עמותות מזון הפרוסות בכל רחבי הארץ ומספקות סלי מזון או ארוחות חמות באופן קבוע לאורך השנה למרבית הנזקקים (ובהם יהודים, ערבים ואחרים, לרבות תושבים בלתי חוקיים). בהתאם לכך, בסקר שנערך בספטמבר 2012 על ידי הפאנל האינטרנטי של סקרנט (במדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית הבוגרת), עלה כי החשש להתדרדרות לעוני שורר אצל יותר מ-70% מהאוכלוסייה בישראל.

הימנעות המדינה ממילוי חובתה לדאגה לסיפוק צרכים בסיסיים אינה עוצרת ברעבים. במשך שנים הקטינה המדינה את הקצאת המשאבים להבטחת קורת גג לחסרי האמצעים ("הדיור הציבורי"), אמנם בשנתיים האחרונות נעשה מאמץ להקצות משאבים, אבל גם כאן באה לידי ביטוי פגיעה בכבוד האדם, שכן בקביעת אמות המידה לזכאים, נעשתה אפליה בין חסרי האמצעים על פי השתייכותם הפוליטית, הדתית, הלאומית או החברתית. אחת מאמות המידה לזכאות לסיוע בדיור ציבורי, אינה אלא וותק בנישואין ולא שירות צבאי או כושר השתכרות, והעיוות הקיים באמות המידה שנקבעו, מקבע את האפליה בין מגזרים שונים בציבור. האם אין באפליה זו פגיעה בכבוד האדם? גם במקרה זה יש פעילות ענפה של עמותות למאבק נגד האפליה ולתיקון המצב, אם כי עד כה ההצלחה מועטה בחזית זו.

הייתה זו התנועה לצדק חברתי שלא הצליחה לשנות את העיוותים בהסדרים, אבל שמה את הנושא על סדר היום הציבורי.

באיזו מידה ההימנעות (הלא מכוונת) של המדינה מהושטת עזרה לזולת שאינו מצליח לדאוג לסיפוק צרכיו הבסיסיים, איננה אלא הזנחה? כאשר המדינה לא מסייעת, אזי מעשים מדברים ולא הצהרות. מתוך תחושה של סולידריות חברתית ושמירה על כבוד האדם, לקחו על עצמן עמותות המזון לפעול למען סיפוק צרכים בסיסיים אלו אצל מי שידו חסרה. מרבית המקורות של עמותות המזון בתורמים. גיוס תרומות מלווה בדילמות אתיות, ושמירה על כבוד האדם היא אחת מהן. נסביר. בעוד דאגה לביטחון תזונתי של הפרט נתפסת כהגנה על כבוד האדם, פרסום מצבו של הנזקק נתפס בעיני חלק מהאנשים כפחיתות כבוד ולעיתים כפוגעת בכבוד האדם. אך כיצד יגויסו כספים לנזקקים בלא לספר את סיפורם ומבלי לשתף את הציבור בפועלן של עמותות המזון? מן המפורסמות שיש כאלה אשר נדבת לבם נפתחת יותר למראה הנזקקים, למשמע סיפורם או למראה חלוקת המזון. מענה לציפיות אלו כרוך בפעילויות של תיעוד מצב הנזקקים הכולל סיפורים אישיים, ותיעוד העבודה בעמותות המזון, לרבות חלוקת התרומה וקבלתה על ידי הנזקק. התיעוד והפרסום נעשים בראש וראשונה למען שיפור המודעות של הציבור באשר לממדי העוני, ליצירת שיח ציבורי ולמען מציאת פתרון. מלבד זאת הוא משמש לצורך גיוס כספים מהציבור לעזרה ברכישת סלי מזון לנזקקים. איך יאזנו עמותות המזון בין הצורך לגייס סיוע לבין הסיכון שיראה בפגיעה בפחיתות הכבוד שבפרסום חלקם? האם חשוב הפרסום והאם יש בו משום פגיעה בכבוד האדם של הנזקק, גם כאשר הוא מאשר מראש את התיעוד ופרסומו. תוצאות השאלה בסקר המוזכר לעיל: 40% טענו שהפרסום חשוב ואין בכך משום פגיעה בכבוד האדם, 46% טענו שהפרסום חשוב אבל יש בו משום פגיעה בכבוד האדם ואילו 11% טענו שהפרסום אינו חשוב ויש בו משום פגיעה בכבוד האדם. מכאן שהדעות בנושא זה חלוקות ומעל ממצאת האוכלוסייה רואה בפרסום משום פגיעה בכבוד האדם. מן הראוי לציין שיש עמותות מזון רבות בהן נעשית חלוקה לבתים בדרך של מתן בסתר, אך לא לכולן יש את האמצעים לעשות חלוקה המונית לבתים. מה שמחזיר אותנו לשאלה מהו הרע במיעוטו, חשיפה של חלק מהנזקקים, אלה שמסכימים לכך ולא רואים בפרסום מצבם כפגיעה בכבודם, למען שיפור מצבם או הימנעות מהפרסום ופגיעה ביכולות העמותות לסייע בשיפור מצב הנזקקים? מעבר לכך, כאן עולה שאלה חשובה אחרת, האם אלה בציבור שאין ביכולתם לספק את הצרכים הבסיסיים שלהם, ומעוניינים לתת פומבי לכך,

האם נשאים אנונימיים לציבור כולו? שאלה אחרת שמועלית כלפי המבקרים את עמותות המזון, הנוגעת במושג כבוד האדם, היא בכך שמתן מזון קבוע לנזקקים מקבע את היותם נזקקים. על כך גם כן נתנו דעתם חלק מעמותות המזון ועמותות אחרות, אשר פועלות למתן הכשרה לנזקקים למציאת עיסוק מפרנס ולא פועלות רק באמצעות מתן מזון. כאמור הציבור בישראל ער למגמה זו, שכן בסקר שאושר קודם, לדעת 75% מהאוכלוסייה קריסה כלכלית חברתית מאיימת על החברה הישראלית יותר מסיכון למלחמה עם איראן. מכאן שיש מקום להעלות איום של קריסה כלכלית חברתית על סדר היום הציבורי ולהקצות לו משאבים ההולמים את חומרת המצב בתקציב מדינת ישראל. התנהגות המנוגדת לכך תגדיל את פגיעת מדינת ישראל בכבוד האדם של הפרט בישראל.

נעבור להיבט אחר של ערך כבוד האדם. בראש מעייניהן של עמותות המזון בישראל עומדת השמירה על ערך כבוד האדם. ערך זה היה במרכז תכנית העבודה השנתית של עמותות המזון לשנת 2012, המבוצע בהנהגת ארגון לתת. יחסי הגומלין בין עמותות המזון לנזקקים הם מורכבים ביותר. במצוקתו, נזקק שאינו מצליח לדאוג לקיומו הבסיסי פונה בבקשת סיוע לזולת, לעמותות המזון. לעיתים, הנסיבות בהן ניתן המזון לא פחות חשובות ממתן המזון עצמו. הרגישות למצב זה מחייבת התנהגות ערכית ואתית. ערך כבוד האדם הוא מהערכים המרכזיים של הקוד האתי של עמותות המזון. עמותות המזון בישראל בהנהגת ארגון לתת, עם מספר נציגים של אגפי רווחה עירוניים, עיריות, חברות תורמות מזון, מתנדבים ותקשורת, פיתחו קוד אתי לפני שלוש שנים ומאז ופעלו להטמעתו. פיתוח הקוד האתי מראשיתו ויישומו, לא היה אלא חזרה על ערכים וכללי התנהגות

מוכרים וידועים לעמותות מפעילותם היומיומית. אחת התוצאות המרכזיות של היישום, היא שפה משותפת וסטנדרטים ידועים ומוכרים לערכים וכללי התנהגות מחייבים לעמותות המזון. מכאן אין להסיק שאין מעידות או התנהגויות לא אתיות בעמותות, ישנן! אך הן היוצא מהכלל. המודל בו התקיים תהליך פיתוח הקוד והטמעתו והליווי של תהליך זה בעמותות המזון נעשה בליווי כותב המאמר. תהליך זה הוא פרי ניסיון מחקרי מדעי ופרקטי בארגונים ישראלים ובארגונים בינלאומיים. בשנה האחרונה נבחנה איכות תהליך ההטמעה של הקוד האתי בעמותות המזון, על ידי גורמים חיצוניים ל"ארגון לתת" והערכת איכות תהליך ההטמעה קיבלה ציון גבוה.

העבודה בעמותות המזון על ידי המתנדבים והעובדים בשכר אינה קלה, לא פיזית ולא נפשית. מתן סל המזון או הארוחה בבית התמחוי הם אלה המפרידים בין אדם רעב לבין אדם שאכל את מנת יומו. קשה לשפוט אדם רעב או אדם הדואג לרעב ובני ביתו. קשה לשפוט את כעסו או אובדן העשתונות שלו. אין כאן הצדקה להתנהגות לא ראויה של הרעב אלא תזכורת לחמלה לזולת. חלק מהערכים בקוד האתי מטרתם היא לסייע לנציגי עמותות המזון במערכת יחסי הגומלין שלהם בנסיבות הללו. צריך להוסיף, אין די במתן המזון, אמנם בכך אנחנו שומרים על כבוד האדם של הפרט חסר האמצעים לסיפוק צרכיו הבסיסיים, עם זאת יש לתת לפרט ארגז כלים להתמודדות במציאות שתיתן פתרון כולל, ארגז כלים אשר השימוש בו יאפשר יציאה ממעגל העוני.

ד"ר אבשלום אדם, מומחה לאתיקה והטמעת תהליכים ארגוניים, הוביל בהתנדבות את כתיבת והטמעת הקוד האתי עם העמותות השותפות לארגון לתת.

50% מהילדים הקטינים

במשפחות נתמכות

הסיוע, נאלצים לעבוד

בכדי לסייע למשפחה.

חינוך והשכלה

“באסיפת הורים ביקשו שנשלם כמעט 1,500 ₪ על הילדים, מאיפה נצליח גם לשלם וגם לקנות להם ספרים? • כל החיים שלי חלמתי להיות באוניברסיטה, אף פעם לא היה להורים שלי כסף ועכשיו גם לי אין. • הילד התחנן שנמצא 200 ₪ לטיול השנתי, גם אם אצליח להלוות בשבילו, מאיפה יהיה לי כסף לתת אח”כ לילדה? • יש לי ראש טוב, אני אוהבת ללמוד אבל תמיד הייתי צריכה לעבוד, אבא שלי חולה כבר הרבה שנים ואמא שלי נפטרה כשהייתי ילדה. • כואב הלב על הילדים, לכל הילדים יש מחברות חדשות וספרים משלהם, רק לי אין. • במשרד התעסוקה הציעו לי קורס מקצועי, אבל יהיה לי מקום רק עוד חצי שנה. • אני לא כל כך מצליח בלימודים, למי יש זמן לזה כשאני עובד כמעט כל ערב? • אף אחד לא מקבל לעבודה מי שלא סיים בגרות, אף אחד לא ירצה אותי אפילו שאני מתאים. • הילדה מבקשת חוג במתנ”ס, ביקשתי הנחה ושלחו אותי לעו”ס, היא אמרה שהם לא עוזרים בזה, מי עוזר בחוגים לילדים? • לכולם בכיתה יש את כל הספרים, למה רק לי אין? • המורה שלחה פתק תזכורת לשלם על הטיול ולא לשכוח לשלוח ממתקים וכיבוד לכל היום, היא לא יודעת שהוא אוכל רק פעם ביום ולא נשאר לי לקנות לו ממתקים לאוטובוס. • תמיד חלמתי להיות מורה, אבל היום אני מבוגרת מדי, לא הספקתי להיות מה שאני רוצה להיות, תמיד היה חסר כסף.”

השכלה:

« 73% מקרב נתמכי הסיוע הינם בעלי השכלה תיכונית ומטה. 6% בלבד בעלי השכלה אקדמאית. ניתן להצביע על קשר ישיר בין היעדר השכלה ו/או השכלה חלקית לחיים בעוני.

פרופיל השכלה בקרב נתמכי הסיוע:

2012	
24%	יסודית (8 שנות לימוד)
26%	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)
23%	תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות
14%	תיכונית מלאה כוללת בגרות
7%	תעודת מקצוע
6%	אקדמאית

מתוך מחקר נתמכי סיוע

היעדר משאבים למימוש פוטנציאל אישי

« כמעט 1 מכל 5 ילדים (18%) נשר מהלימודים, 21% מההורים נאלצו להעביר את ילדיהם לפנימייה כתוצאה מהמצוקה הכלכלית, עלייה בשיעור של 23.5% בהשוואה ל-2011. מגמה זו משקפת את הקשר בין מצוקה כלכלית להשתלבות במערכת החינוך ואת החסם העיקרי המונע מילדים אלו לממש את הפוטנציאל הגלום בהם ולהצליח בעתיד, ללא תלות במצב הכלכלי של הוריהם. נתון זה משקף נסיבות שעשויות להוביל לשעתוק בין דורי של העוני.

« מחצית (50%) מהילדים הקטינים נאלצים לצאת לעבוד בכדי לסייע לפרנסת המשפחה בשל המצוקה הכלכלית. נתון זה משקף עלייה חריגה ומדאיגה ביחס ל-2011 שבה 19% מהילדים הקטינים נאלצו לצאת לעבוד.

« למחצית (46%) מהילדים אין נגישות לחוגים ושיעורים פרטיים. משפחות במצוקה כלכלית נדרשות לערוך ויתורים ובחירות מורכבות כדי לשרוד במאבק היומיומי. משמעות הוויתור על רכישת חינוך והשכלה, הינה בעלת השלכות הרות גורל להמשך חייהם של הילדים ולסיכויי התפתחותם והשתלבותם הנורמטיבית בחברה.

האם בעקבות המחסור והמצוקה הכלכלית:

2012	2011	2010	
21%	17%	21%	נאלצת להוציא את ילדך לפנימייה
50%	19%	18%	ילד קטין נאלץ לעבוד כדי לעזור בפרנסת המשפחה
18%	17%	21%	ילד אחד ו/או יותר נשר מבית"ס
46%	48%	52%	חסר לילדייך חוגי העשרה ושיעורים פרטיים

מתוך מחקר נתמכי סיוע

« הגזירות הכלכליות והתייקרות המחירים שאפיינו את שנת 2012, אילצו גם את הציבור הרחב לוותר ולהפחית את ההוצאות על השכלה ופנאי. 39% מהציבור הרחב דיווחו כי נאלצו לצמצם למינימום פעילויות אלו להם ולילדיהם.

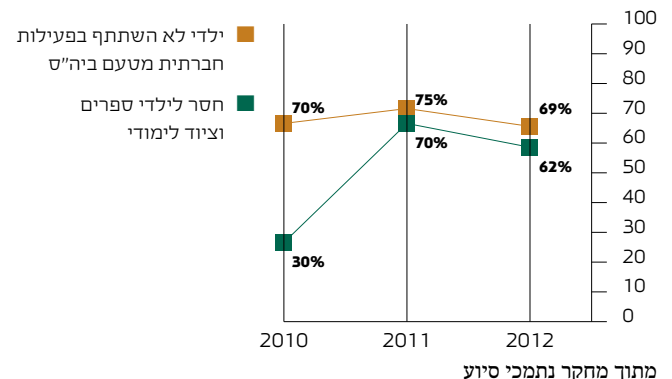
הדרה חברתית בקרב ילדים ונוער

« ילדים הגדלים במשפחות מעוטות יכולות, נדחקים לשולי החברה ומתמודדים עם מצבים נפשיים מורכבים, הנובעים מחוסר יכולת לקחת חלק מלא ופעיל בחיי החברה של בני גילם כתוצאה מהמצוקה הכלכלית. עלות תשלומי הרשות עבור פעילויות חברתיות בביה"ס גבוהה מאוד וכוללת כמעט את כל הפעילויות מטעם ביה"ס שמחוץ ללימודי הליבה. לתשלומים אלו מתווספות הוצאות נדרשות עבור ספרים, ציוד לביה"ס, מזון ולבוש, אשר משפחות מעוטות יכולות מתקשות לעמוד בהן, וודאי כאשר ההוצאות גדלות עם כל ילד נוסף במשפחה.

« 69% מהילדים לא יצאו לטיול במסגרת ביה"ס בשל המצוקה הכלכלית של הוריהם. אמנם חלה הטבה ביחס לשנה שעברה (75%), אולם עדיין נתון זה משקף מציאות שבה ילדים נשארים מחוץ לאוטובוס, בשעה שחבריהם זוכים לפעילות חברתית והעשרתית.

« השנה חלה הטבה מסוימת בקרב ילדים שאין ברשותם את ספרי הלימוד והציוד המשלים הנדרש ללימודיהם, על אף שעדיין מדובר בשיעורים גבוהים, 62% מקרב הילדים לעומת 70% בשנת 2011. הכנסה נמוכה וחוק חינוך חובה יקר במיוחד, מובילים לויתור על הוצאות שאינן קשורות לקיום בסיסי בלבד, כגון: רכישת ספרים והשכלה לילדים.

חוסר שוויון ונגישות לשירותי חינוך בסיסיים:

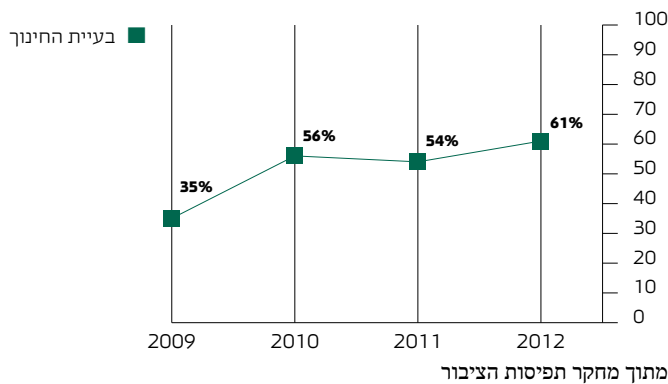

« מחצית (47%) מהעמותות ציינו, כי הצורך החשוב ביותר לסייע לילדים הוא ספרים וציוד לביה"ס, ואילו 14% ציינו כי עזרה בלימודים הוא התחום הנדרש ביותר. עמותות הסיוע מעניקות שירותים נוספים כגון: שיעורים פרטיים ותגבור, לאור החשיבות וההשפעה המכרעת שיש במילוי צרכים אלה על עתידם של הילדים.

לתשומת לב המפלגות המתמודדות בבחירות 2013:

« 61% מהציבור הרחב סבורים שבעיית החינוך היא הנושא הדחוף ביותר לטיפול על ידי ממשלת ישראל (מזוהה על ידי רוב הציבור כבעיה שנייה בדחיפותה לטיפול לאחר העוני והפער החברתיים 69%). בהשוואה ל-2011 חלה עליה בשיעור של 13% בהתייחסות לבעיה כדחופה לטיפול.

התחום הדחוף ביותר לטיפול על ידי הממשלה:

« חמישית (19%) מההורים רואים בעדיפות ראשונה הענקת השכלה טובה יותר לילדיהם, לו רק היה באפשרותם לממן זאת. אחד מכל חמישה הורים מעדיף להעניק השכלה לילדיו מאשר למלא צרכים בסיסיים נוספים, כגון רכישת מזון תרופות או שינוי סביבת מגורים.

« הפגיעה בהשכלה מתבטאת גם בהיעדר סביבה ביתית המאפשרת למידה: 15% מההורים דיווחו כי המחסור הגדול ביותר של ילדיהם הוא היעדר פרטיות בבית.

**שליש (31%) מקרב
הנתמכים העובדים אינם
מקבלים כלל זכויות
סוציאליות המגיעות להם
עפ"י חוק. 23% מקבלים
רק חלק מהזכויות.**

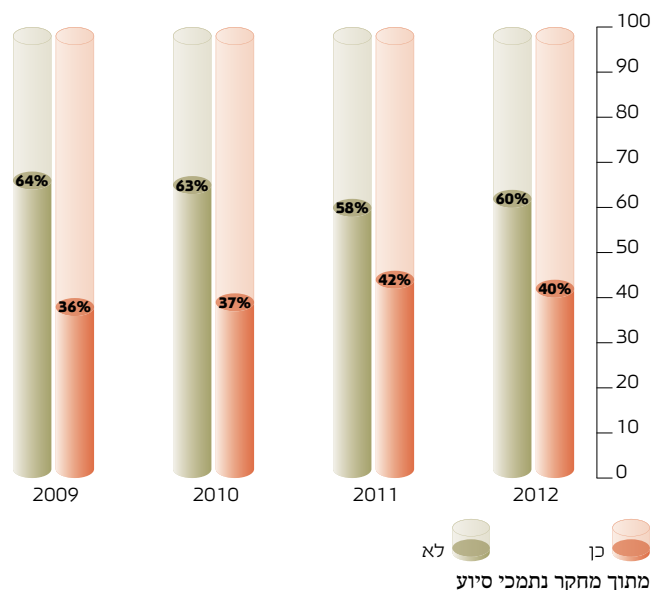
תעסוקה

"מהמשפחתון רוצים שנשלם 3,500 ₪ לילדה, המשכורת שלי 3,200 ₪, איך אעבוד ואשלם? ממה אחיה? • שלחתי קורות חיים כי אני ממש מתאים לעבודה הזו, אבל הם לא לוקחים מי שאין לו תואר, לך תסביר שלא היה לך כסף לאוניברסיטה. • אני מנקה חמישה בתים בנוסף לעבודת ניקיון בחברת קבלן, לפעמים 15 שעות ביום, לא משנה כמה אספיק לנקות אני לא מצליחה להרים את הראש. • כבר שנה שאני מחפשת עבודה, אף אחד לא רוצה לקבל מישהי שלא סיימה בגרות ותעודת מקצוע, רק לניקיון רוצים אותי. • איך אודיע לאשתי שפיטרו אותי? אם לא אמצא עבודה מהר לא יהיה לי כסף לשלם שכ"ד. • כואב לי הלב שהילד צריך לעבוד במקום להכין שיעורים ולהיות עם חברים שלו, אבל כל שקל שהוא מביא מהעבודה בחנות עוזר לי לקנות אוכל לתינוקת. • המשכורת שלי ושל בעלי לא מספיקה לשני הילדים ואין מי שישמור לי עליהם כשאני בעבודה. • סגרו את המפעל ופיטרו את כולנו, מי יעסיק איש כמוני בן 59? • התחננתי לעובדת הסוציאלית שיעזרו לי שתיתן לי המלצה ועזרה לקורס מקצועי, תמיד חלמתי להיות טבחית, "אין תקציב" היא אומרת לי ואני ממשכה לחלום על קריירה בזמן מענה לטלפונים במשרדים של אנשים עשירים. • כמה שאני עובדת זה לא מספיק, הבוס שלי הוריד לי את החזר הנסיעות כי יש קיצוצים, עוד 200 ₪ מהכסף שאין לי. • בגלל שאני עיוורת ובעלי חולה, הילד עובד שלוש פעמים בשבוע בשטיפת כלים, בזכותו יש לנו חלב ולחם על השולחן."

« 40% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה עובדים ועדיין חיים בעוני, זאת מתוך 81% הנמצאים בגיל העבודה.

האם אתה עובד?

« רוב המובטלים (73%) נמצאים בעוני מתמשך ואינם עובדים למעלה משלוש שנים. 14% איבדו את עבודתם בשנה האחרונה. גם מנתוני דו"ח העוני האחרון של המוסד לביטוח לאומי, עולה

כי שיעור המשפחות החיות בעוני מתמשך עלה מ-57% ב-2010 ל-63% ב-2011 ושיעור הנפשות שחיות בעוני, עלה מ-59% ל-66%. גם תחולת העוני בקרב רוב קבוצות האוכלוסייה הענייה ביותר עלה ב-2011, מ-56% ב-2010 ל-61% ב-2011. חשוב לציין כי הגזרות הכלכליות של שנת 2012 (אשר אינן באות לידי ביטוי בנתוני המוסד לביטוח לאומי המתייחסים ל-2011) מובילות להתדרדרות תלולה במצבן של אוכלוסיית מקבלי הסיוע אשר חיה בעומק העוני ומצבה חמור ממילא.

« ממוצע השכר החודשי ממקום העבודה בקרב נתמכי הסיוע עומד על 3,460 ₪. שכר זה נמוך משכר המינימום העומד על 4,300 ₪ ומהווה 38.7% מהשכר הממוצע במשק לעובדים שכירים, העומד על 8,935 ₪ (למ"ס, ספטמבר 2012). מנתוני המוסד לביטוח לאומי עולה כי רק רבע (26%) מהשכירים העניים המועסקים במשרה מלאה, משתכרים יותר מהשכר הממוצע במשק. מסקר ההכנסות של הלמ"ס לשנת 2011, נמצא כי פער ההכנסות בין השכבות העניות לעשירות, הוא מהגבוהים ביותר בעולם המערבי בישראל. בשנת 2011, ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית בחמיון העליון הייתה גבוהה פי 8 מההכנסה בחמיון התחתון, זהו הפער הגדול ביותר לעומת מדינות האיחוד האירופי (פני החברה בישראל, דו"ח מס' 5, הלמ"ס).

« בקרב חמישית (19%) מהמשפחות הנתמכות, שני בני הזוג עובדים. כ-40% חיים ללא בן/בת זוג.

תעסוקה אינה מחלצת מעוני

על אף שתעסוקה נתפסת כאחד מהמנופים המשמעותיים והיעילים לחילוץ מהעוני, ועל אף שחל גידול בשיעור התעסוקה בקרב עניים עובדים, אנו עדים למגמה המשתקפת מנתוני דוח העוני של הביטוח הלאומי לשנת 2011, המצביעה על כך שכלי זה מאבד מיכולתו לחלץ מהעוני. זאת בשל שכר נמוך, תנאי העסקה בעייתיים, פגיעה בהכנסה עקב אובדן הקצבאות ועוד. כל אלה מהווים יחד חסם משמעותי לחילוץ של משפחות עובדות החיות בעוני ודורשים שינוי מדיניות ממשלתית בתחום זה. מנתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2011, עולה כי שני שלישי (64.8%) מהמשפחות העניות בגיל העבודה הן משפחות עובדות ו-72% מהעניים בגיל העבודה עובדים ולמרות זאת חיים בעוני (נתונים מתוך סקר הכנסות, למ"ס 2011 וממדי העוני והפער החברתיים, דו"ח שנתי, המוסד לביטוח לאומי, 2011).

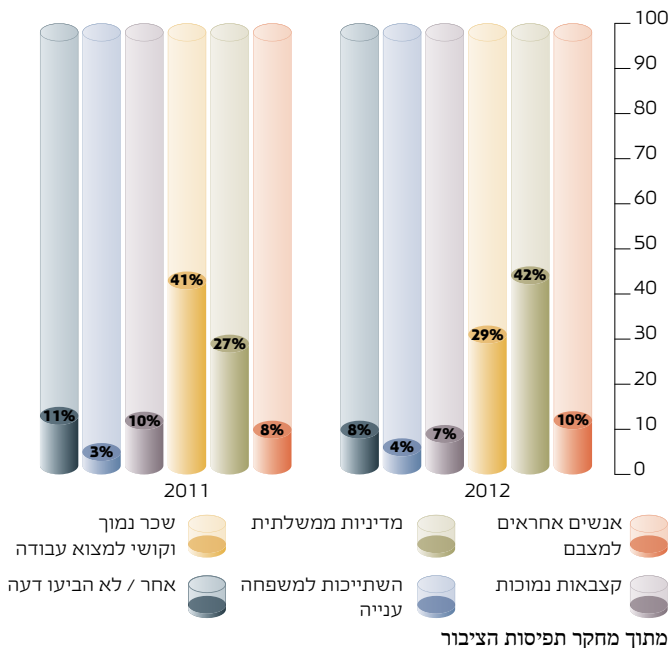
מבין המשפחות המוגדרות 'עניות', מהו לדעתך אחוז המשפחות בהן לפחות משהו אחד עובד?

2010	2011	2012
54%	48%	50%
מומוצע		

מתוך מחקר תפיסות הציבור

- « מחצית מהציבור הרחב סבורים כי בקרב משפחות עניות, לפחות אדם אחד עובד. תפיסה המשקפת את המציאות בשטח, בדבר יכולתה המצומצמת של עבודה לשמש כמנוף לחילוץ מהעוני.
- « 42% מהציבור הרחב סבורים שהסיבה העיקרית להילכדות בעוני נעוצה במדיניות הממשלתית, זאת בהשוואה ל-27% ב-2011. בשנת 2012 חלה עליה חדה בשיעור של 55.5%, המשקפת שינוי מגמה ביחס לשנת 2011 שבה שכר נמוך וקושי למצוא עבודה נתפסו כסיבה העיקרית לעוני (41%) בהשוואה ל-29% ב-2012.
- « 7% בלבד סבורים כי הסיבה העיקרית לעוני הן קצבאות נמוכות, ו-4% מאמינים כי עוני הוא תולדה של השתייכות למשפחה ענייה.

מבין הסיבות הבאות, מהי לדעתך הסיבה העיקרית שבגללה אנשים לא מצליחים לצאת מהעוני?

זכויות העובד העני

אכיפה רופפת והיעדר פיקוח על חוקי עבודה וכן, שכר מינימום לא אפקטיבי אל מול גובה יוקר המחיה הממוצע בישראל, מנטרלים את יכולתה של תעסוקה לשמש כמנוף לחילוץ ממצוקה כלכלית ועוני. לא די במקום עבודה כדי להצליח לפרנס משפחה בכבוד ולהיחלץ ממצוקה כלכלית מתמשכת. תחולת העוני בקרב עובדים מאופיינת במגמת עלייה בשנים האחרונות, וגם היא גבוהה בהשוואה לתחולת העוני במדינות ה-OECD.

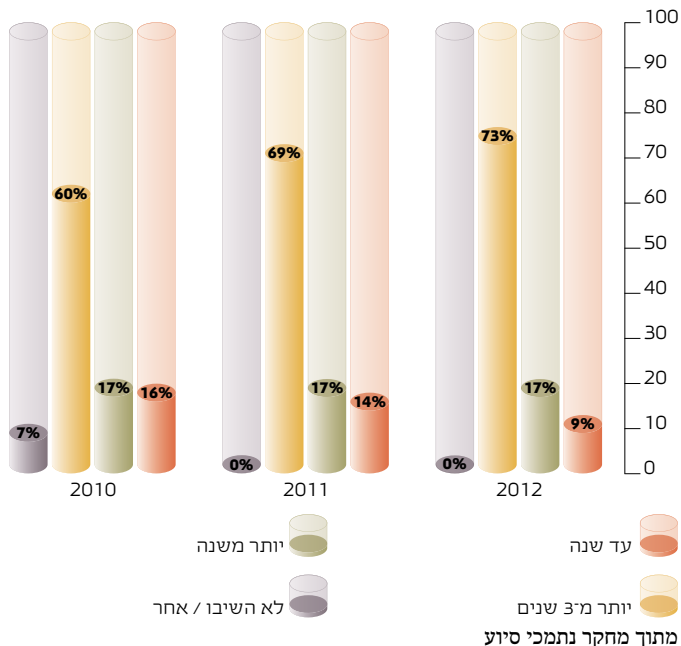
« שלישי (31%) מהנתמכים העובדים אינם מקבלים כלל זכויות סוציאליות המגיעות להם עפ"י חוק.

מלכודת העוני

« רוב (73%) נתמכי הסיוע מחוסרי העבודה נמצאים באבטלה עמוקה במשך יותר משלוש שנים. אוכלוסייה זו מאופיינת כענייה ביותר, כוללת אנשים בעלי מגבלות בריאותיות, מפוטרים בגילאי 50-65 המתקשים למצוא עבודה, אמהות חד הוריות, חסרי מיומנויות תעסוקתיות ותעודות השכלה אקדמאית נדרשות, זוגות גרושים עם ילדים וכדומה. היעדר רשת ביטחון סוציאלית ויכולת השתלבות נמוכה של אוכלוסיות אלו בשוק העבודה, אינן מאפשרות לחיות בכבוד מינימלי ויוצרות מציאות בה סיכוייהם להיחלץ מהעוני קלושים.

« חלה ירידה בקרב מובטלים חדשים שאיבדו את עבודתם בשנה האחרונה. 9% לעומת 14% ב-2011. במקביל, מגמה יציבה בקרב מחוסרי עבודה למעלה משנה בשנים האחרונות, משקפת את היעדר המשאבים הנדרשים לשיפור והרחבת מערך התעסוקה המותאם לאוכלוסיות מוחלשות בישראל.

כמה זמן אינך עובד?

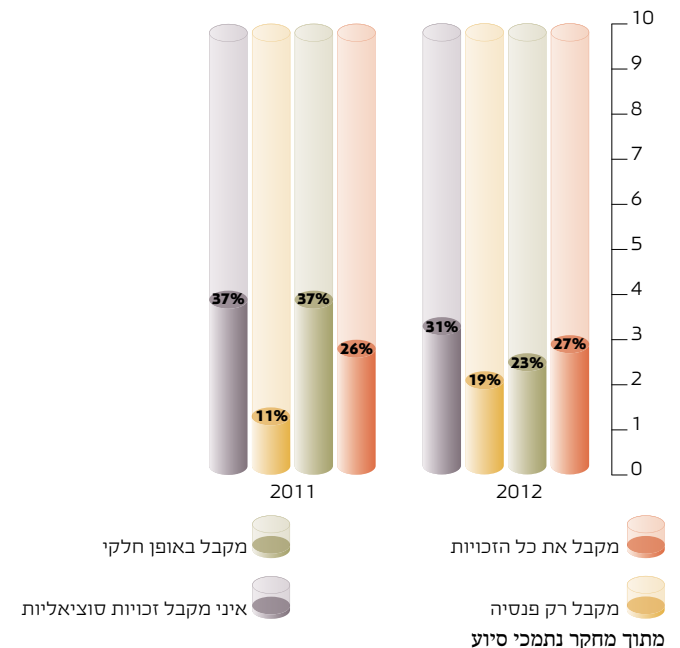

« 23% מקבלים רק חלק מהזכויות הסוציאליות ב-2012 בהשוואה ל-37% ב-2011, נתון המשקף ירידה חדה בשיעור של כ-38%. לצד אלה ניכרת עליה חדה בשיעור 72% בקרב עובדים המקבלים פנסיה בלבד: 19% ב-2012 בהשוואה ל-11% ב-2011, המשקפת ככל הנראה אכיפה של חוק הפנסיה, גם אם עדיין באופן חלקי.

« רק שליש (27%) מקרב הנתמכים העובדים מקבלים את כל הזכויות הסוציאליות המגיעות להם עפ"י חוק, מגמה דומה ל-2011.

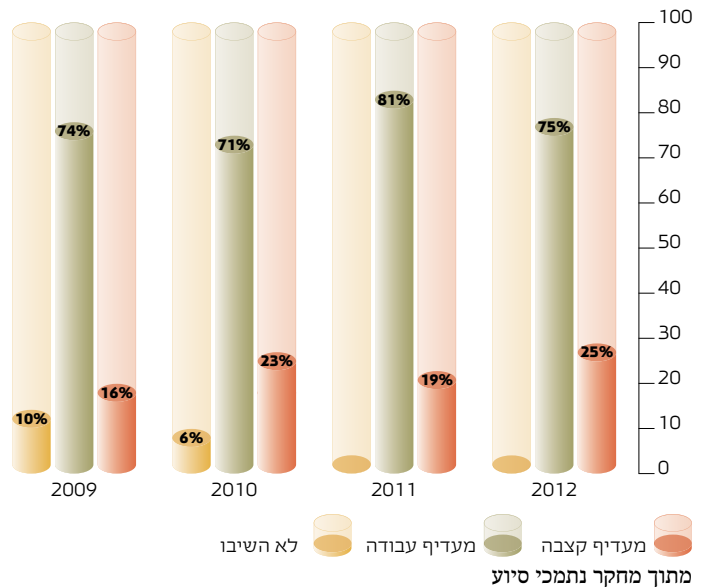
« ממשלת ישראל אמצה את המלצות ועדת טרכטנברג והחלה ביישומן במהלך שנת 2012, בנושא מיקוד עבודת היחידה לאכיפת חוקי עבודה במשרד התמ"ת, לטובת פעילות אכיפה יזומה כנגד מעסיקים המפרים את זכויותיהם של עובדים בשכר נמוך. יש להניח כי הרחבת המעורבות והתערבות הממשלה יובילו לשיפור הענקת זכויות עובדים ובכך גם להקלה במצוקה הכלכלית של עובדים עניים.

האם אתה מקבל זכויות סוציאליות במקום העבודה שלך? (פנסיה, דמי הבראה וימי מחלה)

« 75% מנתמכי הסיוע מעדיפים לצאת לעבוד מאשר להיתמך בקצבה, גם אם השכר יהיה זהה לגובה הקצבה. ב־2012 חלה ירידה בשיעור נתמכי הסיוע המעדיפים לצאת לעבודה, אולם קיימת מגמה מתמשכת בין השנים 2007-2010 שבה כל נזקק שלישי מעדיף לצאת לעבודה. חסמים תעסוקתיים לצד הכנסות נמוכות מעבודות זמניות ו/או משרות חלקיות, אינם מעודדים יציאה לעבודה ובכך מנציחים את העוני ואת עתידן של אוכלוסיות מוחלשות.

במידה והתנאים היו מאפשרים לך לצאת לעבודה (בריאות, סידור לילדים וכדומה) מה היית מעדיף, לקבל קצבה או לצאת לעבודה בשכר בגובה הקצבה?

פוטנציאל תעסוקתי מוגבל

השכלה נמוכה והיעדר כישורים מקצועיים הינם גורמים מהותיים להילכדות בעוני, ומהווים חסמים עיקריים המשפיעים על יכולת ההשתלבות בשוק העבודה. מיומנויות תעסוקתיות ותעודת השכלה ו/או מקצוע, הינם תנאים בסיסיים ומחייבים ברוב המשרות בשוק

העבודה. היעדרם פוגע ביכולתן של אוכלוסיות מעוטות יכולת למצוא עבודה ולהשתכר באופן המאפשר חיים בכבוד.

« כרבע (24%) מנתמכי הסיוע בעלי השכלה יסודית (8 שנות לימוד), 14% סיימו תיכון עם תעודת בגרות מלאה ו־6% בלבד הם בעלי השכלה אקדמאית.

« 77% נתמכי הסיוע דיווחו כי לא עברו הכשרה מקצועית או תעסוקתית. השקעת משאבים ממשלתיים ביישום חוק חינוך חובה חינם והרחבת הכשרות מקצועיות מסובסדות, היו מסייעים במימוש הפוטנציאל ומאפשרים השתלבות בשוק העבודה ללא תלות במצוקה הכלכלית. מגמה של ירידה בקרב נזקקים שעברו הכשרות מקצועיות בשנה האחרונה לצד עליה בקרב מחוסרי עבודה, משקפת בצורה ברורה את ההשפעות הישירות על אוכלוסיות מוחלשות, הנובעות מחוסר הקצאת משאבים ראויים במגופי הצמיחה המשמעותיים של אוכלוסיות הלכודות בעוני.

האם עברת הכשרה מקצועית או תעסוקתית?

	2011	2012
כן	29%	23%
לא	71%	77%
סה"כ	100%	100%

מתוך מחקר נתמכי סיוע

« מגבלות בריאות מהוות סיבה מרכזית לחוסר השתתפות בשוק העבודה - כמחצית (53%) מקרב נתמכי הסיוע אינם עובדים בשל מגבלות בריאותיות, ניכרת עלייה בשיעור של כ־20% ביחס ל־2012.

« העמותות מדווחות כי 36% מקרב נתמכי הסיוע הם חולים כרוניים או בעלי נכויות. אנשים אלו נותרים לרוב תלויים לחלוטין בקבלת סיוע בסיסי מעמותות, כתוצאה משילוב בין הכנסה נמוכה מקצבאות שאינה מאפשרת מחייה בכבוד, ומגבלות פיזיות המגבירות את חוסר הנגישות לשירותים ציבוריים ואחרים.

מהי הסיבה העיקרית לכך שאינך עובד כיום?

2012	2011	2010	2009	
22%	24%	28%	31%	איני מוצא עבודה
53%	44%	45%	42%	בעיות בריאותיות
13%	15%	15	13%	אין סידור לילדים
3%	3%	5%	4%	לא משתלם לי
9%	7%			אחר
	3%	7%	6	לא השיבו

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

« 13% מקרב מחוסרי העבודה ציינו כי אינם עובדים מכיוון שאין להם סידור לילדים. יישום חוק חינוך חובה מגיל 3 והרחבת המשאבים לחינוך לגיל הרך, אשר התקבל על ידי הממשלה כחלק מהמלצות ועדת טרכטנברג, טרם אומץ במלואו. רק 3% ציינו שאינם עובדים מכיוון שלא משתלם להם. יחד עם זאת, נראית מגמת ירידה חיובית בשיעור של 29% מאז שנת 2009 בקושי למצוא עבודה כגורם מרכזי לאבטלה. ניתן להסיק כי חל שיפור ביצירת מקומות עבודה מותאמים יותר לזקוקים לה, אולם עדיין תנאי השכר אינם מאפשרים חילוץ מהעוני.

פערים בהכנסה ותעסוקה - ישראל והעולם

שיעורי העוני ומידת האישוויון בישראל הם מהגבוהים במדינות המפותחות - ישראל מדורגת במקום החמישי מבחינה זו.

מדד ג'יני לאי שוויון בין משקי בית לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית במדינת ישראל, הוא הגבוה ביותר בעולם המערבי ועומד על 0.794 לעומת הממוצע במדינות ה-OECD העומד על 0.31 ונשאר יציב בשנים האחרונות. בישראל ובמקסיקו תחולת העוני הגבוהה ביותר במדינות ה-OECD, פי שניים מהממוצע. תחולת העוני בכלל הנפשות בישראל היא 21%, לעומת ממוצע ה-OECD העומד יציב על 11% בלבד.

גם בתחום אכיפת חוקי העבודה וההגנה על נכויות עובדים ישראל נמצאת במקום נמוך במיוחד. בהשוואה למדינות ה-OECD אכיפת חוקי העבודה בישראל מצומצמת במידה ניכרת מהממוצע במדינות החברות בארגון.

מתוך דו"ח העוני לשנת 2011 - המוסד לביטוח לאומי

42% מהציבור הרחב

טבורים כי הסיבה

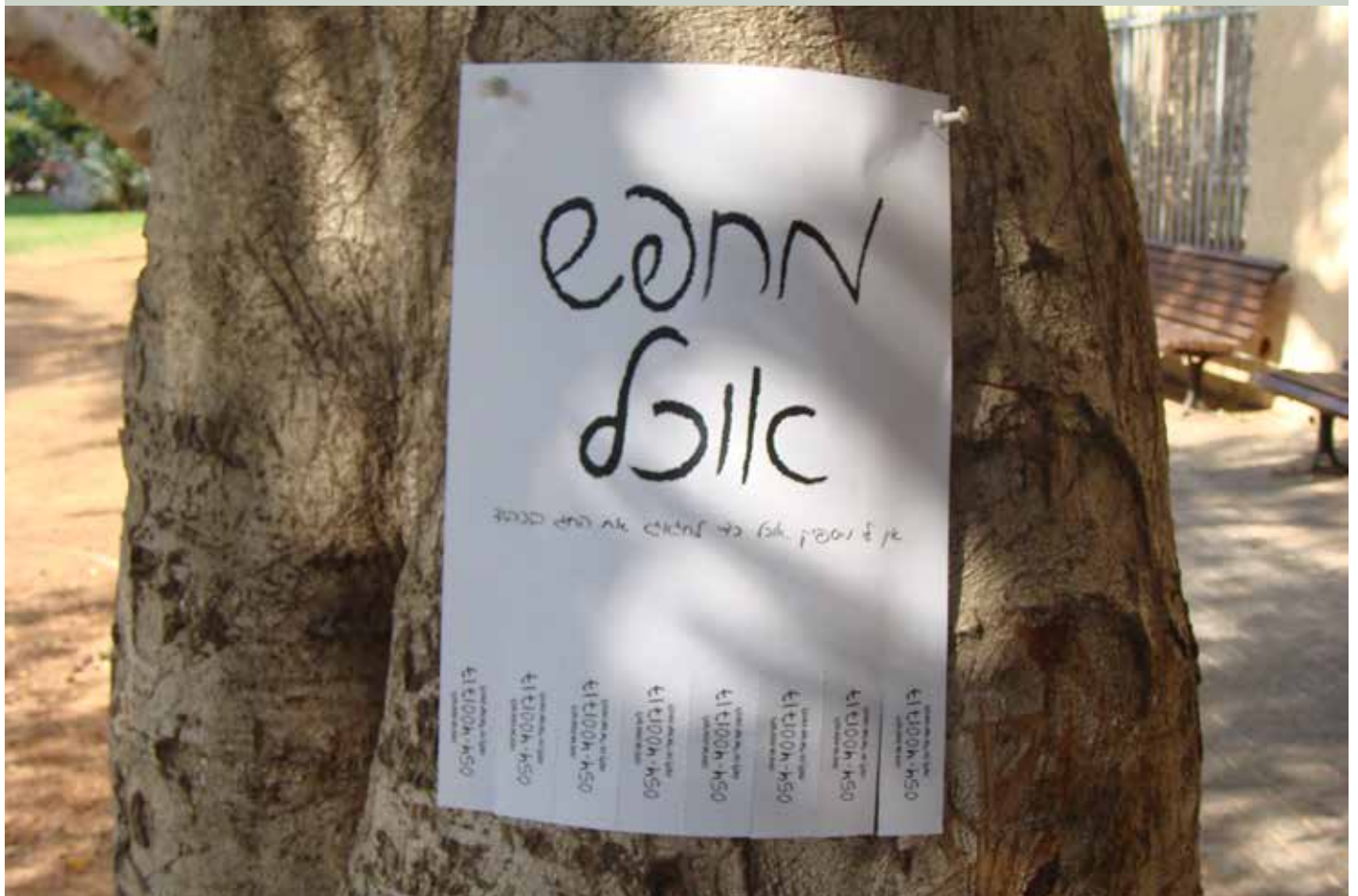
העיקרית להילכדות

בעוונות ועוצה

בהדיונות המשלחת.

**רק ל-28% מקרב
המשפחות נתמכות
הסיוע יש מנת חלבון
בתפריט היומי, לעומת
83% מהציבור הרחב.**

(אי) ביטחון תזונתי

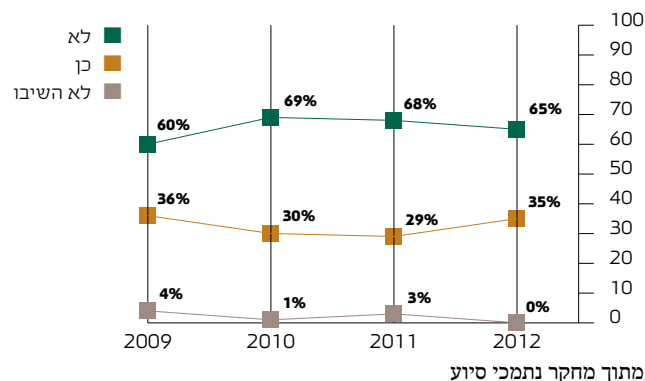

"הילד לא אכל השבוע כלום חוץ מלחם וקצת גבינה, אני מתביישת לבקש עזרה אבל נגמרו לי כל העזרות. אמא, אפשר לקבל סנדביץ' לבי"ס כמו שיש לשאר הילדים? • אנחנו הולכים כל שיש בצהריים לאסוף את האוכל שנשאר בשוק, כבר איבדתי את הבושה שלי, אני מעדיפה להתבייש משתכאב הבטן מרעב. • קניתי בסה"כ לחם, חלב, 2 גבינות וקצת ירקות, 100 ש"ח זה כל הכסף שיש לנו השבוע. העובדת הסוציאלית נתנה לי פתק ושלחה אותי לקבל עזרה במזון מעמותה בעיר, אני מתביישת ורק רוצה עזרה כדי לקנות לעצמי את האוכל שלי. • אבא, אני רעב, יש לנו כבר משהו לאכול? • הרופא נתן לי הנחיות איזה מוצרי מזון לקנות כדי לשמור על הבריאות שלי, אבל אני צריך להחליט אם לקנות אוכל או תרופות, אין כסף לשניהם. • המורה שאלה אותי למה אני באה לבי"ס בלי אוכל, מה להגיד לה אמא? • אם לא הייתי מקבלת עזרה מהעמותה הייתי מקבצת נדבות בשביל חתיכת לחם. • שלום, מדבר א', אני מתבייש אבל נשארתי בלי אוכל, אפשר בבקשה לקבל עזרה? בעל המכולת לא מוכן לתת לי יותר אוכל בלי לשלם, אני מבין אותו כי לא שילמתי כבר הרבה זמן, אבל מאיפה יהיה לי עכשיו אוכל לילדים ולאבא שלי? • העובדת הסוציאלית אמרה שהיא ממש מצטערת אבל אין להם איך לעזור לי, מה אני אגיד לילדים שלי? • לאישה בגיל שלי ואחרי מה שעברתי אסור להיות רעבה, לפני 60 שנה רעבתי באירופה, אני מתביישת שהגעתי למצב הזה במדינה שלי. קיבלתי אישור מהרווחה לקבל מזון מהעמותה, יש לי פתק אישור מהמדינה לחבילת מזון."

אי ביטחון תזונתי - היקף הבעיה ומצוקות נלוות

« 65% מנתמכי הסיוע חיים באי ביטחון תזונתי ואין להם ולבני משפחתם את המזון המינימלי הנדרש לקיום בסיסי ותקין.

האם יש לך ולמשפחתך את כל המזון הדרוש לקיום בסיסי?

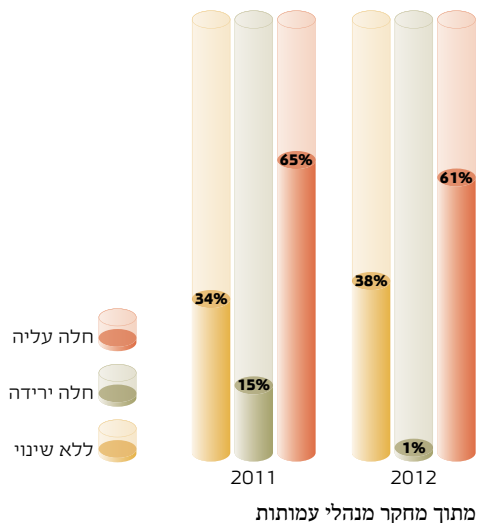

« במסגרת מחקר מיוחד בנושא ביטחון תזונתי בישראל, שערך מנהל התכנון והמחקר של המוסד לביטוח לאומי וממצאיו המלאים פורסמו באוקטובר 2012, נמצא כי 18.7% מהמשפחות בישראל סובלות מאי ביטחון תזונתי. 8% מהמשפחות סובלות מרעב, 2% מרעב חמור מאוד ו-9% סובלים מאי ביטחון תזונתי ללא רעב. הודגש, כי תוצאות המחקר מצביעות על בעיה של

אי ביטחון תזונתי ומבחינה זו הדיווחים של הארגונים העוסקים בחלוקת מזון עולים בקנה אחד עם תוצאות אלה.

« 80% מהעמותות ציינו כי תחום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים הוא מזון. 61% מהעמותות דיווחו על עלייה בבקשות הסיוע למען ילדים בשנה האחרונה לעומת 1% בלבד שציינו כי חל שיפור בתחום סיוע זה בשנת 2012.

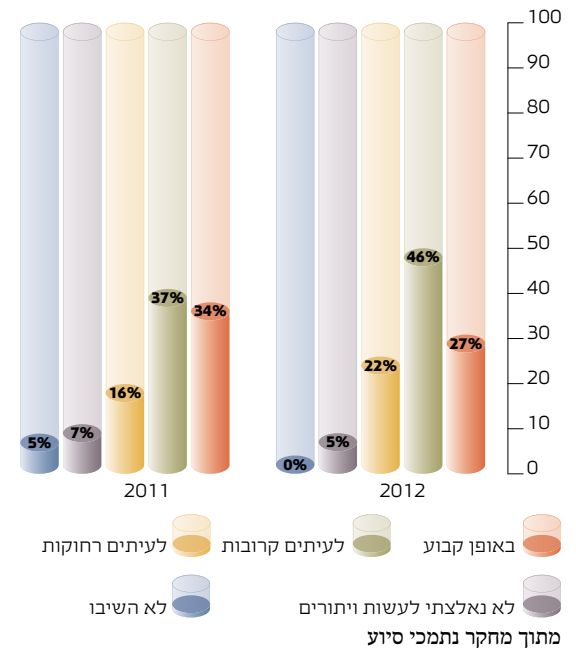
האם חל שינוי בשנה האחרונה בבקשות סיוע עבור ילדים?

« 43% מקרב נתמכי הסיוע אינם אוכלים באופן סדיר במשך ימים שלמים בשל מצוקתם הכלכלית.

« רוב (73%) נתמכי הסיוע, נאלצו לוותר על רכישת מזון לטובת תשלומים על צרכים נוספים, לעומת 31% מקרב הציבור הרחב שהתמודדו עם אילוצים אלו.

האם אתה נאלץ לבחור בין רכישת מוצרי מזון לבין תשלומים על צרכים בסיסיים אחרים (דיוור, בריאות וכדומה)?

« בשנה האחרונה חלה התייקרות רחבה במוצרי מזון בישראל, בנוסף להעלאת אחוז במע"מ, אשר משפיעה באופן ישיר על היכולת של השכבות המוחלשות לרכוש מוצרי צריכה בסיסיים. הזכות הבסיסית למזון, תלויה ביכולת כלכלית ובנגישות שוויונית למוצרי מזון, אשר אמורה להיות תוצאה של מדיניות ממשלתית. בהיעדרם, אנשים נזקקים נדונים לחיים באי ביטחון תזונתי.

« כרבע (24%) מהציבור הרחב דיווחו כי הגזירות הכלכליות והתייקרות המחירים במהלך 2012, אילצו אותם לצרוך פחות מוצרי מזון בסיסיים הדרושים למשפחתם.

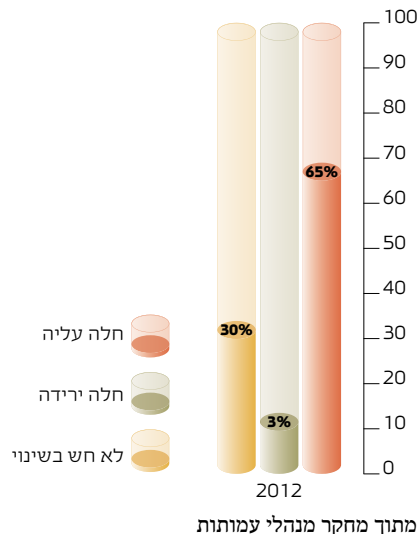
« שלישי (33%) מהמשפחות הנזקקות דיווחו כי הן נדרשות לוותר על תשלום חשבונות שוטפים כדי להצליח לרכוש מוצרי מזון בסיסיים, לעומת 12% בלבד מקרב הציבור הרחב.

אחריות בשטח במציאות נעדרת מענה ממשלתי

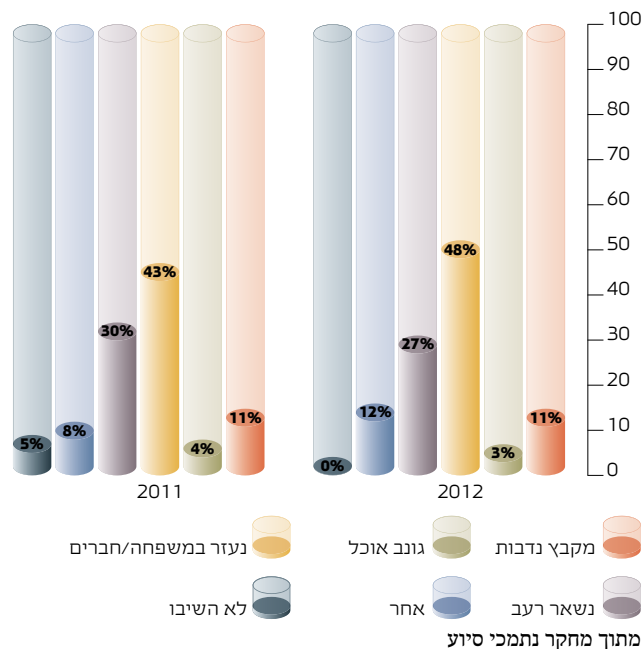
על פי ממצאי המחקר של המוסד לביטוח לאומי בנושא ביטחון תזונתי, נמצא כי 60% מהמשפחות החיות באי ביטחון תזונתי נעזרות ברמות שונות בגורמי סיוע, רובן המכריע בארגונים וולונטריים, על מנת לשפר את מצב הביטחון התזונתי שלהן.

« 65% מהעמותות מדווחות כי במהלך שנת 2012 חל גידול בשיעור ממוצע של 27.6% בדרישת הנזקקים לסיוע במזון לעומת 2011. 3% בלבד מהעמותות ציינו כי חלה ירידה בדרישה לסיוע במהלך השנה האחרונה.

האם במהלך שנת 2012 חשת בשינוי (עליה / ירידה) בדרישת הנזקקים למזון?

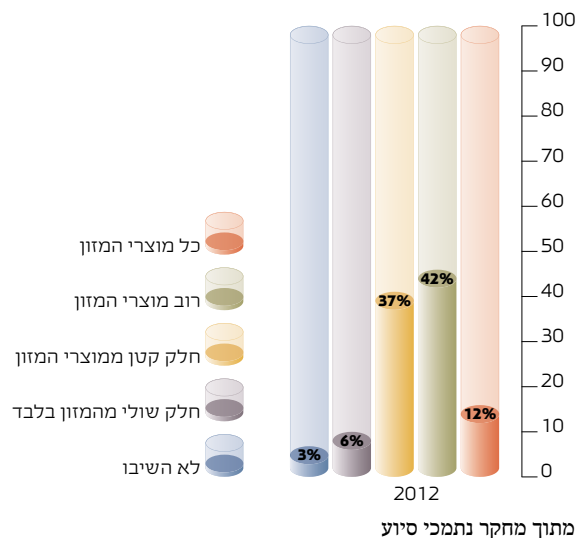
במידה ולא היה באפשרותך לקבל סיוע במזון מעמותה, מה היית עושה?

« רוב העמותות (71%) אינן מצליחות לתת מענה לכל הפונים אליהם בבקשת סיוע במזון. כמעט שליש (28%) מהנזקקים אינם מקבלים סיוע במזון מהעמותות בשל הקושי לסייע לכל הפונים. העלייה בשיעור של 21% בשנה האחרונה, משקפת את תוצאות גל התייקרות מחירי המזון והגזירות הכלכליות הנוספות, אשר מחמירות את היקף הבעיה ובמקביל מצמצמות את יכולתן של העמותות להעניק סיוע.

« 54% מנתמכי הסיוע דיווחו כי רוב המזון שהם צורכים מגיע בזכות העזרה שהם מקבלים מהעמותה. 12% תלויים בסיוע כמקור היחיד שממנו הם מקבלים מזון.

איזה חלק מהמזון שאתה ומשפחתך צורכים, מגיע מהסיוע שאתה מקבל דרך העמותה?

« שליש מהנזקקים מדווחים כי יישארו רעבים ללא האפשרות לקבל סיוע במזון מעמותות. 14% הודו כי ללא סיוע היו נאלצים לקבץ נדבות (11%) או לגנוב אוכל (3%). מחצית (48%) מהנזקקים יאלצו להיעזר במשפחה ו/או חברים.

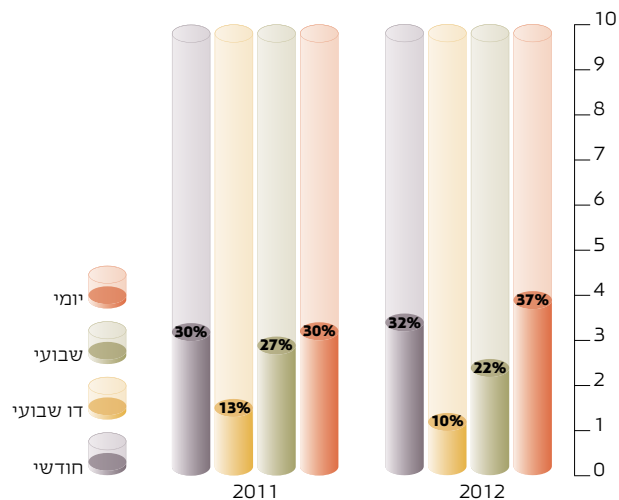
« המחסור והעלייה בדרישה לסיוע במזון במהלך 2012, באה לידי ביטוי גם בתגבור תדירות חלוקת המזון בעמותות. בשונה מתפיסתה של המדינה בדבר אחריותה לדאוג לביטחון התזונתי של אזרחיה, העמותות נושאות בתוצאות המדיניות המשלתית ונדרשות להרחיב את המשאבים העומדים לרשותן, לנוכח הצורך המתגבר בסיוע בסיסי וקיומי למחיה. בשנה האחרונה חלה עליה בשיעור 28.7% במספר העמותות המקיימות חלוקה יומית. העמותות מסייעות למשפחות הנתמכות בתדירות גבוהה יותר במהלך השבוע, ובכך מצטמצמים היכולת והמשאבים העומדים לרשות העמותה לתמוך בפונים חדשים הזקוקים לסיוע.

« 69% מהעמותות מקיימות חלוקת מזון לפחות פעם בשבוע. שליש (32%) מהעמותות מקיימות חלוקת מזון על בסיס חודשי.

« 90% ממנהלי העמותות ציינו כי האחריות לטיפול בבעיית אי הביטחון התזונתי הינה של ממשלת ישראל לעומת 6% בלבד הסבורים כי האחריות מוטלת על עמותות הסיוע.

« 72% מהעמותות מטילות ספק וחוסר אמון ביכולתה של הממשלה לממש את אחריותה לטיפול בבעיית אי הביטחון התזונתי. מגמה זוהי לשנת 2011.

מהי תדירות התמיכה השכיחה ביותר שאתם מעניקים סיוע לנזקקים?

מתוך מחקר מנהלי עמותות

57% ממנהלי העמותות ו-55% מהאזרחים סבורים כי על הממשלה להוריד את המע"מ על מוצרי מזון בסיסיים. בישראל המע"מ על מזון הוא הגבוה ביותר מבין מדינות העולם המערבי.

פערים חברתיים ואי בטחון תזונתי

« אי בטחון תזונתי נובע מהיעדר יכולת כלכלית ונגישות למוצרי מזון בסיסיים. הנתונים שלהלן מציגים בצורה מוחשית את הפערים המשמעותיים בתזונה וביטחון תזונתי. מאחורי הנתונים והעובדות המציגים את הבעיה, חשוב להבין כיצד היא באה לידי ביטוי במציאות חייהם של אוכלוסיות מעוטות יכולת. ניתן לראות כי תפריט התזונה של נתמכי הסיוע דל באופן משמעותי בהשוואה לציבור הרחב.

תפריט יומי:

« כרבע (24%) מנתמכי הסיוע צורכים ירקות ופירות מידי יום, לעומת 79% בקרב הציבור הרחב. כשני שליש מקרב נתמכי

הסיוע אוכלים פעמיים עד שלוש בשבוע ירקות ופירות, לעומת כלל הציבור הרחב (96%), אשר מוצרי מזון חיוניים אלו נכללים בתפריט היומיומי שלהם. (יש לציין כי מוצרי המזון היחידים הפטורים ממע"מ בישראל הם פירות וירקות).

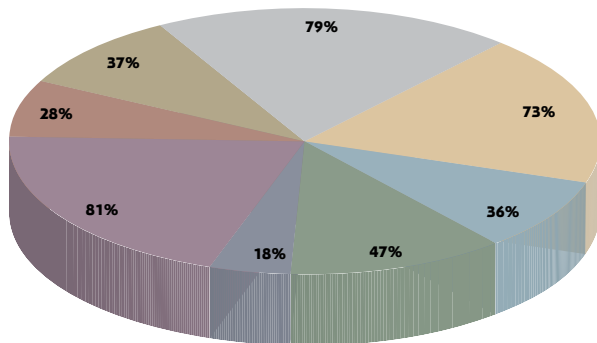
« 27% מנתמכי הסיוע אוכלים גבינות ומוצרי חלב בכל יום, לעומת 73% מהציבור הרחב.

« 81% מקרב הציבור הרחב אוכלים מידי יום ממוצרי הלחם ודברי מאפה, לעומת כמחצית בלבד (40%) מנתמכי הסיוע שבאפשרותם לאכול מוצרי לחם ודברי מאפה מידי יום.

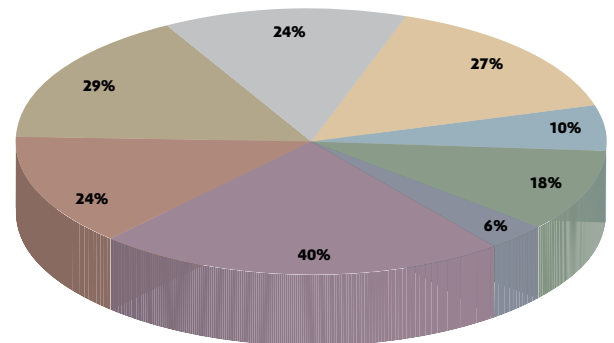
« בתפריט היומיומי של 28% מנתמכי הסיוע יש מנת חלבון (בשר / עוף/ דגים / ביצים) לעומת 83% מהציבור הרחב.

מהי התדירות בה אתה ומשפחתך אוכלים את המוצרים השייכים לקבוצות המזון הבאות **פעם ביום?**

הציבור הרחב

נתמכי סיוע

- ירקות ופירות
- גבינות ומוצרי חלב
- מוצרי בשר, עוף ודגים
- ביצים
- ממתקים וחטיפים
- לחם ודברי מאפה
- קטניות
- אורז ופסטה

מתוך מחקר נתמכי סיוע ותפיסות הציבור הרחב

מנתונים אלו ניתן להבין באופן מוחשי ואותנטי מהו אי ביטחון תזונתי ומהן המשמעויות של וויתורים על ארוחות ושמירה על תזונה בסיסית תקינה, בשל המצוקה הכלכלית.

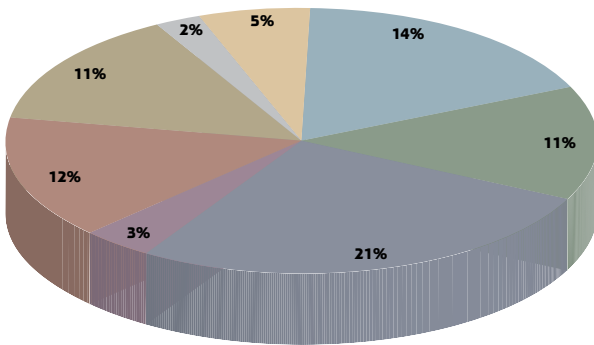
« 60% מנתמכי הסיוע צורכים מוצרי בשר / עוף / דגים רק פעם אחת בשבוע, לעומת 14% מהציבור הרחב, אשר לפחות 36% ממנו אוכלים מוצרים אלו בכל יום.

« 3% בלבד מהציבור הרחב ציינו כי הם ומשפחתם צורכים מוצרי לחם ודברי מאפה אחת לשבוע, לעומת 17% בלבד מקרב נתמכי הסיוע, הצורכים לחם ומוצריו אחת לשבוע בלבד. 81% מהציבור הרחב צורך מוצרים אלו לפחות אחת ליום.

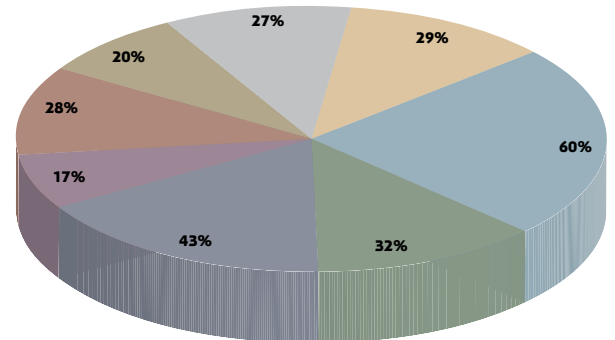
« שליש מנתמכי הסיוע ומשפחתם צורכים מוצרי חלב רק פעם בשבוע, לעומת 5% בלבד מקרב הציבור הרחב, אשר רובם (73%) צורכים מוצרים אלו באופן יומיומי.

מהי התדירות בה אתה ומשפחתך אוכלים את המוצרים השייכים לקבוצות המזון הבאות, **רק פעם בשבוע?**

הציבור הרחב

נתמכי סיוע

- ירקות ופירות
- גבינות ומוצרי חלב
- מוצרי בשר, עוף ודגים
- ביצים
- ממתקים וחטיפים
- לחם ודברי מאפה
- קטניות
- אורז ופסטה

מתוך מחקר נתמכי סיוע ותפיסות הציבור הרחב

אחריות המדינה לביטחון תזונתי בקרב אזרחיה

היקף וחומרת בעיית אי הביטחון התזונתי וקיומן של עמותות רבות אשר אוספות ומחלקות מזון, מעידים על צורך נרחב מחד ומענה לא מספק מאידך. זאת, כתוצאה מהיעדר אחריות ופתרונות ממשלתיים וממדיניות אשר מתעלמת מאוכלוסיות מעוטות יכולת ונשענת על פתרונות חיצוניים המבוססים על המשאבים הדלים של המגזר השלישי ועמותות הסיוע.

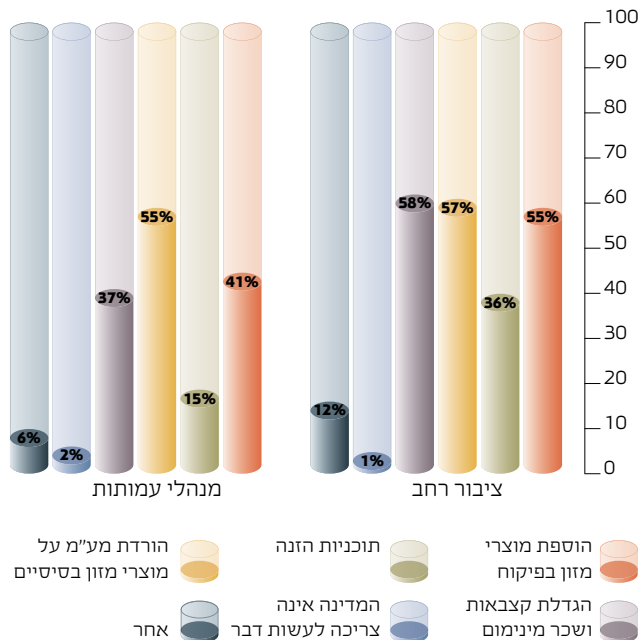
« ישראל היא המדינה עם המע"מ הגבוה ביותר על מוצרי מזון מבין מדינות ה-OECD, בהן מושתתת מדיניות מס פרוגרסיבית עם מע"מ נמוך מאוד על מוצרי מזון בסיסיים. בשל מדיניות זו והתייקרות מחירי המזון, מתעצמת חוסר הנגישות לרכישת מזון ולשמירה על ביטחון תזונתי תקין. קיימת תמימות דעים בין מנהלי העמותות (57%) והציבור הרחב (55%), אשר סוברים כי על המדינה להוריד את המע"מ על מוצרי מזון בסיסיים, על מנת לאפשר לכל משפחה לשמור על ביטחון תזונתי תקין, ללא תלות קיומית בהכנסתה החודשית. כתוצאה מעליית מחירי המזון במהלך 2012 ומהעלאת המע"מ ב-1%, סל המזון החודשי למשפחה התייקר במאות שקלים.

« מחצית (55%) מקרב העמותות ו-41% מהציבור הרחב סבורים כי על הממשלה להוסיף מוצרי מזון לפיקוח. מבחר המוצרים בפיקוח בישראל דל מאוד ומצטמצם עם השנים. העלאת המחירים בשנה האחרונה חלה גם על המוצרים בפיקוח, ביניהם מוצרי חלב (גבינה לבנה וצהובה) ולחם.

« 36% מהעמותות ו-15% מהציבור הרחב סבורים כי על המדינה להפעיל תוכניות הזנה, לטובת שמירה על ביטחון תזונתי של אוכלוסיות מוחלשות. במדינת ישראל למעלה מ-860,000 ילדים החיים מתחת לקו העוני, מתוכם כ-530,000 סובלים מאי ביטחון תזונתי. על אף זאת, מפעל ההזנה בבתי הספר, מגיע לכ-180,000 ילדים בלבד.

« 58% מהעמותות ו-37% מהציבור סבורים כי הגדלת הקצבאות ושכר מינימום יאפשרו למשפחות נזקקות נגישות כלכלית לשירותים וצרכים בסיסיים, ביניהם גם מזון, ללא תלות בעמותות סיוע.

מה לדעתך צריכה הממשלה לעשות כדי לאפשר לכל משפחה נגישות למוצרי מזון בסיסיים ומזינים?

מתוך מחקר מנהלי עמותות ותפיסות הציבור הרחב

57% מנתמכי הסיוע

סובלים ממחלות

הקשורות לתזונה לקויה

ומתחים נפשיים, לעומת

38% הסובלים ממחלות

אלו בקרב הציבור הרחב.

בריאות

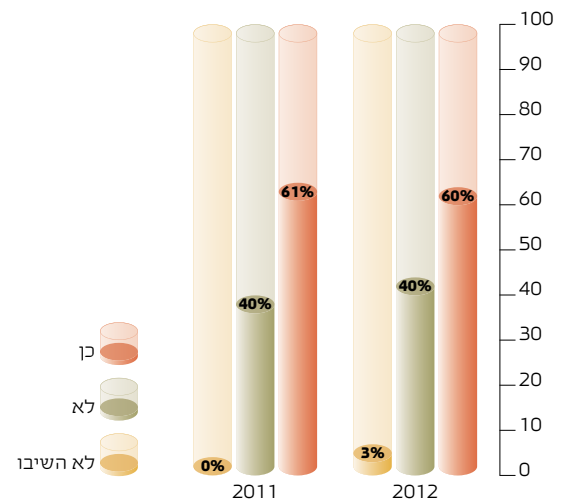

"הרופא ביקש שאתן לילדה שני כדורים ביום, אבל נשאר לי כסף רק לחבילה אחת. • אשתי חלתה בסרטן ואין לנו כסף לכל הטיפולים, מה היא אשמה שפיטרו אותי? • יש לי קוצר ריאה ואני מוגבלת רק מבחינה פיזית בעבודה, אני מחפשת עבודה כבר כמעט שנה ואף אחד לא רוצה אותי. • לא קניתי תרופות השבוע, היה יום הולדת לנכד ורציתי לקנות משהו קטן. • פתאום בגיל 48 חטפתי סוכרת, גם ככה אין לי כסף לחיות, מאיפה אשלם על משאף וכדורים ונסיעות לרופאים? • הרופא אמר שאם לא אקח תרופות אני עלול לאבד את הראיה שלי. • אם אני משלם 300 ₪ בחודש על תרופות לאסטמה, זה אחרי השתתפות עצמית או לא? • האורטופד הפנה אותי לכירופרקט ודיקור, זה עולה הרבה כסף ויותר זול לקנות משכך כאבים. • שלום, אין לי כסף לקנות תרופות לילד שלי, הוא נולד בלי הורמון גדילה, תוכלו לעזור לי? • הרופאה אמרה לי לשמור על תזונה בריאה, כמה בריא אפשר להיות ב־2000 ₪ בחודש? אני קונה רק לחם וטחינה ולפעמים גם גבינה. • אבא שלי צריך עזרה בבית, הוא בקושי קם והולך, ביטוח לאומי היו אצלו בבדיקה ויש לנו 4 שעות בשבוע, מי יעזור לי לממן את שאר הימים והשעות שהוא מזדקן לבד? • התינוק שלי מצונן וחולה, אני לא פותחת את החימום בבית ונראה לי שהוא הצטנן. • הבת שלי צריכה טיפול שיניים, בקופ"ח עולה יותר מ־500 ₪, אין לי כסף לעזור לה עם הכאבים, עוד חצי שנה היא מתגייסת לצבא, אולי תצליח להחזיק מעמד עד אז. • תרופות עולות לי 600 ₪ בחודש, נסיעות לקופ"ח עוד 25 ₪, ביקור רופא 18 ₪, ועוד נסיעה לכספומט להוציא את הקצבה עוד 15 ₪, ונסיעה הביתה."

בריאות - עוני - בריאות

« 60% מקרב נתמכי הסיוע דיווחו כי הם זקוקים לשירותים רפואיים ורכישת תרופות מרשם על בסיס קבוע. זוהי מגמה מדאיגה ומתמשכת בשנים האחרונות, המאפיינת את הקשר הישיר בין עוני ובריאות. תזונה לקויה וחוסר יכולת לממן שירותי בריאות, מהווים גורמי סיכון הפוגעים בבריאותן של אוכלוסיות מעוטות יכולת.

האם אתה זקוק לשירותים רפואיים ותרופות מרשם על בסיס קבוע?

מתוך מחקר נתמכי סיוע

« מנהלי העמותות מדווחים כי למעלה משליש (36%) מנתמכי הסיוע הם חולים כרוניים ובעלי נכויות. ניכרת עליה בשיעור של 44% בהשוואה לשנת 2011 (25%). נתון זה משקף את מידת התלות בקבלת סיוע כמענה על צרכים קיומיים בקרב שליש מהאוכלוסייה הנזקקת ביותר.

מחלות של עוני

« למעלה ממחצית (57%) מנתמכי הסיוע סובלים ממחלות הקשורות בתזונה לקויה ומתחים נפשיים, זאת לעומת 38% הסובלים ממחלות אלו בקרב הציבור הרחב. שכיחותה של מחלת הסוכרת בקרב נתמכי הסיוע גבוהה במידה ניכרת משכיחותה בקרב הציבור הרחב. אחד מכל חמישה (21%) נזקקים סובל מסוכרת, לעומת 9% בלבד בקרב הציבור הרחב. קיים קשר ישיר בין חולי בסוכרת לבין עוני, אשר משקף את השפעותיה של המצוקה הכלכלית: היעדר נגישות לרכישת תרופות באופן קבוע ומחסור בצריכת מזון מותאם לשמירה על בריאות תקינה.

האם אתה סובל מבעיות הבריאות הבאות:

הציבור הרחב	נתמכי סיוע	
סוכרת	9%	21%
כולסטרול גבוה	13%	13%
לחץ דם	15%	10%
בעיית משקל (עודף / תת תזונה)	7%	12%

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ותפיסות הציבור

« בעיות של עודף משקל והשמנה מאפיינות אוכלוסיות שתפריט התזונה שלהן אינו מאוזן ולכן לא מאפשר לשמור על תזונה בסיסית נדרשת. עודף משקל נובע לרוב מתפריט מצומצם המבוסס בעיקרו על פחמימות ותת משקל יכול להיווצר כתוצאה מוויתור על ארוחות, צמצום רכישת מוצרי מזון ותזונה דלה באבות מזון נחוצים. תזונתם של 42% מהילדים נתמכי הסיוע מבוססת על לחם וממרח בלבד. 22% מנתמכי הסיוע דיווחו כי הם סובלים מבעיות משקל, לעומת 7% מקרב הציבור הרחב. פער אדיר זה משקף את ההשפעה הקשה של תזונה לקויה על בריאות האוכלוסייה החיה בעוני בישראל, כתוצאה מהיעדר רשת ביטחון סוציאלית תומכת באוכלוסיות מוחלשות בתחום הביטחון התזונתי והבריאות.

« ההוצאה החודשית על שירותי בריאות בקרב משפחות נזקקות עומדת על 660 ₪ בממוצע, והיא מסתכמת בכ-17% אחוז מסך ההכנסה. חולים כרוניים נדרשים לשלם על שירותי בריאות רבים נוספים מלבד רכישת תרופות, כגון: ביקור רופא, תזונאית, מרפאות חוץ ומכונים.

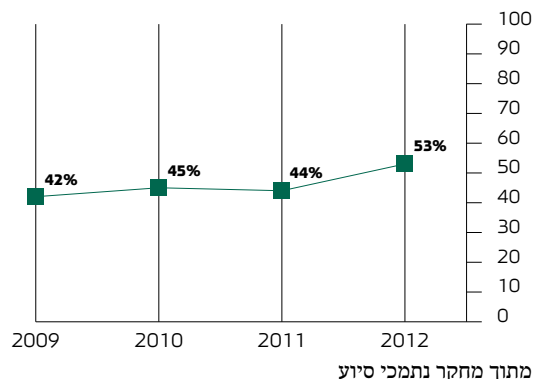
« שלישי (33%) מהעמותות דיווחו כי במהלך 2012 חלה התדרדרות במצבם של נתמכי הסיוע, 28% ציינו כי ההתדרדרות התבטאה במצבם הרפואי ו-28% מהעמותות ציינו כי חלה הרעה במצבם הנפשי של הנתמכים.

בריאות ופוטנציאל תעסוקתי

« שלישי (27%) מהנתמכים דיווחו כי הסיבה העיקרית להימצאותם במצוקה כלכלית נעוצה בבעיות בריאותיות, אשר מגבילות את הפוטנציאל התעסוקתי ויכולת ההכנסה החודשית וגובות הוצאות חודשיות גבוהות עבור מימון שירותי בריאות.

« מחצית (53%) מנתמכי הסיוע אינם עובדים בשל מגבלות בריאותיות, עלייה בשיעור של כ-20% בהשוואה ל-2011.

נתמכי סיוע שאינם עובדים בשל בעיות בריאותיות:

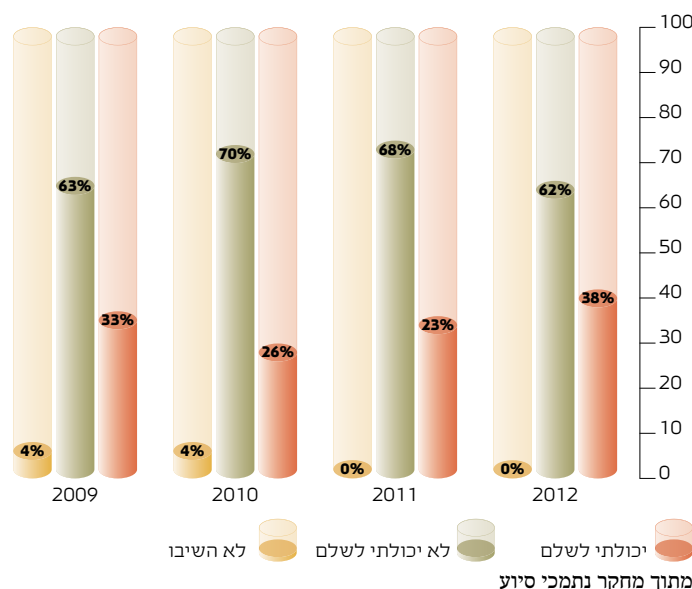
« חמישית (22%) מנתמכי הסיוע מקבלים קצבת נכות מהמוסד לביטוח הלאומי. הכנסה חודשית הנשענת על קצבת נכות מלאה הינה 2,267 ₪. זכאים נכים בעלי דרגת אי-כושר בשיעור גבוה מ-74% ואשר אחוז נכותם הרפואית הינה 50% לפחות, זכאים לתוספת של 244-360 ₪ בחודש. במציאות בה הנתמכים אינם מסוגלים לעבוד ולהשתכר באופן עצמאי, גובה הקצבה, אשר אמורה לשמש עבורם כרשת ביטחון לאיכות חיים סבירה, גוזרת עליהם חיי הישרדות בלתי אפשריים.
(אתר המוסד לביטוח לאומי, אוקטובר 2012)

הזכות לבריאות

« חוק ביטוח בריאות ממלכתי שחוקק ב-1995, עיגן ביסודו ערכים של שוויוניות, צדק ונגישות מתוקנת לשירותי בריאות. בעשור האחרון סעיפי החוק ומהותו הצטמצמו במסגרת חוק ההסדרים, ויצרו פערים הפוגעים ברוב הציבור ובייחוד באוכלוסיות מוחלשות ומעוטות יכולת.

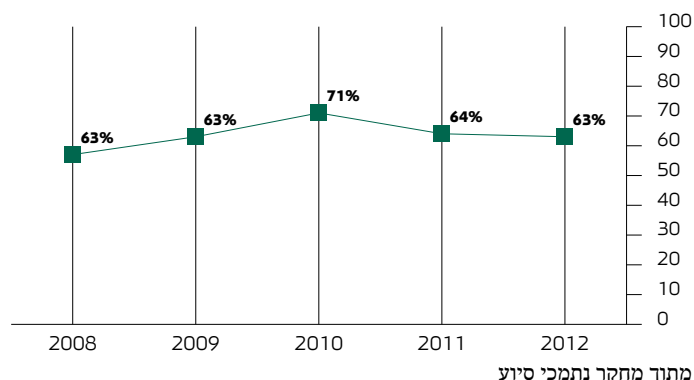
« 62% מקרב ההורים אינם יכולים לשלם עבור תרופות וטיפולים עבור ילדיהם הזקוקים לכך. עם זאת בתחום זה, חל שיפור ובשנה האחרונה ניכרת ירידה של 6% ביחס ל-2011 (68%). ניתן לייחס את ההטבה בתחום זה גם לרפורמה בבריאות השיניים לילדים עד גיל 12.

האם בשנה האחרונה יכולת לשלם עבור כל התרופות והטיפולים הרפואיים שילדיך נזקקו להם?

« 63% מנתמכי הסיוע אינם מסוגלים לשלם עבור תרופות ושירותים רפואיים חיוניים. תופעה מדאיגה זו משקפת מציאות יומיומית של עשרות אלפי אנשים בישראל, ביניהם קשישים הזקוקים לתרופות וביקורי רופא, אמהות שאין ביכולתן לממן טיפולים שייטיבו עם בריאות ילדיהם ואנשים ממעמד הביניים שחלו במחלה קשה, הוציאו את כל חסכוניהם על טיפולים ונותרו חסרי כל.

חוסר יכולת לשלם עבור כל התרופות והשירותים הרפואיים נדרשים:

« מחצית (56%) מנתמכי הסיוע דיווחו כי אין להם ולילדיהם ביטוח בריאות משלים בקופת חולים. מדיניות הצמצום בהשתתפות הלאומית על הוצאות בריאות ולצד זה הפרטת מערכת הבריאות הציבורית, יצרו פערים ואי שוויון בנגישותם של אזרחים לשירותי בריאות בסיסיים. הגדלת סך ההשתתפות העצמית הנדרשת כמעט לכל שירות, טיפול ותרופה, מעצימה את הפערים בצריכת שירותי בריאות בין השכבות באוכלוסייה. היעדר תמיכה באוכלוסיות הסובלות ממחלות כרוניות ומצוקה כלכלית, מביאה להתדרדרות במצבן הבריאותי לאורך זמן.

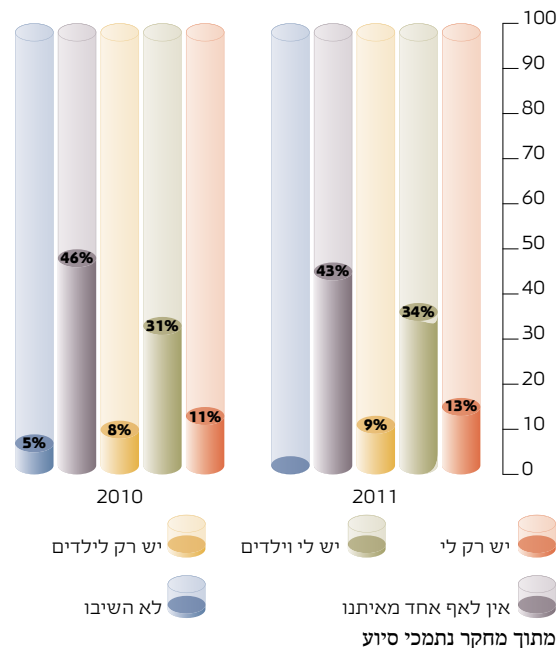
ישראל והעולם

הפרטת שירותי הבריאות פוגעת באופן ישיר במימוש הזכות לבריאות זכות אוניברסלית ושוויונית. מדיניות צמצום ההוצאה הלאומית המוטלת על אחריותה של המדינה והגדלת ההשתתפות העצמית בגין שירותים אלו, אינה מותאמת באופן שוויוני לצרכי האזרחים כמקובל במדינות מפותחות.

לשם השוואה, במהלך השנים שחלפו מאז חקיקת חוק ביטוח בריאות ממלכתי ב-1995 ועד 2010, עלה בהתמדה שיעור ההוצאה הלאומית לבריאות מתוך התמ"ג במדינות ה-OECD מ-7.5% ל-9.4%, אך בישראל הוא נותר בלא שינוי והיא נמצאת במקום ה-27 מתוך 34 מדינות ה-OECD (מנתוני הלשכה לסטטיסטיקה). במקביל, ירד בהדרגה המימון הציבורי על שירותי בריאות ל-62%, לעומת ממוצע הוצאה על בריאות במדינות ה-OECD, העומד על 72%. המימון הפרטי עומד על 38%, לעומת ממוצע חלקה הפרטי של ההשתתפות בהוצאה הלאומית במדינות ה-OECD העומד על 28% בלבד, ונשמר יציב בעשור האחרון. התוצאה הישירה של שינויים אלו היא העצמת הפערים ביכולת לרכישת שירותי בריאות בין השכבות באוכלוסייה והפיכת הזכות לבריאות לתלויה ומותנית ביכולת הכלכלית.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוקטובר 2012

האם לך ולילדיך יש ביטוח משלים בקופת חולים?

« השפעה של שינוי מדיניות מוצלח - 68% מקרב הילדים זקוקים לטיפול שיניים. בעקבות שינוי המדיניות והחלת סבסוד טיפולי שיניים לילדים עד גיל 12, חלה הטבה ניכרת. 54% מההורים שילדיהם עברו טיפול שיניים דיווחו כי הטיפול היה כמחויב בחוק, לעומת 91% שלא היה ביכולתם לשלם עבור טיפול שיניים לילדיהם ב-2011. עם זאת, קרוב למחצית (46%) דיווחו כי נדרשו לשלם על הטיפול. שינוי המדיניות והרפורמה בתחום רפואת השיניים הינו התפתחות משמעותית במערכת הבריאות הציבורית, שוודאי ישפיע בעתיד לטובה על כלל תושבי ישראל.

טיפול שיניים בקרב ילדים עד גיל 12

לא	כן
32%	68%
46%	54%

האם בשנה האחרונה ילדיך נזקקו לטיפול שיניים?
האם טיפול השיניים לילדים היה בחינם, בהתאם לרפורמה וכמחויב בחוק הבריאות?

מתוך מחקר נתמכי סיוע

**72% מנתמכי הסיוע
עלולים להיוותר
ללא קורת גג במידה
ולא יוכלו לממן את
תשלומי הדירה עקב
הרעה במצבם הכלכלי.**

דיוור

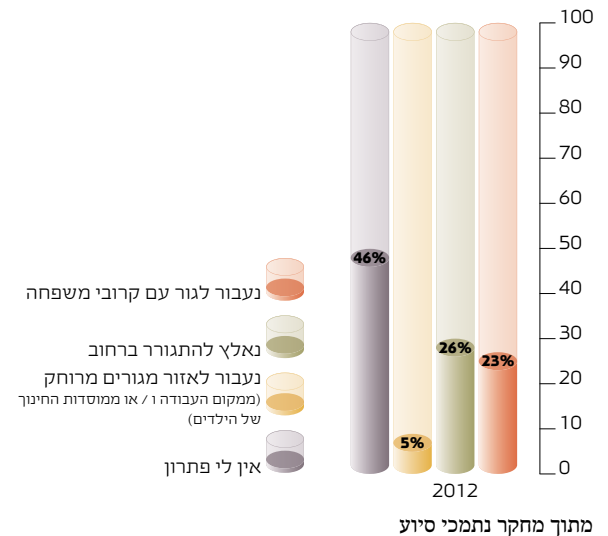

"אני גר עם אשתי ושני ילדים בדירת חדר, כולנו ישנים על מיטה אחת, צפוף אבל לפחות יש גג מעל הראש. • נורא קשה להתקלח במים קרים, אין כסף להפעיל את הדוד. • העובדת הסוציאלית אמרה שאני לא זכאית לעזרה בדיוור כי יש לי רק שני ילדים, בלי עזרה אני ושניהם מפונים לרחוב בחודש הבא. • נפלתי שוב במדרגות, לזקן בגילי קשה לעלות קומה שלישית בלי מעלית, אבל עמידר אמרו שאין דירה אחרת בשבילי. • בעל הבית העלה את שכר הדירה ואין לי מאיפה לשלם. אני מחכה לדיוור ציבורי כבר חמש שנים, מה הם מחכים שיזרקו אותי לרחוב? • אין לי איפה להיות. מאז הגירושין אני מסתובבת עם שני הילדים מבית של משפחה לבית של חברים, אין לי כסף לשכור דירה ופיטרו את אבא של הילדים שלי לפני חודשיים. • קיבלתי סיוע בשכר דירה מהרווחה, אבל אין לי מאיפה להשלים. חברת המים שלחה לי התרעה על ניתוק. • ניתקו אותי השבוע מהחשמל, לא שילמתי ועכשיו אין חשמל למכשיר אינהלציה של הילדה. • אני חולמת על בית עם חדר לילדים, לא גדול, רק שיהיה להם קצת מקום משלהם ולא ישנו בסלון. • שילמתי ארנונה ומים החודש, לא נשאר מספיק לכל התרופות. • ממה נשאר לי לצמצם? אחרי שכר דירה נשאר לנו בקושי 300 ש"ח, קורת גג לישון בה אבל חוץ מזה אין לנו כלום"

דיוור חסר השגה

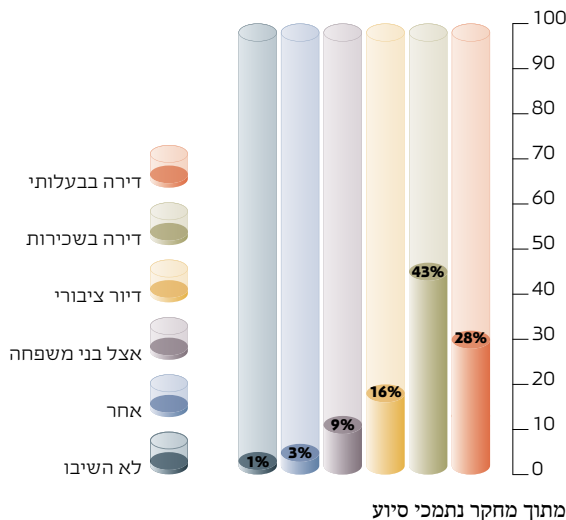
« 72% מנתמכי הסיוע סבורים כי במידה ומצבם הכלכלי יתדרדר ולא יוכלו לממן את תשלומי הדיוור לא תהיה להם קורת גג (26% מציינים שיאלצו לגור ברחוב). המשמעות היא שלרוב נתמכי הסיוע אין רשת תמיכה חברתית במקרה בו יסבלו מהרעה נוספת במצבם הכלכלי.

מה יעלה בגורלך וגורל משפחתך, במידה ותיאלץ לפנות את הדירה עקב אי יכולת לממן תשלומי שכ"ד?

« שליש (28%) מנתמכי הסיוע מתגוררים בדירה בבעלותם. 16% בלבד מתגוררים בדיוור ציבורי. חוק הדיוור הציבורי בישראל נחקק ב-1998, במטרה לאפשר לדירי הדיוור הציבורי בישראל לרכוש את הדירות שבהן התגוררו במחיר נמוך כאשר הסכום יינתן לרוכשים כמענק מהמדינה. אלא שמה שחוק חקיקתו הממשלה מקפיאה אותו שנה אחר שנה, באמצעות חוק ההסדרים, ובמציאות מערך הדיוור הציבורי בישראל הצטמצם באופן חריג בעשורים האחרונים. כיום החוק אמור להיכנס לתוקפו ב-1 לינואר 2013.

מהו מקום מגוריך?

« קרוב למחצית (43%) מנתמכי הסיוע מתגוררים בשכירות. במידה ויתדרדרו למצוקה כלכלית עמוקה יותר, הם חשופים לסכנת פינוי מביתם. העמקת המצוקה יכולה להיגרם בשל בעיה בריאותית של אחד מבני המשפחה, פיטורים לא צפויים, תשלום עבור שירותים לילדים עם צרכים מיוחדים או התמודדות עם חובות מתמשכים וגדלים לחברת החשמל, המים ולמכולת השכונתית.

« כ־70% מהציבור הרחב ציינו שחלה הרעה במצבם הכלכלי בשנה האחרונה וכי הסיבות להרעה הן העלייה בהוצאות הנדרשות למשק הבית, ביניהם תשלום חשבונות שוטפים. כ־6% נאלצו לעבור דירה בשל המצוקה הכלכלית.

סביבת מגורים ענייה

סביבת המגורים הינה חלק בלתי נפרד משייכות סוציודמוגרפית וקהילתית, המשפיעה ומעצבת את תחומי חייהם ואת פוטנציאל ההתפתחות וההשתלבות של אדם בחברה. שכונות המאופיינות בדלות משאבים, היעדר תשתיות, סביבה מוזנחת, מחסור בשירותים ציבוריים ונגישות לתעסוקה משפיעות באופן ישיר על הנצחת העוני בקרב אוכלוסיות מוחלשות.

« כשליש (27%) מנתמכי הסיוע דיווחו כי אינם מרגישים בטוחים ומוגנים להסתובב לבד ובאופן חופשי בשכונת מגוריהם. רק מחצית (47%) ציינו כי יש תאורה מרכזית בסביבת מגוריהם.

« ל־60% מנתמכי הסיוע אין בתי ספר וגנים עירוניים סמוכים למקום מגוריהם. 36% דיווחו כי סניף קופת החולים שלהם קרוב לסביבת מגוריהם ורק מחצית (50%) דיווחו כי קיימת תחבורה ציבורית לנקודות מרכזיות בסביבת מגוריהם.

יוקר הדיור

45% מסך ההוצאה החודשית מוקדשת לתשלומי דיור, כגון שכ"ד או משכנתא ותשלומים נלווים נוספים. הכנסה חודשית ממוצעת פנויה למשפחה נתמכת עומדת על 3,939 ₪ נטו, כולל קצבאות. לאחר ניכוי תשלומי הדיור ומענה על צרכים בסיסיים וקיומיים, נותרת המשפחה עם כ־1,800 ₪ בממוצע, לכיסוי יתר הוצאות שוטפות חודשיות, ביניהם רכישת מוצרי מזון, שירותי בריאות וחינוך.

« שליש (31%) מקרב הנתמכים דיווחו כי הדבר הראשון אותו היו משנים בחייהם לו היה להם עוד כסף, הוא שיפור תנאי הדיור.

ישראל והעולם - דיור ציבורי

מאז סוף שנות ה־90, הופסקה בניית הדיור הציבורי, מגמה הפוכה מהנהוג במדינות העולם המערבי, בהן מערכת דיור בר השגה הינה יציבה ומפותחת.

במקביל, חלה שחיקה אדירה בעשור האחרון בתקציבים המיועדים לסיוע בשכר דירה וזכאות לדיור ציבורי וצומצמו משמעותית הקריטריונים לזכאות. בשנת 1999 היו בישראל כ־108 אלף דירות בדיור הציבורי. כיום יש כ־75 אלף דירות בלבד, ירידה של 30% במנגנון המאפשר דיור בר השגה לאוכלוסיות מוחלשות. לצורך השוואה, ברוב מדינות העולם המערבי נהוג כי לפחות 20% מהדירות החדשות חייבות להיות בהגדרת בר השגה. לעומת זאת, ההכנסות למדינה ממכירת דירות הדיור הציבורי הסתכמו בשנים אלו בכ־2.75 מיליארד ש"ח.

מספר הדירות הציבוריות העומדות לכל 1,000 תושבים: בצרפת 86.5, בפולין 34.9, בספרד 10.9, באסטוניה 5 דירות ובישראל 0.0039 דירות לכל 1,000 תושבים.

(מתוך מחקר שנערך עבור 'גלובס', אוקטובר 2012)

ועדת טרכטנברג, שהמלצותיה אומצו על ידי הממשלה בשנה האחרונה, מסרה כ־34 המלצות בתחום הדיור שהתקבלו על ידי הממשלה. עד כה יושמו כ־8 מההמלצות (אף אחת מאלו שאושרו אינה נוגעת לדיור ציבורי ו/או הטבות לאוכלוסיות מוחלשות) 10 תקועות ו־13 המלצות עדיין בתהליך.

**מחצית (54%) מנתמכי
הסיוע ושליש (30%)
מהציבור הרחב דיווחו
כי חלה הרעה במצבם
הכלכלי בשנה האחרונה.**

יוקר המחיה ואיכות חיים

"פעם אמא הייתה קונה גבינות כל שבוע, עכשיו רק בשבת. • לקחתי עוד עבודה בלילות, אולי ככה נצליח לחסוך לילד שני, גם אשתי מנסה למצוא עבודה נוספת, חייבים השלמת הכנסה. • צלצלו מוועד בית, אנחנו חייבים כבר על שלושה חודשים, לא נעים לנו מהשכנים. מה שאני לא עושה לא נשאר כסף, שלוש עבודות ואני עדיין במינוס. • התקשרו מהבנק, אני בחריגה ואם לא אסדר את זה יחזור הצ'ק של השכירות. • אבא, כבר שבוע שאין לי חשמל בבית, בחברת החשמל לא מוכנים לעזור לי יותר. • אני עובדת ארבע פעמים בשבוע, שמונה עד חמש והמשכורת עדיין לא עוברת את ה-3,000 ₪. • כמה פעמים אפשר להגיד לילדים לא? • העו"ס שלחה אותי לקבל עזרה מהעמותה אבל אין להם יותר מקום בשבילי, לא אכלתי מסודר כבר חודשים ואין מי שיעזור. • מחר נכנסת קצבה ואני חייבת לשלם למכולת, אסור שיהיו לי חובות שם אחרת לא יהיה לי איפה לקנות קצת אוכל. • התקשרו מהבנק כי חרגתי מהמסגרת, אני לא יכול יותר למשוך מזומן בשבועיים הקרובים עד המשכורת. • לקחתי הלוואה גדולה מהבנק ואני לא יוצא ממנה, שליש מההכנסה החודשית אני מחזיר כל חודש. הילדה ביקשה לצאת לטיול של יומיים מהתנועה, זה עולה הרבה כסף ואני לא יודעת מאיפה להוריד, רק לא להגיד לה לא. • מחר צריך לשלם ארנונה ומים, לא לשכוח לבקש מהבנק שלא יחזירו את הצ'ק עד סוף החודש. רק הכנסתי משכורת וכבר היא נעלמה במינוס. • בבקשה תעזור לי עם עוד חבילת מזון, הילדים לא אכלו אוכל חם כבר שבועיים. • עם קצבת הזקנה אני יכולה לאכול בשר רק פעם בשבוע, את השאר אני שומרת לאוטובוס ולתרופות. • מטפלת לתינוקות תעלה לי 3,700 ₪ והמשכורת שלי 3,500 ₪, מה יישאר לנו לאוכל וחשמל?"

הכנסות והוצאות

יוקר המחיה הוא מדד המתייחס לעלות הממוצעת לצריכה של משקי הבית, הנדרשת לשם שמירה על רמת חיים מסוימת. מדיניות הפרטה מתמשכת של שירותים ציבוריים וגזירות כלכליות הפוגעות בנגישות של אוכלוסיות מוחלשות למוצרי צריכה בסיסיים, מעמיקים את הפערים ואת אי השוויון בחברה. בשנה האחרונה עלה המע"מ ב 1%, חלו התייקרויות רבות על מוצרי מזון ובמקביל הייתה עליה של 1% במס ההכנסה. אוכלוסיות מוחלשות ואיתן מעמד הביניים, נפגעו בשל הפער בין ההכנסה לגובה יוקר המחיה.

הכנסות והוצאות

	2012	2011	2010	2009
ממוצע הכנסה חודשית נטו (כולל שכר וקצבאות)	₪ 3,939	₪ 3,728	₪ 3,633	₪ 3,329
ממוצע הוצאה חודשית בפועל	₪ 5,280	₪ 5,160	₪ 5,104	₪ 6,500
הוצאה חודשית נדרשת - צורך לקיום בסיסי	₪ 7,300	₪ 6,615	₪ 6,490	₪ 6,500

מתוך מחקר נתמכי סיוע

« קיים פער של 3,361 ₪ בין ההכנסה החודשית של נתמכי הסיוע לבין ההוצאה החודשית הנדרשת לקיום בסיסי, ופער של 2,020 ₪ בין ההוצאה הנדרשת לבין ההוצאה החודשית בפועל.

"קו" העוני

השיטה למדידת העוני בישראל מבוססת על נתוני ההכנסה ומגדירה את קו העוני כ-"50% מההכנסה החציונית הפנויה במשק" (המוסד לביטוח לאומי). הכנסה חציונית נחשבת כמייצגת רמת חיים רגילה, משום שמחצית האוכלוסייה משתכרת יותר ממנה ומחצית פחות. משפחה ענייה היא זו שהכנסתה הפנויה לאחר ניכוי תשלומי חובה - היא מחצית או פחות מההכנסה החציונית.

*קו העוני לאדם עומד על 2,501 ₪, לזוג 4,001 ₪ ולזוג עם ילד 5,301 ₪ לחודש.

(ממדי העוני והפערים החברתיים, דו"ח שנתי 2011, המוסד לביטוח לאומי)

« הציבור הרחב סבור כי ההכנסה החודשית המינימלית הנדרשת למחיה למשפחה בת 4 נפשות, הינה בסך 11,289 ₪ בממוצע. הערכה זאת גבוהה פי 2.86 מההכנסה החודשית הממוצעת של נתמכי הסיוע. בהתאם לעלויות המחיה בפועל, הציבור הרחב ב-2012 עדיין תופס את ההכנסה המינימלית הנדרשת לקיום, כגבוהה משמעותית מההכנסה הפנויה של האוכלוסייה הענייה, מה שיכול להעיד על כך שקו העוני אינו מייצג את כלל האנשים החיים במצוקה, וכי האוכלוסייה המצויה מעט מעל לקו העוני, גם היא חיה בעוני הלכה למעשה.

מהי לדעתך ההכנסה המינימאלית החודשית הנדרשת למחיה למשפחה
בת 4 נפשות?

2012	2011	2010
23%	21%	27%
34%	33%	43%
43%	47%	30%
ההכנסה המינימאלית החודשית (בממוצע)		
11,289 ₪	11,394 ₪	10,043 ₪

מתוך מחקר תפיסות הציבור

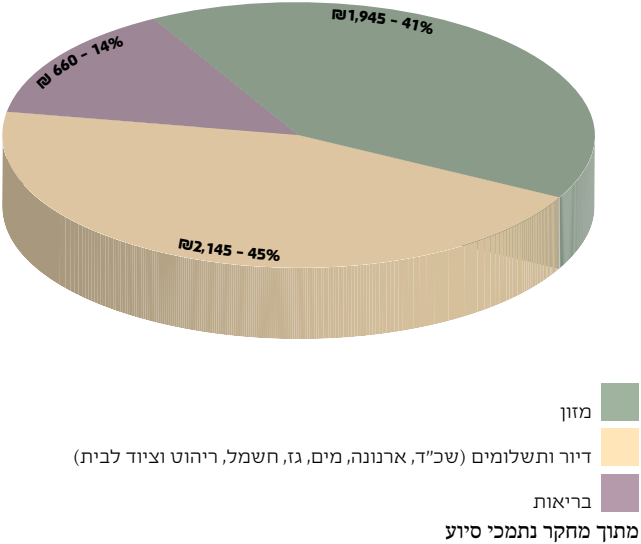
הישרדות כלכלית

בשנת 2012 חלה ירידה בשיעור ההוצאה החודשית על מזון בקרב המשפחות נתמכות הסיוע ביחס לשנים קודמות (41% מכלל ההוצאה על סעיפי מזון, דיור ובריאות בהשוואה ל-45% ב־2011). השנה האחרונה התאפיינה בגזירות כלכליות והעלאת מחירים של מוצרי מזון ושירותי צריכה בסיסיים נוספים, לצד תוספת המע"מ ומס ההכנסה. מגמה זו של ירידה בהוצאה על מזון לצד דיווח של מנהלי העמותות על גידול בדרישה לסיוע במזון, משקפת ככל הנראה צמצום נוסף בצריכת מוצרי מזון חיוניים ומשפיעה על העמקת אי הביטחון התזונתי בקרב נתמכי הסיוע.

כיצד מתחלקת ההוצאה הכספית החודשית שלך ושל משפחתך, בהתאם לצרכים הבאים:

2012	2011	2010	2009
41%	45%	45%	45%
2,145 ₪	2,322 ₪	2,297 ₪	1,960 ₪
45%	43%	45%	43%
2,145 ₪	2,218 ₪	2,297 ₪	1,906 ₪
14%	12%	10%	12%
660 ₪	619 ₪	510 ₪	541 ₪
100%	100%	100%	100%
4,750 ₪	5,159 ₪	5,104 ₪	4,407 ₪

מתוך מחקר נתמכי סיוע

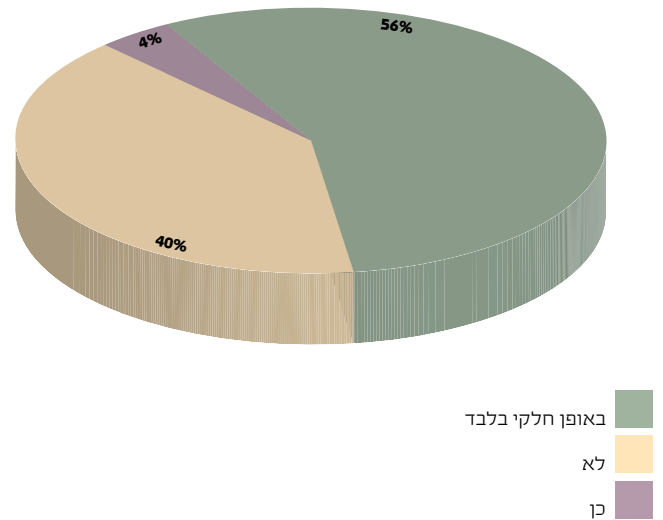

« כאשר מחצית מההכנסה מוקדשת לתשלומים עבור דיור ותשלומים שוטפים וכמעט מחצית מוקדשת לרכישת מוצרי מזון, אוכלוסיות מעוטות יכולת נלכדות במצב שאינו מאפשר מוביליות כלכלית חיובית. יוקר המחיה אינו מאפשר לחיות בכבוד וודאי שלא לזכות בעצמאות כלכלית, וכיום משפחות מעוטות יכולת נשענות על תמיכה וסיוע של עמותות המגזר השלישי ולא על מתן שירותים ציבוריים בסיסיים שעל המדינה לבצע מתוקף אחריותה לרווחת אזרחיה. רוב (93%) עמותות הסיוע דיווחו על עלייה חריגה ודרישה מוגברת למוצרי מזון על ידי נתמכי הסיוע, במהלך 2012. 71% דיווחו כי אינן מצליחות לסייע לכל הנזקקים הפונים אליהם בבקשת תמיכה. היעדר מדיניות לצמצום העוני והביטחון התזונתי, מובילה להגדלת הנטל על עמותות וארגוני הסיוע בעזרה לנזקקים.

« 40% מקרב נתמכי הסיוע ציינו כי הדבר הכואב ביותר בחייהם בשל המצוקה הכלכלית בה הם נמצאים, הוא חוסר היכולת להיחלץ מהמצב ולהתפתח. יוקר המחיה בישראל 2012 והיעדר מדיניות צדק חלוקתי ומנגנוני הגנה לשמירה על רווחתם של אזרחי ישראל, מעמיקים את הימצאותם במלכודת העוני ולא מאפשרים לאוכלוסיות מעוטות יכולת שום סיכוי להיחלץ ממנו. מציאות זו אף פוגעת בזכותו הבסיסית של הדור הצעיר להקים משפחה שתתקיים באופן עצמאי ולחיות בכבוד.

« 40% מקרב הקשישים הנזקקים אינם מסוגלים לשלם עבור הצרכים הבסיסיים הנדרשים להם. מחצית (56%) דיווחו כי הקצבה מאפשרת להם לשלם באופן חלקי עבור צרכים בסיסיים כגון בריאות ומזון. רק 4% מהקשישים דיווחו כי קצבת הזקנה מאפשרת להם לחיות בכבוד.

האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים - מזון, שירותי בריאות ותשלומים?

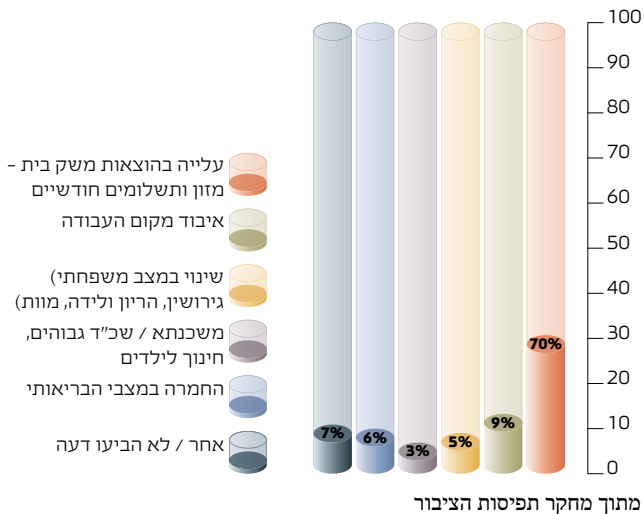
מתוך מחקר נתמכי סיוע

שנת הגזירות הכלכליות: החמרה במצב הכלכלי בקרב נתמכי הסיוע והציבור הרחב

הגזירות הכלכליות והעלייה המתמשכת ביוקר המחיה ובמוצרי הצריכה הבסיסיים, כגון: לחם, חלב וכלל מוצרי המזון, חשמל, מים ודלק, פוגעים בצורה אקוטית ביכולתן של אוכלוסיות מוחלשות לחיות בכבוד ומרחיבות את הפערים הכלכליים חברתיים בחברה הישראלית.

« בקרב הציבור הרחב 30% מדווחים כי מצבם הורע בשנה האחרונה ומתוכם מעידים 70% שהסיבה העיקרית להרעה במצבם נעוצה בעליית הוצאות משק הבית.

מדי הסיבה העיקרית להרעה במצב הכלכלי?

« 52% נאלצים לקנות פחות מזון כדי להתמודד עם ההרעה במצבם. כמעט חמישית (18%) לקחו הלוואה מהבנק, ובכך הגדילו את חובותיהם העתידיים. 15% החלו לעבוד בעבודה נוספת או שינו את מקום עבודתם כדי להגדיל את הכנסתם החודשית.

כיצד התמודדת במהלך השנה האחרונה עם ההרעה במצב הכלכלי?

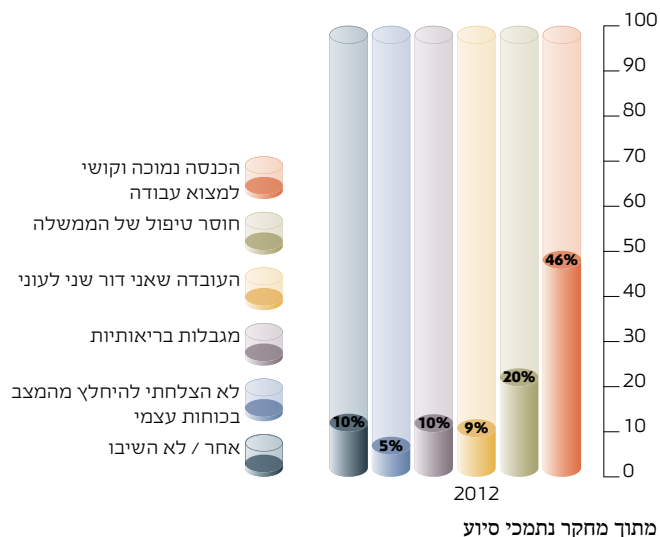
2012	
30% מכלל המדגם	
52%	קנית פחות מוצרי מזון
18%	לקחת הלוואה מהבנק
6%	מגורים - עברת דירה
15%	מצאת עבודה אחרת ו/או נוספת
6%	התדרדרת למצוקה כלכלית
5%	אחר*
8%	לא הביעו דעה

מתוך מחקר תפיסות הציבור

« חמישית מקרב הנתמכים ציינו כי ההכנסה הנמוכה הביאה להחמרה במצבם. קצבאות נמוכות ושכר נמוך ממקום העבודה אינם מאפשרים להיחלץ מהעוני ולהתקיים בכבוד. כ-13% ציינו כי ההחמרה במצבם הבריאותי הביאה להרעה במצבם הכלכלי.

« 46% מהנתמכים ציינו כי הסיבה העיקרית למצוקתם הכלכלית טמונה בהכנסתם הנמוכה ובקושי למצוא עבודה. אחד מכל חמישה סבור כי הסיבה למצוקה הכלכלית הוא חוסר טיפול ממשלתי בבעיה.

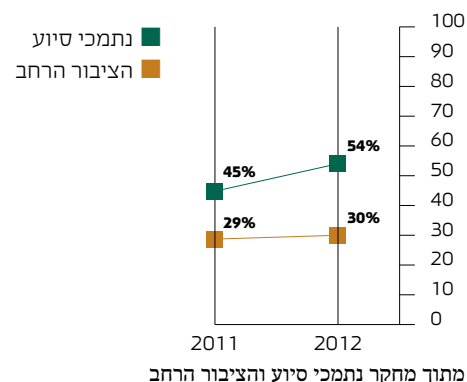
מהי לדעתך הסיבה העיקרית למצוקה הכלכלית שלך?

הנטל על עמותות הסיוע בהיעדר אחריות ממשלתית

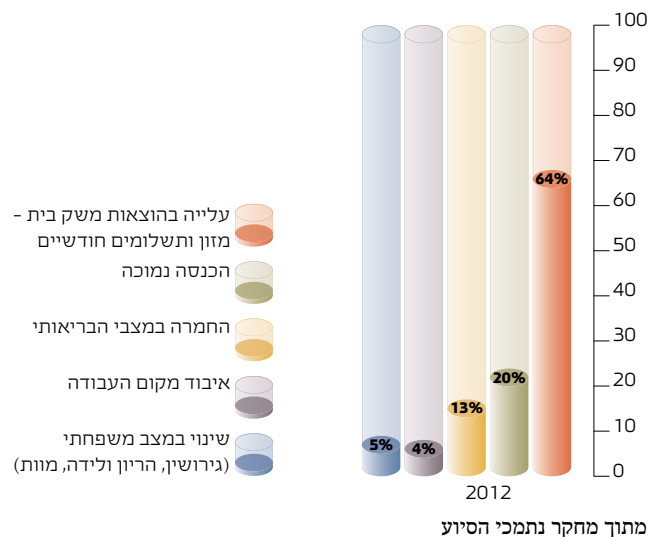
המגזר השלישי ועמותות הסיוע מעניקים שירות וממלאים את הואקום במקומות בהם הממשלה הסירה את האחריות מהדאגה לשכבות המוחלשות. רק בידי המדינה מצויים הכלים והמשאבים למתן מענה כולל ושלם לצרכים הבסיסיים של אזרחיה ולממש את תפקידה לדאוג לקיום בסיסי בכבוד.

מצבי הכלכלי הורע בשנה האחרונה

« 64% מנתמכי הסיוע ציינו כי הסיבה העיקרית להרעה במצבם הכלכלי, מקורה בעלייה בהוצאות משק הבית, בין היתר במוצרי מזון, תשלומים ומוצרי צריכה בסיסיים. נתון זה נמצא בהלימה עם גל העלאת המחירים בשנה האחרונה ומשקף פגיעה נוספת במצבם הכלכלי הקשה של אוכלוסיות מעוטות יכולת.

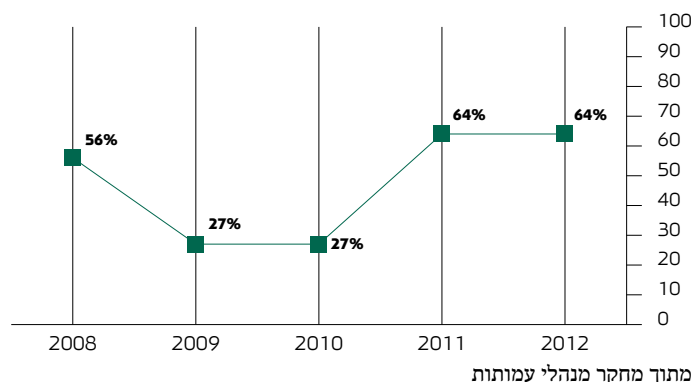
מהי הסיבה העיקרית להחמרה במצבך הכלכלי בשנה האחרונה?

כונד האחריות

- « מקור המימון הכספי העיקרי של העמותות הוא הציבור הרחב (82%). שליש (32%) ציינו את המגזר העסקי כמקור מימון עיקרי. בהיעדר משאבים ותוכנית לאומית לטיפול בעוני ובפערם החברתיים וכאשר למעלה מ-1.8 מיליון אנשים חיים בעוני בישראל, עיקר הנטל רובץ על כתפי המגזר השלישי ועמותות הסיוע, המעניקים תמיכה ושירותים לאוכלוסיות מוחלשות.
- « 89% מהעמותות מציינות כי ארגון לתת הוא המקור המרכזי לאספקת מוצרי מזון לעמותה.
- « 64% מהעמותות דיווחו על ירידה בהיקף התרומות הכספיות, לעומת 12% בלבד אשר דיווחו על עליה. בשנתיים האחרונות חלה מגמת ירידה מדאגה במימון פעילויות ארגונים ועמותות המסייעים ותומכים בתחומים שונים. בהיעדר מקור תמיכה ופתרונות רב מערכתיים לשמירה על רווחתן של אוכלוסיות מוחלשות, סגירתן של עמותות יותירו אלפי נזקקים ללא מקור סיוע ומענה לצרכים בסיסיים.

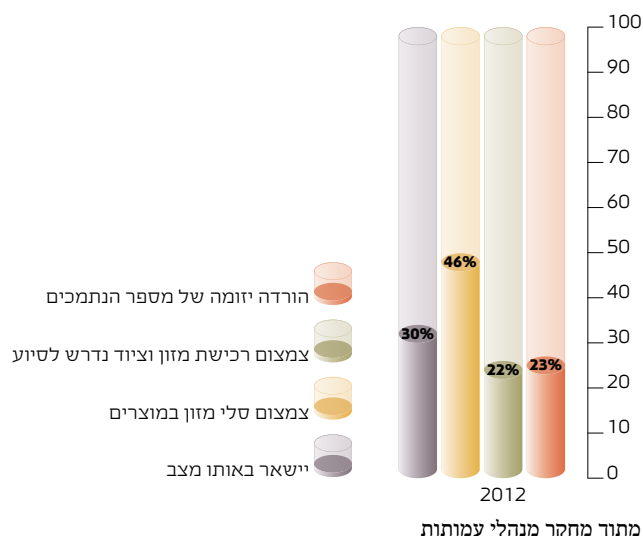
ירידה בתרומות במהלך השנה האחרונה:

- « 65% מהעמותות ציינו כי חל גידול בשיעור של 27.6% במספר הפניות לבקשת סיוע מהעמותה בשנה האחרונה.

« 70% מהעמותות אינן מצליחות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליהן בבקשת סיוע. כמעט שליש (28%) מקרב הפונים לעמותות בבקשת עזרה נדחים בשל חוסר יכולת של העמותות לתת מענה לכלל הצורך. היעדר תמיכה ומנגנוני הגנה סוציאליים, פוגעים באוכלוסיות מוחלשות ובד בבד בעמותות המסייעות להן.

כיצד הגזירות הכלכליות החדשות (העלאת מע"מ ומס הכנסה, העלאת מחירי חשמל ומים) ישפיעו על יכולת העמותה לסייע?

- « 68% מהעמותות מדווחות כי הגזרות הכלכליות החדשות יובילו אותן לצמצום רכש המזון (22%) והמוצרים בסל (46%). לאלה תהיה השפעה מכרעת על הגדלת ההוצאות הנדרשות על מזון בקרב משפחות מעוטות יכולת או על ויתורים נוספים ברכישת מוצרי מזון בסיסיים, שיובילו להחמרה נוספת במצב הביטחון התזונתי שלהן. 23% ציינו כי יהיה עליהם להוריד באופן יזום את מספר הנתמכים בסיוע. העמותות מאפשרות לאוכלוסיות מוחלשות לקבל מענה על צרכים אקוטיים ובסיסיים ולפנות מעט מההכנסה המעטה שלהן לטובת תשלומים על צרכים אלמנטאריים נוספים. שילוב של מצוקה כלכלית ויוקר המחיה עם הכנסה נמוכה, מגבילות בריאותיות וחוסר יכולתן של העמותות לעמוד בכל הבקשות לסיוע המועברות אליהן, תעמיק ותחמיר את המצוקה הכלכלית.

ועדת טרכטנברג שקמה בזכות המחאה החברתית בקיץ 2011, מסרה כ־36 המלצות בתחום שיפור יוקר המחיה בישראל, אשר התקבלו על ידי הממשלה. מתוכן רק 3 יושמו, 14 תקועות, 12 בתהליך, 6 לא אומצו והמלצה אחת משמעותית בנושא יישום חוק חינוך חובה חינם מגיל 3, טרם יושמה ונמצאת בקונפליקט.

מחירי המזון - ישראל והעולם

בינואר 2012, בטרם הגזירות הכלכליות והעלאת המחירים והמיסים העקיפים, פרסם בנק ישראל דו"ח המשווה בין מחירי מוצרים בני קיימא ומוצרי מזון בישראל למדינות המפותחות החברות ב־OECD. המסקנה המרכזית היא שיוקר המחיה גבוה מאוד בישראל והמוצרים יקרים בעשרות אחוזים לעומת מדינות ה־OECD. כלכלני בנק ישראל ציינו כי מחירי המזון בישראל גבוהים ב־15% בממוצע מהרמה המצופה במדינה שבה רמת ההכנסה לנפש זהה לזו שב־ישראל. הגורמים המרכזיים לכך הם: ריכוזיות, היעדר תחרות ומע"מ גבוה על מוצרי מזון, בשונה משאר מדינות ה־OECD, בהן מונהג מע"מ נמוך על מוצרי מזון, במיוחד על מוצרי בסיס. על פי הערכת בנק ישראל, נכון לסוף 2011, מחירי המזון בישראל גבוהים מהרצוי בכ־20% ולעומת גוש האירו בכ־25%. מלבד המע"מ הגבוה באופן חריג על מוצרי מזון, בישראל משלמים על חלב וביצים ב־44% יותר ממדינות אירופה, 17% יותר על לחם ודגנים ו־28% יותר על בשר.

יש לציין כי ישראל זולה יותר בשיעור של 13% בהשוואה לשאר המדינות החברות בארגון במחירי פירות וירקות (בישראל לא מוטל מע"מ על מוצרים אלה).

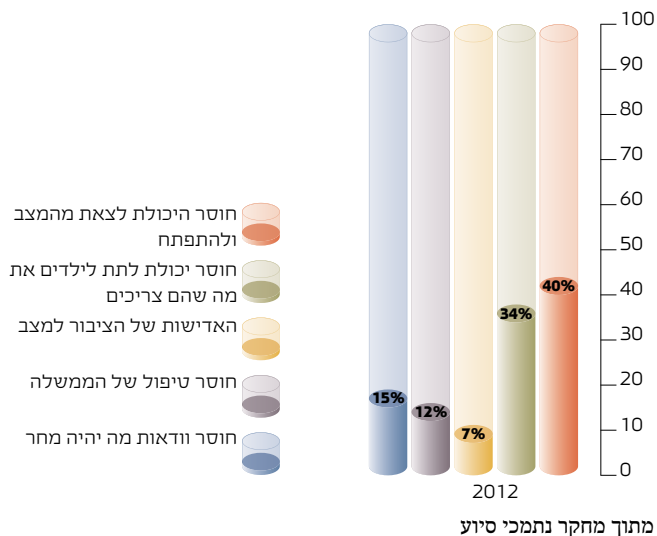
מתוך נתוני בנק ישראל

חיים ללא איכות

« 19% מנתמכי הסיוע התוודו כי בשנה האחרונה עברה בראשם המחשבה לשים קץ לחייהם בשל המצוקה הכלכלית.

« 40% מקרב נתמכי הסיוע ציינו כי הכאב הכי גדול בחייהם הוא חוסר היכולת לצאת מהמצב בו הם נמצאים ולהתפתח. חיי הישרדות והתמודדות עם חסמים רבים העומדים בפני משפחות במצוקה כלכלית, אינם מאפשרים להם לצאת מהמצב ולהשתחרר ממלכודת העוני.

מה הכי כואב לך בחיים בגלל המצוקה הכלכלית בה אתה נמצא?

« 95% מקרב נתמכי הסיוע נאלצים לחיות בתוך מלכודת אילוצים וויתורים על רכישת שירותים ומוצרים בסיסיים, מתוכם כשליש באופן קבוע. 15% ציינו כי חוסר הוודאות הקיומי על יום המחר הוא הדבר הכואב להם ביותר בתוך המצוקה הכלכלית.

« שליש (34%) מההורים ציינו כי הכאב הגדול בחייהם הוא חוסר יכולת לתת לילדיהם את מה שהם צריכים בשל מצוקה כלכלית. מחסור בצרכים בסיסיים בתקופת הילדות וההתבגרות, פוגע בהתפתחותם התקינה של ילדים וביכולתם לממש את עצמם.

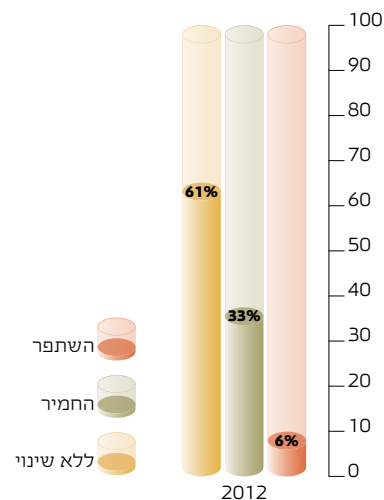
« 96% מהקשישים הנזקקים דיווחו כי קצבת הזקנה אינה מאפשרת להם לחיות בכבוד. 40% ציינו כי הקצבה אינה מאפשרת כלל למלא את הצרכים הבסיסיים, מחצית (56%) ציינו כי הקצבה מסייעת רק באופן חלקי לשמור על כבודם הבסיסי. על אף מגמת שיפור קלה בתחולת העוני בקרב אוכלוסיית הקשישים, בעקבות עדכון הקצבאות, כמעט אחד מכל חמישה קשישים חי בעוני בישראל.

« ההרעה באיכות ובתנאי החיים פגעה גם בשכבות חברתיות נוספות במהלך 2012. כשליש (30%) מהציבור הרחב דיווחו כי מצבם הכלכלי הורע בשנה האחרונה, מגמה זהה לשנת 2011. הרוב (70%) ציינו כי הסיבה העיקרית להרעה במצבם הכלכלי נעוצה בעלייה בהוצאות משק הבית. 9% דיווחו כי הסיבה הינה פיטורין ו-5% דיווחו שההרעה במצבם נעוצה בהרחבת המשפחה.

« כרבע מהציבור הרחב ייאלץ לצרוך פחות מוצרי מזון בסיסיים, בשל הגזירות הכלכליות שהונחתו במהלך 2012. כ-39% ציינו כי המציאות הכלכלית החדשה תאלץ אותם לצמצם למינימום את פעילויות ההעשרה והפנאי להם ולילדיהם.

« כשליש (33%) מהעמותות דיווחו כי מצבם של נתמכי הסיוע החמיר ב-2012. 28% מתוכן ציינו כי הגורם המאפיין ביותר של ההרעה הינו מצבם הנפשי של הנתמכים. 93% מהעמותות דיווחו כי הנתמכים מביעים צורך גדול יותר בסיוע במוצרי מזון.

האם חל שינוי במצבם של מקבלי הסיוע מהעמותות בשנת 2012?

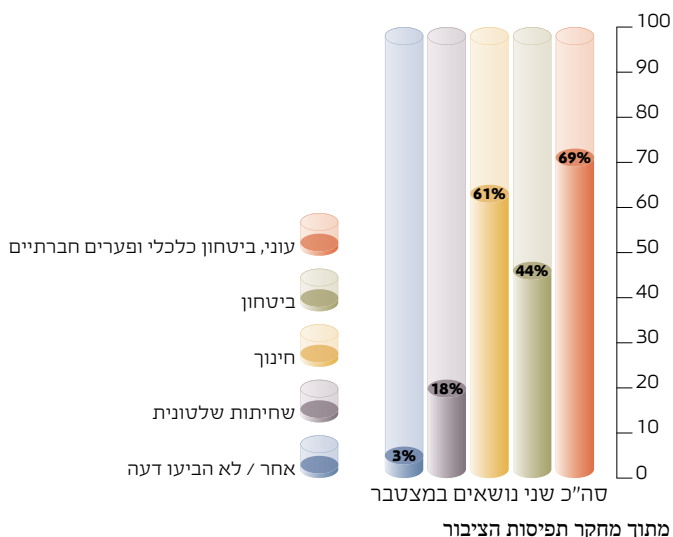
מתוך מחקר עמותות

ישראל היא המדינה שבה שיעורי העוני, אי השוויון והפערים החברתיים הם מהגבוהים בעולם המערבי ובקרב מדינות ה-OECD. ממוצע שיעורי העוני בקרב נפשות וילדים במדינות המפותחות עומד על 11%, בישראל שיעורי העוני עומדים על 24.8% ו-35.6% בהתאמה. כך גם שיעורי אי הביטחון התזונתי, אשר עומדים על 18.7% מהציבור (מהם 10.5% באי ביטחון תזונתי ניכר) לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי. על אף הנתונים הקשים, לפיהם כל ילד שלישי, אדם רביעי ומשפחה חמישית חיים מתחת לקו העוני, ולמרות העובדה שהמדיניות הממשלתית בעשור האחרון הביאה לכך ששיעורי העוני בקרב ילדים עלו ב-60%, אין בישראל כל תכנית לאומית חוצה משרדי ממשלה שתכליתה לצמצם את העוני. יתרה מכך, הנושא לא נמצא ביעדי הממשלה ואין כל גורם או משרד ממשלתי שתפקידו לטפל בבעיה. בנוסף, בתחום אי הביטחון התזונתי, ביצעה הממשלה הפרטה והפקירה את הטיפול ביותר מ-220,000 משפחות המצויות במאבק הישרדות, בידיהן של מאות עמותות וארגונים וולונטריים, אשר מנסים לתת מענה למשפחות מרובות ילדים וחד הוריות, ילדים בסיכון וניצולי שואה מכל הארץ ומכל המגזרים בחברה הישראלית. האחריות על הטיפול בעוני צריכה להיות בידיה של הממשלה והזכות לביטחון סוציאלי ותזונתי צריכה להיות מעוגנת כזכות יסוד בחברה הישראלית.

מבין הבעיות הבאות איתן מתמודדת מדינת ישראל, מהי לדעתך הבעיה שהכי דחוף לטפל בה?

נושא ראשון	נושא שני
עוני, ביטחון כלכלי ופערים חברתיים	36% 33%
ביטחון	22% 22%
חינוך	29% 32%
שחיתות שלטונית	10% 8%
אחר	2% 2%
לא הביעו דעה	1% 3%

ראש הממשלה ושר האוצר מתהדרים בהצלחתם לשמור על יציבות המשק ושיעורי הצמיחה בתקופת משבר כלכלי גלובלי, אך מפקירים את הביטחון הסוציאלי ורווחתן של אוכלוסיות מוחלשות.

עמדת ארגון לתת היא שעל הממשלה שתקום מוטלת אחריות להציב את הטיפול בבעיית העוני בראש סדר העדיפויות, לכוון תוכנית חירום לאומית חוצה משרדי ממשלה לצמצום העוני והפערים החברתיים, להציב יעדים ולהקצות תקציב רב שנתי לטיפול בבעיה.

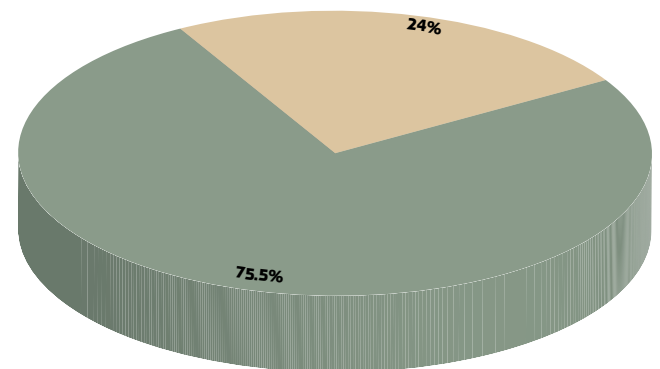
סדר עדיפויות לאומי

« רוב הציבור בישראל - 69% סבור כי הבעיה הדחופה ביותר לטיפול (במקום הראשון והשני) על ידי ממשלת ישראל היא מצוקת העוני והפערים החברתיים.

« בעיית החינוך נתפסת כבעיה השנייה בדחיפותה לטיפול בקרב 61% מהציבור הרחב (במקום הראשון והשני) ובעיית הביטחון נתפסת רק כשלישית בחשיבותה על ידי 44% מהציבור.

« למרות התפיסה הרווחת כי נושא הביטחון הוא המרכזי והדחוף ביותר לטיפול, נמצא תחום זה במקום השלישי מבחינת סדר עדיפות לטיפול לתפיסת הציבור הרחב. חמישית (22%) סבורים כי זוהי הבעיה הדחופה ביותר וחמישית תופסים אותה כבעיה שנייה בדחיפותה. ניכר כי מתגבשת תפיסה ברורה בקרב הציבור שבעיית הביטחון הסוציאלי מאיימת על ישראל יותר מהאיום הביטחוני. בהלימה לנתונים אלה 75.5% מהציבור הרחב ציינו כי קריסה כלכלית חברתית מאיימת על החברה הישראלית יותר מהאיום האירני.

מה לדעתך מאיים יותר על החברה הישראלית - מלחמה עם איראן או קריסה כלכלית חברתית?

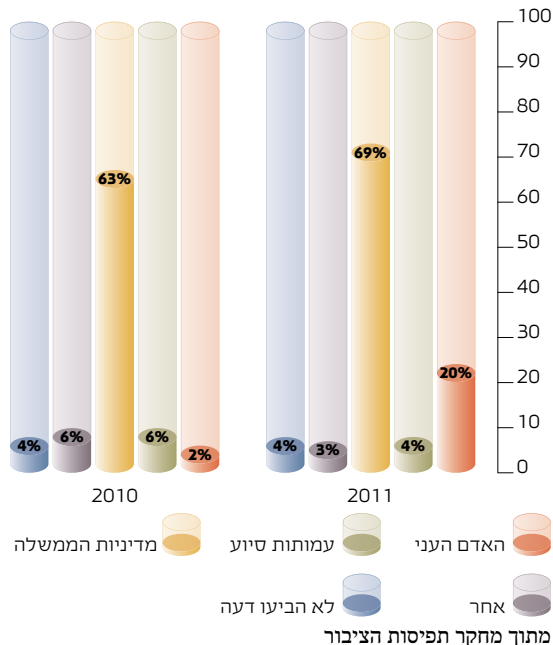
קריסה כלכלית חברתית

מלחמה עם איראן

מתוך סקר מיוחד שנערך עבור ארגון לתת על ידי הפאנל האינטרנטי של סקר נט

« סדר עדיפויות של ציבור הבוחרים - 69% מהציבור קובעים כי מדיניות הממשלה היא הגורם המרכזי להיחלצות מהעוני, חמישית בלבד (20%) סבורים שהגורם האחראי הוא האדם העני.

הגורם האחראי להיחלצות מהעוני

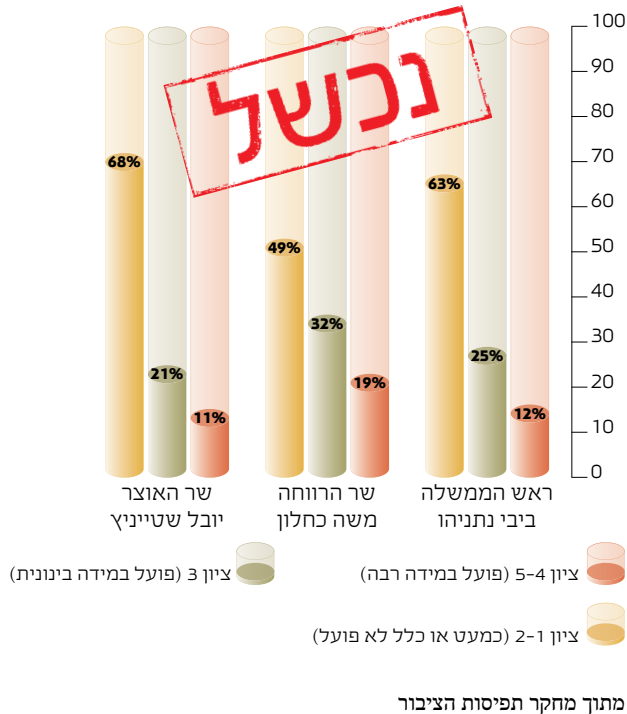

לתשומת לב המפלגות הניגשות לבחירות בינואר 2013

56% מהציבור הצהירו כי התחייבות של מפלגה לטפל בבעיית העוני, תשפיע באופן מהותי על החלטתם לאיזו מפלגה להצביע בבחירות הקרובות. 40% ציינו כי ההשפעה על בחירתם תהיה רבה מאוד.

« הציבור הרחב מעניק באופן מתמשך ציון נכשל לממשלה על טיפולה בעוני וניכרת מגמה של ירידה חדה בהערכה של הציבור את פעילותם של ראש הממשלה, שר הרווחה ושר האוצר בנושא: ראש הממשלה זוכה לציון 2.18 מתוך 5 כש-63% סבורים כי כלל אינו פועל לטובת צמצום בעיית העוני בישראל.

דרג/י לגבי כל אחד מהאישים באיזו מידה הוא פועל לטיפול בבעיית העוני בישראל, (1 - כלל אינו פועל, 5 - פועל במידה רבה מאוד)

« שר הרווחה האחראי בפועל על הטיפול באוכלוסיות המוחלשות נכשל אף הוא בטיפול בבעיה זווכה לציון 2.51 כשרק 19% מהציבור סבורים כי הוא פועל במידה רבה לטיפול בבעיה.

« 85% מהעמותות הביעו חוסר הערכה לפעילותו של השר משה כחלון בתחום הרווחה בישראל, בהשוואה למהפכה שהצליח לעשות בתחום התקשורת. מחצית (47%) מהעמותות הביעו

באיזו מידה תשפיע התחייבות של מפלגה מסוימת לטפל בעוני על החלטתך להצביע עבורה בבחירות הבאות?

סה"כ	
40%	15% במידה רבה מאוד
	25% במידה די רבה
	16% במידה בינונית
34%	9% במידה מועטה
	22% במידה מועטה מאוד
	13% לא הביעו דעה

מתוך מחקר תפיסות הציבור

מדיניות ענייה

בשנת 2011 פרצה המחאה החברתית הגדולה בהיסטוריה של מדינת ישראל, אשר הביעה חוסר אמון בממשלה ודרישה לטפל בבעיית הפערים החברתיים המאיימים על חוסנה של המדינה. על אף הנתונים והעובדות, הועדות וההמלצות, לא קיימת תוכנית לאומית לצמצום העוני והפערים החברתיים ומרבית המלצות ועדת טרכטנברג טרם אושרו או יושמו בפועל.

« 61% מהציבור הרחב סבורים כי לא קיימת תוכנית לאומית לצמצום בעוני ו-45% מהם חושבים שהסיבה לכך נעוצה באינטרסים פוליטיים, עליה בשיעור של כ-31% בהשוואה ל-2011. 37% מציינים שסדרי עדיפויות אחרים הם הסיבה לבעיה, 26% מציינים חוסר אכפתיות ו-22% סבורים שניתוק מהעם היא הסיבה לעובדה שאין תוכנית לצמצום העוני.

« תפיסות אלו מבטאות היטב את סדר העדיפויות הנדרש ואחריותם של קובעי המדיניות למלא את תפקידם ולפעול לצמצום העוני.

מהן לדעתך הסיבות בגללן אין תכנית לאומית לצמצום העוני?

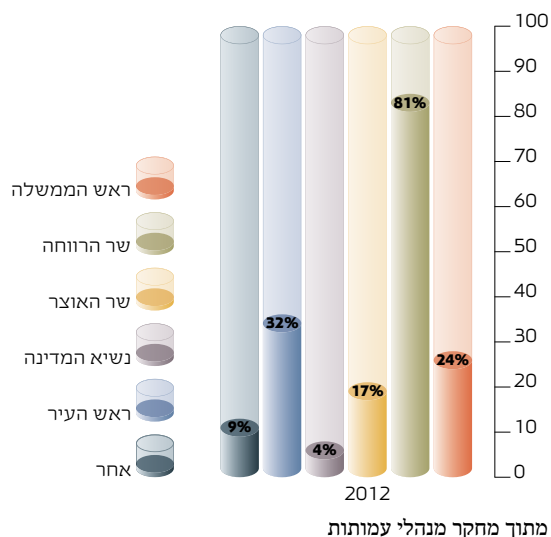
2012	2011	2010
45%	36%	35%
26%	20%	14%
37%	47%	38%
22%	30%	13%
4%	2%	

מתוך מחקר תפיסות הציבור

עמותות הסיוע מעניקות שירותי בריאות כחלק ממערך הסיוע ופעילות העמותה. 33% מהעמותות מעניקות תמיכה נפשית ו-15% מעניקות סיוע בתחום הבריאות.

« 81% מהעמותות סבורות כי שר הרווחה הוא הגורם והאחראי המרכזי לקבלת תמיכה ועזרה. שליש (32%) מצפות לקבל עזרה מראש העיר. יכולתן של העמותות להעניק את הסיוע הנדרש לנזקקים תלויה במשאבים ובתמיכה מגורמים שונים. במציאות בה הדרישה לסיוע גוברת משנה לשנה, נוצר מצב בו הצורך בסיוע לנזקקים גובר ואילו הממשלה תומכת רק בחלק מזערי ממנו ואינה מגבשת פתרון כולל לבעיית אי הביטחון התזונתי.

מיהו הגורם המרכזי שאתה מצפה לתמיכה ועזרה ממשרדו?

הערכה מועטה מאוד לפעילות השר בתחום הרווחה. 38% ציינו כי להערכתן השר משה כחלון כלל לא עשה שינוי לטובת רווחתם של אזרחי ישראל. 13% מהעמותות העריכו כי השר הצליח לעשות שינוי בתחום הרווחה במידה רבה, 2% בלבד מקרב העמותות הביעו הערכה רבה מאוד לפעילות השר בתחום הרווחה בהשוואה לתקשורת. ההחלטה על הפקדת הרווחה בישראל באחריותו של שר המכהן בחצי משרה ושבאחריותו משרד נוסף, משקפת את אוזלת ידה וחוסר האחריות של הממשלה כלפי אזרחיה. יש לציין כי הממשלה הנוכחית היא הרחבה ביותר בהיסטוריה הישראלית, מבחינת מספר השרים.

« שר האוצר נכשל אף הוא בטיפול בבעיה זווכה לציון הנמוך 2.06 (מתוך 5) כשרק 11% מהציבור סבורים כי הוא פועל במידה רבה לטיפול בבעיה. הממצאים הנ"ל משקפים אכזבה וחוסר שביעות רצון ניכר של הציבור מהגורמים הממשלתיים להם ניתן מנדט לטיפול בנושא.

ממוצע ציונים' - תפיסת הציבור הרחב

2012	
2.18	ראש הממשלה - בנימין נתניהו
2.51	שר הרווחה - משה כחלון
2.06	שר האוצר - יובל שטייניץ

מתוך מחקר תפיסות הציבור

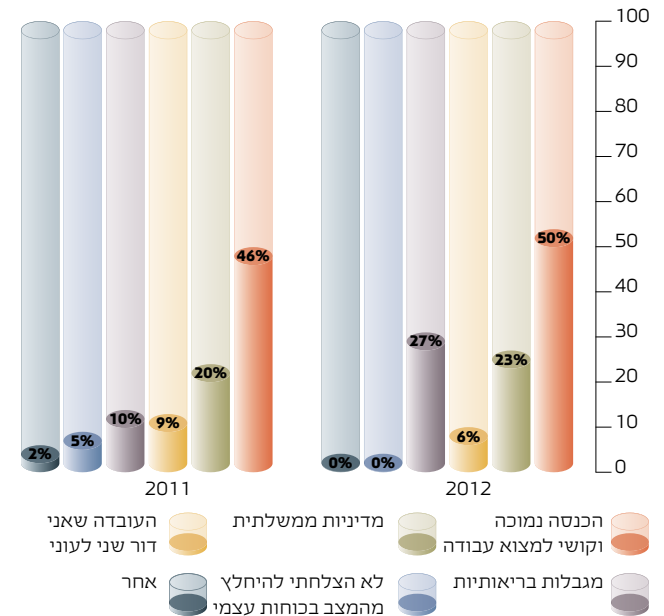
מחוץ למשרדי הממשלה - המציאות והצרכים בשטח

בשל הצרכים הקיומיים הנדרשים בשטח בקרב מאות אלפי משפחות הנאבקות בכל יום במלחמת הישרדות קיומית, המגזר השלישי ועמותות הסיוע ממלאים את האקום שהממשלה מותירה בהיעדר מדיניות רווחה מספקת.

« רוב (89%) העמותות המסייעות במזון, מעניקות סיוע בתחומים נוספים. 69% מהעמותות מסייעות בביגוד וריהוט, וכ-69% מסייעות בשירותי חינוך ותעסוקה ובציוד נדרש לתלמידים בבת"ס.

« חולים עניים נדרשים לוותר באופן קבוע על רכישת תרופות ושירותים בסיסיים הנדרשים לטובת שמירה על מצבם הבריאותי. בהיעדר שירותים ציבוריים המותאמים לצרכי אוכלוסייה זו,

נתמכי סיוע: מהי לדעתך הסיבה העיקרית למצוקה הכלכלית שלך?

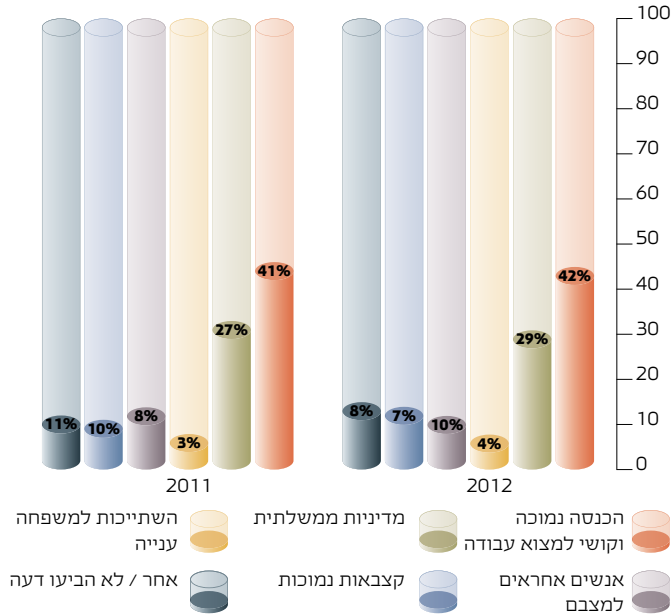

מדיניות גורלית

התפיסה כי עוני הוא תולדה של מדיניות ממשלתית ולא גזירת גורל, משותפת לציבור הרחב ולאנשים החיים בעוני, ומשקפת את ההכרה בדבר אחריותה של המדינה לטפל בחסמים ובגורמים המנציחים את בעיית העוני בישראל. בשנת 2012 ניכר שינוי תפיסתי בקרב הציבור הרחב בדבר הגורמים העיקריים לבעיית העוני.

« 42% מהציבור הרחב סבורים שתעסוקה (שכר נמוך וקושי למצוא עבודה) היא הסיבה המרכזית לעוני. 29% מהציבור סבורים שמדיניות ממשלתית היא הגורם העיקרי לעוני בישראל. ניכרת מגמה ברורה ודומה לזו של 2011 לפיה אחריות ממשלתית על אפיקיה השונים (מדיניות ממשלתית, שכר נמוך, קצבאות נמוכות) מהווה בעיני רוב הציבור (78%) סיבה עיקרית לבעיית העוני, בעוד שסיבות הקשורות באדם העני נתפסות ככאלה, 10% סבורים שהאנשים אחראים למצבם, ו-4% בלבד סבורים כי הסיבה קשורה להשתייכות למשפחה ענייה (בדומה ל-6% מנתמכי הסיוע).

הציבור הרחב: מהי לדעתך הסיבה העיקרית לעוני בישראל?

« מחצית מנתמכי הסיוע סבורים כי הסיבה העיקרית למצוקה הכלכלית בה הם חיים נובעת מבעיית התעסוקה (שכר נמוך וקושי למצוא עבודה) ו-23% בלבד רואים בחוסר הטיפול הממשלתי את הסיבה למצבם. ניכרים פערים בתפיסת הסיבה לחיים בעוני בין הציבור הרחב לנתמכי הסיוע. בעוד הציבור הרחב תולה את הסיבה המרכזית במדיניות הממשלתית האחראית לתכנון פתרון כולל לבעיית העוני, נתמכי הסיוע מתייחסים לתעסוקה ולסיבות בריאותיות כחסמים מרכזיים המשפיעים על ההתמודדות היומיומית שלהם עם המצוקה.

« כשליש (27%) מנתמכי הסיוע דיווחו כי הגורם העיקרי למצוקתם הכלכלית הוא מצבם הבריאותי. ניכרת עלייה חדה ביחס ל-2011 שבה רק 10% מהנתמכים הצביעו על מגבלות בריאותיות כסיבה מרכזית למצוקה הכלכלית. היעדר משאבים ציבוריים לצד ריבוי חסמים ומגבלות בריאותיות, גוזרים על אנשים חולים המתמודדים עם קשיים ומורכבויות בשל מצבם, לחיות בעוני.

העמותות השותפות של ארגון לתת

בשנת 2012 פעל ארגון לתת בשיתוף פעולה עם 160 עמותות ב־95 יישובים, מתוכן 117 עמותות שותפות, איתן מתבצע קשר שוטף וקבוע. השותפות של ארגון לתת עם העמותות, מניבה סיוע לכ־60,000 משפחות בשנה וליותר מ־200,000 אזרחים החיים במצוקה. הארגונים המקומיים ועמותות המזון עוסקים במתן סיוע שוטף בכל המגזרים בחברה הישראלית, ויחד, פועלים בתיאום ואיגום משאבים כדי לתת סיוע יעיל ומיטבי ולפעול לצמצום העוני.

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
אופקים	בית חב"ד (בית התבשיל)	שנאור קטנוג	08-9926034	ת.ד. 216 המלאכה 7
אזור	לאזור מכל הלב מח' לשירותים חברתיים	עירית גבאי	03-5560088 שלוחה 126	רח' יצחק שדה 18
אילת	קרן אילת לפיתוח חינוך ותרבות - יד רוז'ה	אמירה אדרי	08-6367236	מרכז רסקו ת.ד.14
אריאל	חסד לחיים	אבנר מוצפי	057-7729511	רח' נחשונים 100 ת.ד. 4064
ארצי	נכי ישראל-אנשים מקבלים -נותנים	מומו נקווה	03-9415540	רח' סחרוב 17 א.ת. חדש ראשל"צ ת.ד. 48 75707
ארצי	יד ביד, אוזן קשבת ועזרה לזולת	זמירה דנינו	03-6203141	רח' הנביאים 36, מיקוד 64072
ארצי	סח"י (סיירת חסד ייחודית)	אברהם חיון	08-9930075	מושב יד נתן, בית 222
אשדוד	אהבת חסד	אהרן רוטנר	08-8665880	רח' עקביא בן מהלל 15
אשדוד	חסדי איילה	ויקטור וענקין	077-4450308	רח' החיד"א 16
אשדוד	עמותת חמד	יוסי דלטוז	07-77001356	רח' הציונות 3/29
אשקלון	מתן בסתר	ניסים כלפון	08-6845935	רח' האגוז 5 נוה רז ת.ד.5163
באר שבע	אלג'מאהיר	עלי אבו רביעה	08-6288831	רח' ויצמן 15/4 (אוניברסיטת בן גוריון)
באר שבע	באר שובע	ארז נגאוקר	08-6412544	רח' מורדי הגטאות 58 ת.ד.6043, מיקוד 84160
באר שבע	בית מוריה	שמעיה ברקוביץ	08-6288812	רח' מנדלי מוכר ספרים ת.ד. 4586
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	מיה אנגלרט	08-6276252	רח' ההסתדרות 2
בית שאן	עולם חסד יבנה - אש"ל אברהם	ביטון אברהם	04-6581726	רח' חבצלת 4 - שכונת נוף הגלבוע
בית שמש	למתנדב	ברי שרידן	02-9919936	רח" המשלט 8, ת.ד.386
בית שמש	אהבת חסד	שמעון פיינגלש	077-7930801	רח' האדמור מבעל"ז 11, רמת בית שמש
בני ברק	חסדי נעמי	דינה למדר	03-6777777	רח' בר יוחאי 10
בני ברק	אהבת חסד	מאיר מושקוביץ	03-6164978	דונולו 14
בת ים	אוהבים	דורית לחיאני	03-6591220	רח' אלפר 27
בת ים	עזר מציון	משה טראובה	בת ים 03-6595070 חולון 03-5043131	רח' חביבה רייך 3
ג'וליס	הקרן לקידום בני העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	סלח טריף	04-9563623	ת.ד. 6
גבעתיים	אגף רווחה	יצחק בן שחק	03-5722211/47	רח' שינקין 6
גדרה	המחלקה לשירותים חברתיים	מרים שוקר	08-8593547/64	רח' פינס 1
דימונה	מלב אל לב	ניסים פרץ	052-2394007	ת.ד.1164
דליית אל כרמל	נד"א - נכי דליית אל כרמל	סולימן עוואד	04-8395659	רח' 30056 שכונת אלנווהה, מיקוד 30056

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
הוד השרון	רעים	יהודה לסקו	09-7411447	רח' השקמים 37
הרצליה	מתנדבי הרצליה	זולי פאפו	09-9542734	רח' הנדיב 49
זכרון יעקב	איש לרעהו יעזורו	יוסי פרץ	052-3740881	רח' גאולים 35
חדרה	חכמה ודעת לב חם	דבורה ואלי קרמר	04-6222132	רח' רוטשילד 38, ת.ד. 243
חולון	עורו משנתכם 2000	אריק דנון	03-5040720	רח' בצלאל 3
חולון	תנו יד לחבר	עמוס ירושלמי	03-6517520	רח' ארבע ארצות 24, מיקוד 58100
חיפה	עמותת החסד ע"ש כמיל שחאדה	תומס שחאדה	04-8666235	ת.ד. 175, מיקוד 31000
חיפה	מאיר פנים	זאב שכטר	04-8642332	רח' יל"ג 6
חיפה	נותנים באהבה - גמ"ח נוה שאנן	עקיבא וייץ ואיתן שפירא	04-8321585	רח' הגליל 58 א' נווה שאנן
חיפה	לב ח"ש	יהושע ראכברגר	04-8672999	ת.ד. 5673, מיקוד 31055
חצור הגלילית	עת רחמים	יוספי גבראל	04-6930687	רח' מעלה הזיתים 10/4, ת.ד. 54, מיקוד 10300
חשמונאים	יושבת ציון	מרימי יחזקאל	08-9768565	רח' רשב"י 9/8, מודיעין עילית, אחוזת ברכפלד
טבריה	שכן טוב	רן בירון	04-6801551	רח' רקפת 8, רמת טבריה ג', מיקוד 14422
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	עבד קשוע	09-7937028	ת.ד. 3106, מיקוד 44915
טירת הכרמל	צדקת אבות	הרב יוסף גדסי	04-8574770	רח' זבוטינסקי 16/1, ת.ד. 192
יבנה	בית חב"ד	יוסי לרר	08-9421665	רח' הזמיר 1 א
יבנה	בני ברית	אסתר דחבש	08-9739944	שדרות העצמאות 30/15, מיקוד 70600
יהוד	בית חב"ד-בית חם	שמעון ויינר	03-5361479	רח' צבי ישי 10 ת.ד. 216
יוקנעם	מחלקת רווחה	תמי באש	04-9596009	הצאלים 1 בניין המועצה ת.ד. 1, קריית יוקנעם 20692
ירוחם	מחלקת רווחה	אהרון חמו	08-6580697	מועצה אזורית ירוחם ת.ד. 1
ירושלים	אותות - אתנחתא	אסף סמול	02-6710095	יד חרוצים 13
ירושלים	יד אליעזר	מילכה בנזימן	02-5912222	רח' פולנסקי 14
ירושלים	יד עזרה ושולמית	עוזיאל חתן	02-5323211	רח' שמעון רוקח 28
ירושלים	עזרת אבות	נעמי ושריה שרעבי	02-5829984	רח' חבששוש 2, שכונת נחלת צבי
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	משה קוץ	02-5861456	רח' שכטמן פינת לואי לפסקי, רמות א', ת.ד. 23901
ירושלים	תכלית האדם	אהרון כהן	02-6516325	רח' מרכז שטנר 3, גבעת שאול ת.ד. 41205
כפר חבד	בית חנוך לתשב"ר - אור שמחה	יוסף קליין	03-9606137/8	ת.ד. 21
כפר מנדא	לשכת רווחה	עוויד זכי	04-9864168	ת.ד. 1161
כפר נחף	לרווחת נחף וקדמתה	סעיד עיסא	04-9081639	ת.ד. 414 מיקוד 20137
כפר סבא	הזן את הכל - קרן גמ"ח ע"ש פינקרט יעקב ז"ל	רונלד קול	09-7652418	רח' הרצל 56/6, כפר סבא מיקוד 44213
כפר סבא	מלא הטנא	אלי שרון	09-7463079	רח' נחל קנה 10 כפר סבא מיקוד 44245
כרמיאל	ויצו - הסתדרות עולמית לנשים ציוניות	צפי פרידמן	04-9985993	רח' השריג 20, שכונת הגליל
כרמיאל	יד עזרה ושולמית	משה פינטו	04-9586647	רח' הזית 10

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
כרמיאל	צלחת חמה - לשובע	חגית בריטמן	04-9582355	רח' החרושת 11, ת.ד. 6393
לוד	מפעל החסד - יד ביד	הרב גלברמן עקב	08-9213636	רח' חשמונאים 33, ת.ד. 1212
מבשרת ציון	יד ביד - לקידום מבשרת ציון	משה שגיא	02-5335526 02-5700449	רח' יסמין 69 ת.ד. 1175
מגדל העמק	בית התבשיל - טוב וחסד	יהודה אליאס	04-6444410	רח' שלום עליכם 2
מזכרת בתיה	מחלקת רווחה ושירותים חברתיים	עין שי רבקה	08-9340019 08-9340032	רח' שדרות אליהו 8,
מעלה אדומים	בית חב"ד	שלמה אברהם	02-5354960 02-5902847	רח' הנחלים 770 פארק אדומים
מצפה רמון	מחלקת רווחה	קלרה חניבד	08-6596257	מועצה מקומית מצפה רמון ת.ד. 1
מרום הגליל	מחלקת רווחה	שרה אשכנזי	04-6987827	מועצה אזורית מרום גליל מושב מירון ת.ד. 90000
נהריה / שלומי	בית נריה	יעקב ויצמן	04-9513389 04-9522615	רח' יפה נוף 44, ת.ד. 351
נוקדים	בית עציון	יוסי שדה	02-5864991	נוקדים
נס ציונה	בית חב"ד	הרב שגיא הר שפר	08-9400935	רח' ביאליק 2 מיקוד 64092
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים - "אלבסמה"	יוסור סרסור	04-6456422	ת.ד. 323, רח' 6000 מס' 54 שכונת אל נמסיאי
נצרת עלית	חסדי מנחם	משה גרוסמן	077-9350550	המלאכה 17, כיכר מד"א
נתיבות	ברית שלום וחסד	סולומון כהן	08-9948081	רח' ירושלים 241, ת.ד. 362, מיקוד 87772
נתניה	נתינה (באר יעקב ורחל)	דוד ממס	09-8624442	ת.ד. 2621
נתניה	קופת הצדקה המרכזית	שאול וייס	09-8878377	רח' מוהליבר 23
עכו	גרעין אומץ עכו	דוד עבדי	04-9550127	רח' בן עמי ליד מד"א, לדואר: ת.ד. 2766
עמנואל	חסדי שמואל הנביא	מרדכי זאדה	09-9500499	ת.ד. 6106
עפולה	סלע - סיוע למען הקהילה	יעקב מלכה	04-6593789	רח' קוממיות 44א', גבעת המורה
ערד	הקרן לפיתוח ערד - יד לערד	ישראל צדיקריו	08-9102430	רח' עיריית 1, היח להתנדבות, ת.ד. 563, מיקוד 89104
פתח תקוה	טל חיים	משה רובין	03-9333494	רח' ברנדה 45
פתח תקוה	מתנדבים למען הזולת - מיל"ה	שמעון ארבסט	03-9092002	רח' אריה בן אליעזר 21
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	שלמה חפר	03-9315268	רח' כרמלי 1, לדואר: אצל' 10/4
פרדס חנה	אור פרדס	יעקב צדקה	04-6373733	רח' הדקלים 84
צפת	קרן חסדי לב	זלמי ביטטריצקי	077-3377930	רח' ארלזורוב 72 ת.ד. 6145 מיקוד 13410
קצרין -רמת הגולן	מתן-סיוע בצדקה ברמת הגולן	רותי גופברג	052-8348379	מושב יונתן 12415
קרית אונו	אפשרות	אסתר אבן טוב	03-5356828	רח' ויינגט 22 ת.ד. 206, מחלקת רווחה
קרית ארבע	חסדי אבות (נחלת עמק חברון)	צבי אדרעי	02-9966166	רח' דוד המלך 696/25 ת.ד. 696
קריית אתא	ארוחה חמה	יצחק ויסגלס	04-8446324	רח' חנקין 20 מיקוד 28000
קרית ביאליק	חסד מציון	דניאל חדד	052-4201248	רח' הדבורה 10 קריית מוצקין
קריית גת	מאיר פנים	ניסים אלמקיי	077-8338822	שד' לכיש 33

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
קרית גת	עזר מציון	צבי פרוכטר	08-6815678	רח' בילו 18 - רחבת עין הבשור
קרית טבעון	מעומק הלב	אבי צור	04-9539252	ככר בן גוריון, ת.ד. 1060
קרית מלאכי	אחד לאחד	ניקול זיבלי	03-9730770	מושב בני עטרות, מיקוד 60991
קרית שמונה	בית חב"ד - בית בתיה	יגאל ציפורי	04-6943770	רח' הלבנון 15
ראש העין	ק.ס.מ. - קרן סיוע למשפחות	יוסי הורוביץ	03-9383750	רח' התבור 7, גבעת טל מיקוד 48561
ראשל"צ	עניין של חיים	דוד גבאי	03-9566565	רח' שלמה בן דוד 3, א.ת. ישן ת.ד. 3272
ראשל"צ	פתחי עולם	רב' מלוב יחיאל	03-9648426	רח' חב"ד 7 א'
רהט	צעד קדימה	מגיד אבו בלאל	08-9917285	ת.ד. 391, שכונה 2, בית 111
רהט	קפא	חסנאת אברהים	08-9910102	שכונת 19, בית מס' 22, ת.ד. 212, מיקוד 85357
רחובות	הבית החם למען הקהילה- מח' רווחה	פלדבוי סיגלית	08-9392600	מחסן - טשרניחובסקי 47, לדואר: ביל"ו 2, ת.ד. 1111
רחובות	הוד ישראל	חיה גנץ	08-9472793	רח' בר שאול 1
רחובות	לחיות בכבוד	ארז קרלשטיין	08-9493551	רח' החוסם 11
רמלה	חסדי אשר וחיה	ליפא ורשצקי	08-9249055	רח' חיים בר לב 1/11
רמת גן	עלה - לרווחת הילד, הנוער והקהילה	חיה עוזיאל	03-6712111	רח' אצ"ל 2
רמת השרון	חסדי תקוה	יעקב קורצקי	054-4555583	רח' מרדכי 15 מיקוד 47441
רעננה	משנה לחם	יעקב שמרלינג	09-7610403	רח' ביאליק 12
שדרות	רעות שדרות	אביחי סרוסי	08-6610480	משעול ברנר 2/2 שדרות 80100
שהם	יד משהם	על דהן	03-9795444	רח' קדם 96, מיקוד 60850 ת.ד. 3728
תל אביב	אוכל לנזקקים	יהושע פלדמן	03-6024122	נמל ת"א ת.ד. 6477, מיקוד 61063
תל אביב	בית השנטי	מרים קלין	03-5103339	ת.ד. 50041, מיקוד 61500
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	שלום פרוטוביץ	03-6803000	ת.ד. 8264, מיקוד 61081 רח' תל גיבורים 5
תל אביב	לשובע	עו"ד חריש גלעד	03-7520002	עו"ד חריש רח" בגין 7 רמת גן, מיקוד 52681
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	אלי אמינוב	03-6837483	רח' הכינור 2 קרית שלום ת.ד. 12071
תל שבע	אלאמנה - חינוך רווחה ודו קיום	עבד אלמוטלב	08-6659402	דואר- ת.ד 15175

תודה

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר והפקת הדו"ח. תודה על הבנת החשיבות, השקעת הזמן והמשאבים. תודה על סיעור המוחות, המקצועיות והמסירות שנדרשו להפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2012, שנועד להעלות המודעות לדחיפות הטיפול בבעיית העוני והפערים החברתיים בישראל.

תודה לזיו קורן, על ההשקעה והרגישות הנדרשת בתיעוד אנשים חיים בעוני ברחבי מדינת ישראל בכל עשרת מהדורות הדו"ח, בהתנדבות. **תודה מיוחדת לשלומית היימן**, על עיצוב הדו"ח במסירות ויצירתיות רבה, ועל ליווי מקצועי בהפקת הדו"ח בשנים האחרונות.

תודה ליהודה חופשי, על הייעוץ בעיצוב הדו"ח.

תודה מיוחדת למירי פינס, על העזרה והתמיכה בתהליך יצירת הדו"ח ולרחל סקלי על איסוף מידע ונתונים וריכוז משימות בתהליך מחקר וכתיבת הדו"ח, בהתנדבות.

תודה מיוחדת לחוקר יניב שלמה, על הליווי, הייעוץ וניתוח הממצאים בתרומה והתנדבות.

תודה לדר' אבשלום אדם, על כתיבת המאמר לדו"ח וליווי תהליך יצירת והטמעת הקוד האתי.

תודה למר סבר פלוצקר, על הקדשת הזמן וכתיבת המאמר לדו"ח.

תודה לרפי סמית' ואולגה פניאל ממכון סמית' על הייעוץ, הביצוע וניתוח סקר תפיסות הציבור.

תודה למתנדבים ישראל וינריך ואשר אלזון על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות.

תודה לעינת גבע, ראש מחלקת המחקר בארגון לתת, על המקצוענות וההנחיה בכתיבת הדו"ח

תודה ללירון יוחאי, על המסירות, המחויבות, האכפתיות והעבודה המקיפה בכתיבת והפקת הדו"ח.

תודה למנהלי העמותות ברחבי הארץ, על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכל, תודה לנתמכים ולמשפחות האמיצות, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל.

להתנדבות ומידע נוסף:

ארגון לתת סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר), רח' המסגר 44, ת.ד. 57636, מ. 67214 תל אביב-יפו

טלפונים: 03-6833388, 1-700-50-40-33, פקס: 03-6839911

 www.latet.org.il | latet@latet.org.il

מיזם חדשני של ארגון לתת - מודל עירוני לפתרון בעיית הביטחון התזונתי

הצורך

אי ביטחון תזונתי הינו הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר נגישות סדירה לתזונה בסיסית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי¹, 18.7% מאוכלוסיית מדינת ישראל חיה באי ביטחון תזונתי, מתוכה 10.5% חיים באי ביטחון תזונתי ניכר.

הבעיה

מימדי העוני עלו בעקביות בעשור האחרון, ובמקביל התפשטה גם תופעת אי הביטחון התזונתי. יש לכך מספר סיבות:

- « חוסר מענה של המערכת הציבורית
- « מענה חלקי של החברה האזרחית והמגזר הפרטי
- « מחסור במקורות מימון

החזון

הקמת מיזם חברתי חדשני ופורץ דרך, שיתגבר על מכלול האתגרים בתחום, ויציע מודל אפקטיבי ובר קיימא לצמצום בעיית אי הביטחון התזונתי, תוך יצירת סדר חברתי חדש בישראל.

המשימה

צמצום ומתן מענה כולל לבעיית אי הביטחון התזונתי בישראל, באמצעות פיתוח מודל עירוני בר קיימא הניתן ליישום בכל רחבי הארץ.

1 בטחון תזונתי 2011 מהלך הסקר וממצאים עיקריים, המוסד לביטוח לאומי, 2011

אוכלוסיית היעד

משפחות ובודדים נזקקים, החיים בחמישונים התחתונים ומוגדרים כחיים באי ביטחון תזונתי.

הדרך - מודל הפעולה

דרך הפעולה במיזם זה מושתתת על גישת Bottom up, מתוך הבנה שטיפול באוכלוסייה מובחנת באזור גיאוגרפי מוגדר, באמצעות ארגז כלים רב מימדי, הנעת התושבים, ארגון מחדש והוספה של משאבים נדרשים - יכול לחולל שינוי מהותי ולהוביל לפתרון בר קיימא אותו ניתן יהיה ליישם (עם התאמות נדרשות) בכל הארץ.

העקרונות עליהם מושתת המיזם:

- « שיתוף פעולה מלא - בין ארגון לתת, הרשות המקומית וגורמים רלוונטיים הפועלים בעיר.
- « מיפוי האוכלוסייה - מיפוי וחלוקת האוכלוסייה לקהלי משנה וניסוח המענים הנדרשים בהתאם.
- « ארגז כלים רב מימדי - פיתוח תשתית חלוקת מזון קבועה, מתן מענים מגוונים לצרכים השונים.
- « יצירת מחויבות לתהליך בקרב הנתמכים - התניית שירותי הליכה בהשתתפות בתהליכים משלימים במטרה לחלץ מהצורך בסיוע.
- « מינוף, איגום וארגון מחדש של משאבים קהילתיים קיימים - שימוש יעיל במשאבים הקיימים בקהילה, תוך יצירת תיאום מלא בין הגורמים.
- « מעורבות התושבים והעצמה קהילתית - גיוס ורתמת התושבים כסוכני שינוי והשפעה בערים.

המיזם יספק מענה מלא לבעיית אי הביטחון התזונתי בעיר במספר אפיקים:

- « שירותי ליבה בתחום המזון - הצלה וחלוקת מזון, כרטיסי מזון, מטבחים וגינות קהילתיות ועוד.
 - « מיצוי זכויות וניהול תקציב - צרכנות נכונה, כלים לתזונה בריאה, ניהול תקציב, מיצוי זכויות ועוד.
 - « כלים ליציאה מאי ביטחון תזונתי- מגוון כלים ושירותים משלימים לקהל שאינו בתלות מתמשכת.
- ### הדרך לקיימות חברתית
- « המיזם יפעל בהתאם למספר אסטרטגיות במטרה להוביל לפתרון בר קיימא:
 - « ייעול ואיגום משאבים: מיפוי ואיגום המשאבים הקיימים, ארגון מחדש והתאמה לקהלי היעד.
 - « תכנון ומעבר: יצירת מקורות חדשים בתחום המזון והענקת שירותים משלימים.
 - « עיצוב מחדש: מימוש אחריות ממשלתית, שינויים רגולטוריים, ביטול המע"מ על מוצרי מזון ועוד.

